

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Μεταπτυχιακή Διατριβή:

Μελέτη της φορολογίας εισοδήματος ελεύθερων επαγγελματιών: συγκριτική παρουσίαση κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της οικονομικής κρίσης

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Μαρία-Άννα Μπουρλή (Αριθμός Μητρώου: ΜΔΟ1955)

Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Α. Παπαναστασόπουλος

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2021

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο Μελέτη της φρενολογίας δικαστικών Ελλαδευών επαγγελματιών συμμετρικής παρουσίας κατά τη διαδικασία και μετά το πέρας των οικονομικών κρίσεων έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας Μαρία Άννα Μπουρλή

Όνοματεπώνυμο Μπουρλή Μαρία - Άννα

Ημερομηνία 07/10/2021

Ευχαριστίες

Εκφράζω τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή, κύριο Γεώργιο Α. Παπαναστασόπουλο, για την πολύτιμη καθοδήγηση, εποπτεία, και συνδρομή ως προς την εκπόνηση της διπλωματικής διατριβής μου, καθώς και για την αγαστή συνεργασία μας.

Περαιτέρω, στην υλοποίηση της εν λόγω διπλωματικής εργασίας συνέβαλαν ποικιλοτρόπως αρκετοί άνθρωποι, τους οποίους ευχαριστώ από καρδιάς.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζει τις μεταβολές στη φορολόγηση των ελεύθερων επαγγελματιών στην Ελλάδα μετά την εισαγωγή, στο μέσο της κρίσιμης οικονομικής κατάστασης που βίωνε η χώρα, του καινούριου Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος με τον νόμο 4172/2013. Η μελέτη έχει ως στόχο να αναδείξει τις διακυμάνσεις στη φορολογική επιβάρυνση των ελευθέρων επαγγελματιών, όπως αυτή αποτυπώνεται στο συνολικό πληρωτέο φόρο εισοδήματος, ώστε να καταδειχθούν τόσο η επίδραση όσο και οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης αναφορικά με τη φορολόγηση των επιτηδευματιών.

Αρχικά, παρουσιάζονται και αποσαφηνίζονται οι κύριες θεωρητικές έννοιες που διέπουν το φορολογικό σύστημα καθώς και τα επιστημονικά κριτήρια αξιολόγησης ενός αποτελεσματικού και δίκαιου φορολογικού καθεστώτος. Εν συνεχεία και προβαίνοντας σε μια μικρή ιστορική αναδρομή στον προϊσχύοντα Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος του 1994, αναδεικνύονται οι κύριες διαφοροποιήσεις με το υφιστάμενο καθεστώς.

Ακολούθως, αναλύονται οι διατάξεις που διέπουν τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος των ελεύθερων επαγγελματιών και οι επιπρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στον κλάδο από το 2014 έως και σήμερα. Παράλληλα, αποτυπώνονται σε πρακτικά παραδείγματα οι μεταβολές που επέφεραν οι εκάστοτε τροποποιήσεις. Μάλιστα, πραγματοποιείται μια ολιστική αριθμητική απεικόνιση του συνολικά πληρωτέου φόρου εισοδήματος ενός ελεύθερου επαγγελματία έπειτα από την εισαγωγή του νόμου 4172/2013 για διάφορο ύψος εισοδημάτων, ώστε να διευκολυνθεί η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων ως προς το επιπρόσθετο ή μη φορολογικό βάρος που καλείται να πληρώσει ο επιτηδευματίας.

Καταληκτικά, καθώς διαπιστώνονται ατέλειες στο υφιστάμενο φορολογικό σύστημα, υποβάλλονται προτάσεις αναμόρφωσής του, με σκοπό τον εξορθολογισμό του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και τη δημιουργία ενός ευμενέστερου φορολογικού περιβάλλοντος, το οποίο θα είναι ωφέλιμο για την ανάπτυξη αυτόνομης επαγγελματικής δραστηριότητας.

Περιεχόμενα

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ:.....	I
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	III
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	IV
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	11
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ	15
1.3 Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ	16
1.4 ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	19
1.5 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ.....	22
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	24
Βιβλιογραφία	24
Νομοθεσία.....	24
Αποφάσεις Διοίκησης.....	24
Αποφάσεις Δικαστηρίων.....	25
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	27
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	27
2.2 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	28
2.2.1 Η οικονομική απόδοση	28
2.2.2 Διαφάνεια και ευχρηστία του φορολογικού συστήματος.....	29
2.2.3 Διοικητικό κόστος και κόστος συμμόρφωσης.....	29
2.2.4 Σταθερότητα του φορολογικού συστήματος.....	30
2.2.5 Δικαιοσύνη και ισότητα του φορολογικού συστήματος	31
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	32
Βιβλιογραφία	32
Νομοθεσία.....	32
Μελέτες	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΝΟΜΟ: ΝΟΜΟΣ 2238/1994.....	34
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	34
3.2 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΝΟΜΟ 4172/2013 ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΟ ΑΠΟ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΑΛΛΗ ΠΗΓΗ.....	36
3.3 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ	38
3.4 ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ ΦΟΡΟΥ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗΣ	39
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	40
Βιβλιογραφία	40
Νομοθεσία.....	40
Αποφάσεις Διοίκησης.....	40
Αποφάσεις Δικαστηρίων.....	40

ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΣ 4172/2013	41
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	41
4.2 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	43
4.3 ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ Η ΜΗ ΚΕΡΔΟΥΣ ΑΠΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....	45
4.4 ΆΡΘΡΟ 22: ΕΚΠΤΙΠΤΟΜΕΝΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	48
4.5 ΆΡΘΡΟ 23: ΜΗ ΕΚΠΤΙΠΤΟΜΕΝΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΔΑΠΑΝΕΣ	52
4.6 ΆΡΘΡΟ 24: ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ.....	58
4.7 ΆΡΘΡΟ 26: ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ.....	62
4.8 ΆΡΘΡΟ 27: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΖΗΜΙΑΣ	65
4.9 ΆΡΘΡΟ 29: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ.....	67
4.10 ΆΡΘΡΟ 43 ^Α : ΕΙΔΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ	73
4.11 ΤΕΛΟΣ ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤΟΣ.....	79
4.12 ΆΡΘΡΑ 69 ΚΑΙ 70: ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ ΦΟΡΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	88
Βιβλιογραφία	88
Νομοθεσία.....	88
Αποφάσεις Διοίκησης.....	90
Αποφάσεις Δικαστηρίων.....	90
Γνωμοδοτήσεις Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.....	91
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΡΩΤΕΟΥ ΦΟΡΟΥ	92
5.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	92
5.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	102
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	105
Νομοθεσία.....	105
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΑΡΧΟΝΤΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	106
6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	106
6.2 ΘΕΩΡΙΕΣ	107
6.2.1 Θεωρία 1 ^η	107
6.2.2 Θεωρία 2 ^η	108
Παραλλαγή 2 ^{ης} Θεωρίας.....	108
6.2.3 Θεωρία 3 ^η	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	110
Μελέτες.....	110
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	110
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	111
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	113

Βιβλιογραφία	113
Νομοθεσία.....	113
Αποφάσεις Διοίκησης.....	116
Αποφάσεις Δικαστηρίων.....	117
Γνωμοδοτήσεις Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.....	118
Μελέτες.....	118
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	118

Κατάσταση Πινάκων

Πίνακας 1: Φορολογικός Συντελεστής	38
Πίνακας 2: Συντελεστές Απόσβεσης	59
Πίνακας 3: Πρόβλεψη Επισφαλούς Απαίτησης	63
Πίνακας 4: Φορολογικός Συντελεστής 2014-2015.....	67
Πίνακας 5: Παραδείγματα Φόρου Εισοδήματος 2014-2015.....	68
Πίνακας 6: Φορολογικός Συντελεστής 2016-2019.....	69
Πίνακας 7: Παραδείγματα Φόρου Εισοδήματος 2016-2019.....	69
Πίνακας 8: Φορολογικός Συντελεστής 2020.....	70
Πίνακας 9: Παραδείγματα Φόρου Εισοδήματος 2020.....	71
Πίνακας 10: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης 2014.....	73
Πίνακας 11: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης 2015.....	73
Πίνακας 12: Παραδείγματα Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης 2014-2015	74
Πίνακας 13: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης 2016-2020.....	75
Πίνακας 14: Παραδείγματα Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης 2016-2020	76
Πίνακας 15: Μείωση Προκαταβολής Φόρου Εισοδήματος	83
Πίνακας 16: Παραδείγματα Προκαταβολής Φόρου Εισοδήματος	83
Πίνακας 17: Συγκριτική Παρουσίαση του Πληρωτέου Φόρου	92

Κατάσταση Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Φόρος Εισοδήματος.....	99
Διάγραμμα 2: Προκαταβολή Φόρου.....	100
Διάγραμμα 3: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης.....	100
Διάγραμμα 4: Τελικό πληρωτέο ποσό.....	101

Κατάσταση Ακρωνυμίων

ΑΕΠ.....	11
ΑΚ.....	20
ΔΕΑΦ.....	22
ΔΝΤ.....	12
ΕΕ.....	57
ΕΚΤ.....	12
ΕΛΠ.....	50
ΕΝΦΙΑ.....	56
ΕΟΧ.....	57
ΕΣΠΑ.....	11
ΙΚΑ.....	55
ΚΦΔ.....	65
ΚΦΕ.....	14
ΛΤΠΦ.....	51
ΝΣΚ.....	50
ΟΑΕΔ.....	77
ΟΝΕ.....	11
ΟΟΣΑ.....	19
ΠΟΛ.....	22
ΣτΕ.....	16
ΦΜΑ.....	61
ΦΠΑ.....	55

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγικές παρατηρήσεις και ορισμοί

1.1 Εισαγωγή

Η Ελλάδα την περίοδο της ευημερίας ή άλλως τη «χρυσή» περίοδο, ήτοι το χρονικό διάστημα από τα τέλη του 1990 έως και το 2007, γνώρισε μια πρωτοφανή για τα δεδομένα των πολιτών της ευμάρεια, που χαρακτηριζόταν από πλούτο και ευδαιμονία. Οι μακροοικονομικές συνθήκες ήταν ευνοϊκές καθώς το ΑΕΠ σημείωνε υψηλή άνοδο, η ανεργία έβαινε διαρκώς μειούμενη και ο πληθωρισμός παρέμενε σε γενικές γραμμές σταθερός. Στα ανωτέρω φυσικά συνέβαλε και η πολυπόθητη άνθιση της οικονομίας, καθώς με τα ευρωπαϊκά προγράμματα ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) η Ελλάδα κατόρθωσε να εξελιχθεί σε διάφορους τομείς, όπως λόγω χάρη τα μέσα μαζικής μεταφοράς, και να παραδώσει υπερσύγχρονα έργα στο κοινό συμβάλλοντας ενεργά και στη «βαριά βιομηχανία» της χώρας, ήτοι τον τουρισμό. Επιπροσθέτως, η δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων με χαμηλό κόστος δανεισμού από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ το 2001 αποτέλεσαν καίριους παράγοντες της εν λόγω ανάπτυξης.

Ωστόσο, η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ με τα κριτήρια σύγκλισης, ήτοι τις προϋποθέσεις προκειμένου μια χώρα να εισαγάγει το νόμισμα ευρώ στην εσωτερική και εξωτερική της αγορά χωρίς οικονομικούς κινδύνους τόσο για εκείνη όσο και για την ζώνη του ευρώ, βασιζόταν σε ονομαστική σύγκλιση χωρίς παροχή κινήτρων για τομές στις διοικητικές δομές της χώρας, ενώ η είσοδος της Ελλάδας πραγματοποιήθηκε με υψηλή ισοτιμία της δραχμής έναντι του ευρώ. Η εν λόγω ονομαστική σύγκλιση σε συνδυασμό με την απροθυμία του πολιτικού κόσμου λόγω πίεσης ομάδων συμφερόντων δεν επέφεραν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας και προϊόντων, ούτε στον τρόπο λειτουργίας του κράτους και τον εξορθολογισμό της διοίκησης. Ταυτόχρονα, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνταν και στα δημοσιονομικά στοιχεία του κράτους, με πρωτεύοντα το ασφαλιστικό και φορολογικό σύστημα. Τα τελευταία έχρηζαν εκτεταμένης αναδιάρθρωσης, ενώ ειδικότερα στο φορολογικό τομέα ένας εκ των πρωταρχικών στόχων θα έπρεπε να είναι η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Παράλληλα, ήταν αναγκαίο να ρυθμιστεί το υψηλό δημόσιο χρέος, μεταρρυθμίση δυνατή λόγω της στήριξης της Ευρωπαϊκής κοινότητας στους κόλπους της οποίας μόλις είχε εισαχθεί μετά τυμπανοκρουσιών η Ελλάδα.

Η μη πραγμάτωση των παραπάνω στόχων αποτέλεσε καίρια αιτία προκειμένου η Ελλάδα να μην γνωρίσει την απαραίτητη ανταγωνιστικότητα ως απόρροια της ανάπτυξης και του φιλελεύθερου καπιταλιστικού συστήματος και παράλληλα να μην αυξήσει τη μακροχρόνια

βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών της, μη γεφυρώνοντας ως εκ τούτου το θεσμικό αλλά και οικονομικό χάσμα με τα υπόλοιπα ανεπτυγμένα κράτη της Ένωσης.

Περαιτέρω, το έτος 2008 η κρίση χτύπησε την παγκόσμια οικονομική σκηνή. Το διεθνές τραπεζικό σύστημα, διεπόμενο ως τότε από χαλαρούς κανόνες και χωρίς να υπόκειται σε ιδιαίτερο έλεγχο από τα εκάστοτε κράτη, κατέρρευσε όταν η Lehman Brothers, ένα εκ των μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, κήρυξε πτώχευση. Προηγήθηκε το σκάνδαλο με τα λεγόμενα subprime, ήτοι η παροχή επισφαλών δανείων σε πολλούς αφερέγγυους και μη ικανούς προς αποπληρωμή Αμερικανούς πολίτες, οι οποίοι ως αναμενόταν δεν ήταν σε θέση να τακτοποιήσουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις.

Την Ευρωζώνη η κρίση ετούτη έπιασε εξ απήνης. Τα Κράτη-Μέλη και τα ευρωπαϊκά όργανα δεν είχαν προετοιμαστεί κατάλληλα και δεν διέθεταν τα αναγκαία μέσα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Κατά συνέπεια, προκρίθηκαν ως ήρωες οι κεντρικοί τραπεζίτες αλλά και τα κράτη που προσπάθησαν με κάθε τρόπο να διασώσουν το τραπεζικό σύστημα, με μεθόδους bail in ή bail out, διασώζοντας ως εκ τούτου και ολόκληρη την οικονομία.

Η παγκόσμια οικονομική επιδείνωση επέφερε, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο, επαχθείς συνέπειες στα λιγότερο οικονομικά εύρωστα κράτη, τα οποία είχαν εκ των εν ουκ άνευ οικονομικές αστοχίες, μεταξύ άλλων και η Ελλάδα. Η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας υποβαθμίστηκε από τους οίκους αξιολόγησης που απένειμαν έως τότε υψηλές βαθμολογίες στα ελληνικά χρηματοοικονομικά προϊόντα, ενώ οι αποδόσεις των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου καταβαραθρώθηκαν. Η απόρροια τούτων ήταν ο αποκλεισμός τόσο του κράτους όσο και των ελληνικών τραπεζών από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Παράλληλα, οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπιζαν την εκροή των μεγάλων κεφαλαίων τους, ταυτόχρονα με το, έως και σήμερα κινούμενο ως ωρολογιακή βόμβα, πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ή άλλως λεγόμενων «κόκκινων δανείων», ήτοι τα δάνεια που οι λήπτες τους δεν ήταν σε θέση να αποπληρώσουν ή αντιμετώπιζουν οικονομική δυσχέρεια για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (σήμερα 3 μηνών).

Μετά τα ανωτέρω εκτεθέντα και καθώς η ρευστότητα στη χώρα έβαινε μειούμενη δημιουργώντας ασφυκτικές συνθήκες στην οικονομία και την κοινωνία, η κυβέρνηση της Ελλάδος επέλεξε την ένταξη της χώρας στο πρώτο πρόγραμμα οικονομικής διάσωσης της, αποτελούμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ. Το εν λόγω πρόγραμμα ήταν ειδικώς προσαρμοσμένο στις ανάγκες της χώρας κατά τα τότε λεγόμενα των οικονομικών και θεσμικών φορέων, αν και ενδημεί σε ένα μεγάλο ποσοστό επιστημόνων η αντίθετη άποψη, όπως φαίνεται να επαληθεύεται από τη μετέπειτα παραδοχή λαθών από τους εν λόγω φορείς.

Το πρώτο πρόγραμμα διάσωσης της χώρας με μέτρα οικονομικής προσαρμογής που τέθηκε σε εφαρμογή το 2010 αφορούσε κυρίως την διόρθωση μακροοικονομικών ανισορροπιών. Ετίθεντο, ωστόσο, και μέτρα όπως η μείωση δαπανών του δημοσίου, καθώς και του κατώτερου μισθού του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, ενώ καίριο ζήτημα αποτέλεσε και η αύξηση των φόρων, ήτοι του φόρου εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων αλλά και του φόρου προστιθέμενης αξίας σε διάφορα προϊόντα. Σε αυτό το πλαίσιο, σημαντικό ζήτημα αποτέλεσε και η ολική μεταρρύθμιση του φορολογικού νομοθετήματος, εισάγοντας πια σύγχρονες μεταρρυθμίσεις.

Μετά την εφαρμογή του πρώτου μνημονίου, προέκυψε η ανάγκη υπογραφής και δεύτερου προγράμματος, το οποίο επικαιροποιήθηκε αργότερα, και αφορούσε σε γενικές γραμμές την περαιτέρω μείωση του κατώτερου μισθού, την αύξηση των φόρων, την κατάργηση θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα, καθώς και την απελευθέρωση των «κλειστών επαγγελμάτων». Το δεύτερο πρόγραμμα θεωρήθηκε από πλείστους πολιτικούς σε υψηλό ποσοστό επιτυχημένο, πριν από την ταραχώδη πορεία της πολιτικής σκηνής στη χώρα, η οποία οδήγησε κατά μια άποψη και στην ψήφιση και εφαρμογή και τρίτου προγράμματος διάσωσης της χώρας.

Το τρίτο πρόγραμμα τέθηκε σε εφαρμογή το 2015 και ολοκληρώθηκε επιτυχώς το 2018, όταν και η χώρα εισήχθη στον θεσμό της εποπτείας της οικονομίας της από τους ευρωπαϊκούς φορείς. Μέχρι και την επιδημία του κορωνοϊού, η Ελλάδα βρισκόταν αργά αλλά σταθερά σε τροχιά ανάπτυξης.

Τα παραπάνω προγράμματα, τα οποία επέβαλαν μεταρρυθμίσεις χορηγώντας ταυτόχρονα δάνεια προς την Ελλάδα, δεν ήταν αρκετά προκειμένου η χώρα να ξεπεράσει γρήγορα μια τεράστια οικονομική κρίση. Τα λάθη πολλαπλά, ωστόσο εξετάζοντας συγκεκριμένους παράγοντες αυτά είναι δυνατόν να εντοπιστούν αρχικά στον λανθασμένο υπολογισμό των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών, οι οποίοι εν τέλει ήταν υψηλότεροι, επιδεινώνοντας την οικονομία. Η χώρα παγιδεύτηκε σε έναν αέναο κύκλο περιορισμού της οικονομίας. Ταυτόχρονα, οι κεντρικές κυβερνήσεις πρόκριναν γρηγορότερα επιβαρύνσεις φόρων και περικοπές μισθών στην αγορά εργασίας, παρά την περιστολή των κρατικών δαπανών, την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων προσανατολισμένων στην οικονομική ανάπτυξη, και την ιδιωτικοποίηση της κρατικής περιουσίας. Οι τιμές στην αγορά υπηρεσιών και αγαθών παρέμεναν υψηλές, ενώ ταυτόχρονα υπήρξε κατακόρυφη μείωση μισθών και ανελέητη φορολόγηση, βαθύνοντας ως εκ τούτου την ύφεση. Όταν αποφασίστηκαν οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι πραγματικές αποδοχές ήταν μειωμένες σε τέτοιον βαθμό, ώστε να μην είναι δυνατή η άμεση ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας.

Παραθέτοντας τους πραγματικούς αριθμούς, η Ελλάδα απώλεσε το ένα τέταρτο του ΑΕΠ της σε σταθερές τιμές, ενώ το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά περίπου 16 ποσοστιαίες μονάδες. Επιπλέον, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης μειώθηκε στο 67,4% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2018, από 93,3% το 2008. Η φορολογία εισοδήματος επιπλέον εκτοξεύτηκε, ενώ εισήχθησαν και καινούριου είδους φόροι, όπως η ειδική εισφορά αλληλεγγύης, μη ιδωμένοι πρώτερα στον Ελλαδικό χώρο.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα ανωτέρω, σκοπός της παρούσας διατριβής αποτελεί η επισκόπηση των αλλαγών που επήλθαν στο φορολογικό σύστημα της Ελλάδας διαμέσου της οικονομικής κρίσης, και ειδικότερα από την εισαγωγή του νέου ΚΦΕ, εστιάζοντας στη μεταβολή της φορολογίας εισοδήματος των ελευθέρων επαγγελματιών.

1.2 Η έννοια του φόρου

Εκ της αρχαιότητας είναι διαδομένη η έννοια του φόρου, ήτοι του χρηματικού ποσού επιβεβλημένου από την κρατική εξουσία προκειμένου να καλύψει τις δαπάνες λειτουργίας της εκάστοτε πολιτείας. Αν και στην αρχαία Αθήνα η κάλυψη των κρατικών δαπανών ήταν περιορισμένη λόγω των δωρεών και της εν γένει άφθονης ιδιωτικής οικονομίας, εντούτοις προϊόντος του χρόνου οι φορολογικές παροχές από τους πολίτες προς το κράτος επεκτάθηκαν τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και στον παγκόσμιο χάρτη, προβλεπόμενες ανά τους αιώνες με πληθώρα νόμων και κανόνων δικαίου.

Η έννοια του φόρου όντας ευεξήγητη αποτελείται από πέντε καίρια στοιχεία. Αρχικά την υποχρέωση των πολιτών να παράσχουν ένα άμεσο χρηματικό ποσό προς την πολιτεία. Η τοιαύτη παροχή έχει οριστικό χαρακτήρα, ενώ διακριτικό της γνώρισμα αποτελεί η μονομέρεια, η έλλειψη δηλαδή ειδικού ανταλλάγματος από πλευράς της πολιτείας προς τον ιδιώτη φορολογούμενο. Επιπροσθέτως, η λειτουργία του φόρου συγκλίνει τόσο προς την κάλυψη των δαπανών του κράτους όσο και στην οικονομική και κοινωνική επιδίωξη, και εν τέλει καταξίωση, της σύγχρονης πολιτείας. Κατά τοιαύτον τρόπον, οι πολίτες μεταβιβάζουν την αγοραστική τους δύναμη στο κράτος προκειμένου να υπάρξει ευημερία συνδεδεμένη με το κοινωνικό σύνολο.

Στο σημείο τούτο προβάλλεται αδήριτη η ανάγκη να επισημανθεί πως η έννοια του φόρου διαφέρει από εκείνη του ανταποδοτικού τέλους. Η λέξη ανταποδοτικό παραπλεύρως του τέλους αν και κρίνεται ως πλεονασμός, εντούτοις δηλώνει πως το τέλος συνιστά ειδική αντιπαροχή προς τον πολίτη που αποφασίζει να χρησιμοποιήσει κάποιο δημόσιο έργο ή υπηρεσία. Το ύψος της χρηματικής τούτης επιβολής είναι συγκρίσιμο και ανάλογο με την υπηρεσία που διατίθεται. Απεναντίας, όπως παρατηρήθηκε και ανωτέρω, ο φόρος δεν παρέχει ειδικότερο αντάλλαγμα στον φορολογούμενο, ενώ η φοροδοτική ικανότητα του υποκειμένου κρίνεται ξεχωριστά και ανεξάρτητα από τυχόν παρεχόμενες υπηρεσίες προς τον φορολογούμενο.

1.3 Η συνταγματική θεμελίωση του φόρου

Στο σύγχρονο ελληνικό κράτος, η πρώτη αναφορά σε χρηματική παροχή προς το κράτος, ήτοι φόρο, πραγματοποιήθηκε με το Σύνταγμα της Επιδάου το έτος 1822, το οποίο προέβλεπε πως «καμμιά είσπραξις δεν γίνεται άνευ προεκδοθέντος Νόμου». Οι αναφορές συνεχίστηκαν σε όλους τους κυρωμένους από την Εθνοσυνέλευση Ανώτατους Νόμους του κράτους (Άστρος, Τροιζήνα) και στην περίοδο της Βασιλείας, κατά την οποία κρινόταν επιτακτική η ψήφιση νόμου αναφερόμενου σε φόρους από την Βουλή και την Γερουσία και εν συνεχεία η έγκριση από τον Βασιλιά. Αργότερα, δημιουργήθηκαν διατάξεις εντός των νεότερων Συνταγμάτων (1911, 1927) που επέτρεπαν την ψήφιση φορολογικών νομοσχεδίων απλώς με νόμο, οπότε και γεννήθηκε η διαμάχη αν χρειαζόταν τυπικός ή όχι νόμος προς επιβολή φόρου¹. Το ΣτΕ έληξε την υποφαινόμενη τούτη διαμάχη με την υπ' αριθμόν 68/1950 απόφασή του, κατά την οποία δέχτηκε κατά πλειοψηφία την ψήφιση και ως εκ τούτου εφαρμογή τυχόν φόρων με τυπικό νόμο εγκεκριμένο από την Βουλή των Ελλήνων. Μοναδική εξαίρεση που ήταν δυνατόν να τεθεί κατ' εξουσιοδότηση αποτελούσε η τυχόν εξειδίκευση των στοιχείων του φόρου, τα όποια στοιχεία ωστόσο συμπεριλαμβάνονταν σε γενικό πλαίσιο σε τυπικό νόμο.

Εκκινώντας από το Σύνταγμα του 1975, η αρμόδια συνταγματική επιτροπή επιφορτισμένη με το έργο της συγγραφής του θεμελιώδους νόμου του κράτους, του Συντάγματος, ακολουθώντας πιστά τη παραπάνω αρχή ενέγραψε το άρθρο 78 του Συντάγματος, το οποίο περιέχει την αρχή της νομιμότητας. Η αρχή της νομιμότητας προβλέπει πως τα γενεσιουργά στοιχεία του φόρου, ήτοι «το υποκείμενο, το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, οι δαπάνες και οι συναλλαγές ή οι κατηγορίες τους» αποτελούν τα χαρακτηριστικά που δεν δύνανται να προβλεφθούν από την πολιτεία άνευ τυπικού νόμου. Μάλιστα με την πρόσφατη απόφαση του, υπ' αριθμόν 693/2011, το Ανώτατο Δικαστήριο της Χώρας, το ΣτΕ, έκρινε πως αποκλειστικά τα στοιχεία που αναφέρονται στο Σύνταγμα στο άρθρο 78 είναι σε θέση να επιβαρυνθούν από τη φορολογική νομοθεσία του κράτους. Εξαίρεση αποτελούν οι περαιτέρω διευκρινήσεις που δύνανται να δοθούν κατόπιν εξουσιοδότησης εκ της διοικήσεως, δεδομένου πως τα αναγκαία και

¹ Εν αντιθέσει με τον Σβώλο, ο Σαρίπολος (1918) υποστήριξε ότι αρκούσε και η κανονιστική πράξη κατ' εξουσιοδότησή νόμου. Ο Άρειος Πάγος δέχτηκε πως η επιβολή του φόρου ήταν δυνατή με διατάγματα μετά από εξουσιοδότηση νόμου.

ως εκ τούτου νόμιμα στοιχεία του φόρου προβλέπονται ήδη στον τυπικό νόμο που προηγήθηκε (απόφαση ΣτΕ υπ' αριθ. 870/1976).

Επιπροσθέτως, το δικαστήριο κέλευσε πως τυχόν απαλλαγές ή εξαιρέσεις τιθέμενες από ψηφισθέντα νόμο δεν δύνανται να εισαχθούν (αποφάσεις ΣτΕ υπ' αριθ. 1587/1959, 680/1964), ή να καταργηθούν (απόφαση ΣτΕ υπ' αριθ. 2490/1971), με ουσιαστικό νόμο, να προέρχονται δηλαδή από εξουσιοδότηση της διοίκησης για έκδοση κανονιστικής πράξης. Παρομοίως, η παράγραφος 4 του άρθρου 78 του Συντάγματος προσθέτει και τους φορολογικούς συντελεστές στην απαγόρευση καθορισμού με ουσιαστικό νόμο.

Φυσικά αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός πως πέρα από την ψήφιση των φορολογικών νομοσχεδίων η Βουλή των Ελλήνων κυρώνει ετησίως με νόμο τον προϋπολογισμό του κράτους, στον οποίο περιέχονται και τα έσοδα από τους εισπραττόμενους φόρους.

Περαιτέρω, η παράγραφος 2 του άρθρου 78 του Συντάγματος αναλύει την μη αναδρομικότητα του φόρου. Η τιαυτή απαγόρευση όπως ορίζεται στο Σύνταγμα αφορά κάθε οικονομικό βάρος που προτείνεται στη Βουλή ώστε να κυρωθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος, καταλαμβάνοντας οικονομικό έτος πέρα από το προηγούμενο εκείνου κατά το οποίο επιβάλλεται.

Ο κανόνας τέθηκε προκειμένου να προστατευθεί η σχέση του διοικουμένου με το κράτος και να μην θρυμματιστεί η με συστηματική προσπάθεια δημιουργία και εν εξελίξει εμπιστοσύνη του φορολογουμένου. Ένεκα του παραπάνω λόγου, το ΣτΕ αποφάσισε την διεύρυνση της έννοιας της αναδρομικότητας του φόρου, καταλαμβάνοντας και τυχόν αύξηση του αντικειμένου ή διεύρυνση του υποκειμένου του φόρου (απόφαση ΣτΕ υπ' αριθ. 870/1976) ή ακόμα και την κατάργηση της φορολογικής απαλλαγής (απόφαση ΣτΕ υπ' αριθ. 1865/1985). Τα ανωτέρω εκτεθέντα κρίθηκαν αντισυνταγματικά καθώς τυχόν αναδρομική διεύρυνση ή κατάργησή τους θα οδηγούσε σε αύξηση της φορολογίας, επηρεάζοντας άμεσα πλείστους φορολογούμενους και καταργώντας ουσιαστικά τη σχέση εμπιστοσύνης τους με το κράτος. Επιπροσθέτως, εξ αντιδιαστολής συνάγεται πως ενώ η αύξηση της φορολογικής υποχρέωσης με αναδρομικό νόμο αποκλίνει από την συνταγματικότητα του κανόνα, είναι δυνατή η τυχόν αναδρομική απαλλαγή ή μείωση του φόρου και εν γένει του οικονομικού βάρους. Φυσικά ενδημούν και εξαιρέσεις, όπως λόγω χάρη η επιβολή αναδρομικά δικονομικών διατάξεων, ή η επιβολή ή αύξηση των δασμών επί των εισαγωγών ή των εξαγωγών.

Εξίσου σπουδαίες αρχές ορίζονται από τον Συνταγματικό νομοθέτη μόλις στο τέταρτο άρθρο του Συντάγματος, ήτοι η αρχή της καθολικότητας, η οποία διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον σπουδαίο οικονομολόγο και θεμελιωτή της φιλελεύθερης οικονομικής θεωρίας, Adam Smith (1776), και η αρχή της φορολογικής ισότητας. Οι εν λόγω αρχές συνοψίζονται εν γένει στην έννοια της φορολογικής δικαιοσύνης. Η αρχή της καθολικότητας του φόρου επιβάλλει την

ενεργή συμμετοχή όλων των Ελλήνων ή των αλλοδαπών με οικονομικής ή διάφορης φύσεως συμφέροντα εντός των ελληνικών συνόρων στα οικονομικά βάρη του κράτους, απαγορεύοντας εκ πρώτης τις απαλλαγές. Ωστόσο, όπως λέχθηκε και ανωτέρω οι απαλλαγές είναι δεκτές, εφόσον ψηφιστούν με τυπικό νόμο και δεν έχουν αυθαίρετο χαρακτήρα. Εξάλλου, ο ίδιος ο φορολογικός νομοθέτης με παλαιότερους φορολογικούς νόμους οι οποίοι και εν τέλει μεταβλήθηκαν, θεμελίωσε την απαλλαγή φορολόγησης του εισοδήματος εφόσον το τελευταίο δεν υπερβαίνει ένα χρηματικό ποσό που εξασφαλίζει στο άτομο την αξιοπρεπή διαβίωσή του.

Εν συνεχεία και αναφορικά με την φορολογική ισότητα, εκείνη εκδηλώνεται ως ίση μεταχείριση των ατόμων προβαίνοντας σε δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών, απαγορεύοντας τυχόν αυθαιρεσίες ή δυσμενείς διακρίσεις και εύνοιες. Διακρίνεται στην οριζόντια ισότητα, ήτοι στην αντιμετώπιση των εισοδηματικά ίσων με ίδιο τρόπο, και την κάθετη ισότητα, ήτοι τη διαφορετική αντιμετώπιση εφόσον τα υποκείμενα ανήκουν σε διαφορετικές εισοδηματικές τάξεις. Φυσικά, η ορθή αντιμετώπιση προκρίνεται με βάση την περαιτέρω ελάφρυνση των οικονομικά ασθενέστερων. Με αυτό το κριτήριο άλλωστε διαμορφώνεται και η φοροδοτική ικανότητα του υποκείμενου, καθώς το κράτος λαμβάνει υπόψιν του το εισόδημα, την περιουσία αλλά και τις δαπάνες του εκάστοτε φορολογουμένου, οικογενειακές, πλέον, για μισθωτούς, ή προς το συμφέρον της επιχείρησης για ελεύθερους επαγγελματίες.

1.4 Υποκείμενα του φόρου εισοδήματος

Παραδοσιακά, στον ελλαδικό χώρο φορολογούνται τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα. Ως φορολογούμενοι, δηλαδή, νοούνται οι υποκείμενοι σε φόρο διαθέτοντας έδρα, εγκατάσταση ή κατοικία στην Ελλάδα, οι οποίοι αποκτούν εισόδημα πραγματικό ή τεκμαρτό από ευκαιριακή ή μόνιμη απασχόληση και εν γένει από πηγές στην Ελλάδα.

Ο νόμος 4172/2013 ανέτρεψε το υπάρχον φορολογικό σύστημα εγκαθιστώντας νέες διατάξεις για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, αν και τα υποκείμενα του φόρου μεταβλήθηκαν ελάχιστα, εγκαθιστώντας διατάξεις προερχόμενες από τα πρότυπα του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να εκσυγχρονιστεί ο φορολογικός κώδικας και να εναρμονισθεί με την επικρατούσα φορολογική νομοθεσία σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 3 του νόμου 4172/2013 αναφέρει πως άτομο που έχει τη φορολογική κατοικία του στην Ελλάδα υπόκειται σε φόρο για το παγκόσμιο εισόδημά του το οποίο προκύπτει είτε στην ημεδαπή είτε στην αλλοδαπή (από εργασία, ακίνητα, κινητούς τίτλους, κ.λπ.), αποκτώμενο πάντοτε σε συγκεκριμένο φορολογικό έτος. Κατ' εξαίρεση, ο φορολογούμενος που αποτελεί αλλοδαπό προσωπικό των εγκατεστημένων στην Ελλάδα γραφείων, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 89/1967 όπως ισχύει, υπόκειται σε φόρο στην Ελλάδα μόνο για το εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα.

Εν συνεχεία και εφόσον ο φορολογούμενος δεν διαθέτει φορολογική κατοικία στην Ελλάδα, τότε φορολογείται αποκλειστικά για το εισόδημα του που ανακύπτει στη χώρα σε ορισμένο φορολογικό έτος. Η διάταξη τούτη περιλήφθηκε στο βασικό φορολογικό νόμο προκειμένου να τονιστεί η χρόνια ακολουθούμενη πρακτική αποφυγής διπλής φορολόγησης, με βάση διεθνείς συμφωνίες που έχει συνάψει η χώρα. Επισημαίνεται ότι βάσει των διατάξεων των επιμέρους Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας, οι οποίες κατισχύουν της εσωτερικής νομοθεσίας, ενδέχεται ορισμένα εισοδήματα αλλοδαπών φορολογικών κατοίκων που προκύπτουν στην Ελλάδα (όπως λόγου χάριν μερίσματα, τόκοι, δικαιώματα, κ.λπ.) να απαλλάσσονται της φορολογίας εισοδήματος στη χώρα μας.

Στο σημείο τούτο, αναλύοντας περαιτέρω τα φυσικά πρόσωπα καθώς αποτελούν επίκεντρο της τωιαύτης εργασίας, κρίνεται απαραίτητο να επεξηγηθεί περαιτέρω η έννοια της φορολογικής κατοικίας. Η έννοια τούτη αποτυπώθηκε ρητώς και διευρύνθηκε πέραν της έννοιας

του ΑΚ για πρώτη φορά στον νόμο 3943/2011, ενώ περιλήφθηκε και στο νέο φορολογικό νομοθέτημα, ήτοι τον νόμο 4172/2013, προκειμένου όπως αναφέρθηκε να εναρμονισθεί με τα διεθνή πρότυπα και αρχές, ήτοι οι πολίτες να φορολογούνται με κριτήριο τη «μόνιμη ή κύρια κατοικία του φορολογουμένου ή τη συνήθη διαμονή του ή το κέντρο των ζωτικών συμφερόντων, ήτοι τους προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς του».

Αρχικά, η έννοια του τόπου κατοικίας ορίζεται στον ΑΚ και συγκεκριμένα στο άρθρο 51. Προκειμένου να χαρακτηριστεί ως κατοικία απαιτούνται δυο στοιχεία, το υλικό στοιχείο της πραγματικής εγκατάστασης καθώς και το βουλευτικό στοιχείο της μόνιμης εγκατάστασης, ήτοι τη θέληση του ατόμου να καταστήσει τον χώρο εγκατάστασής του κέντρο των βιοτικών και κοινωνικών του σχέσεων, των υλικών του συμφερόντων, ή ακόμα και των επαγγελματικών του ενδιαφερόντων. Εν τωιαύτη περίπτωση, ο τόπος άσκησης του επαγγέλματός του και των απαραίτητων υλικών αναφέρεται ως ειδική κατοικία.

Επιπλέον, η παροδική απομάκρυνση του ατόμου από την μόνιμη κατοικία του δεν δημιουργεί απώλεια της, αν οι παραπάνω προϋποθέσεις δεν πληρούνται. Ελλείπει ορισμού των παραπάνω εννοιών από τον φορολογικό νομοθέτη και εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά, γίνεται ευρέως δεκτή η υιοθέτησή τους από τον αστικό κώδικα όπως άλλωστε αναφέρεται και στην απόφαση υπ' αριθ. 2633/1989 του ΣτΕ.

Στην περίπτωση που οι προσωπικοί με τους επαγγελματικούς δεσμούς ενός ατόμου βρίσκονται σε διαφορετικό κράτος-μέλος της ευρωπαϊκής ένωσης, η φορολογική συνήθης κατοικία ερείζεται. Η υπ' αριθ. 3710/2005 απόφαση του ΣτΕ προτείνει ως φορολογική κατοικία την προερχόμενη από τους προσωπικούς δεσμούς του φορολογουμένου, ενώ οι μετέπειτα αποφάσεις 3231/2007 και 3537/2008 του ΣτΕ προκρίνουν την λύση της εξέτασης σωρευτικώς και των δυο στοιχείων (προσωπικών και επαγγελματικών δεσμών). Εφόσον η συνθήκη δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί και να παγιωθεί, τότε θα προκριθούν οι προσωπικοί δεσμοί του φορολογουμένου. Επισημαίνεται ότι η δημιουργία επαγγελματικής εγκατάστασης στην Ελλάδα δεν συνεπάγεται το πρώτον ότι το άτομο αποκτά φορολογική κατοικία στη χώρα, αν δεν διατηρεί ισχυρούς προσωπικούς δεσμούς στην ημεδαπή (λόγου χάριν εφόσον η κατοικία της οικογένειάς του βρίσκεται στην αλλοδαπή), ωστόσο σύμφωνα με την απόφαση 1445/2016 του ΣτΕ είναι νοητή η χωριστή φορολογική κατοικία συζύγων, εφόσον ο ένας εκ των δύο έχει το κέντρο των ζωτικών του συμφερόντων στον τόπο επαγγελματικής του εγκατάστασης.

Ταυτόχρονα, Έλληνας φορολογικός κάτοικος θεωρείται κατά τον νομοθέτη το άτομο το οποίο υπηρετεί σε χώρα του εξωτερικού ως πρόξενος, διπλωμάτης ή προξενικός και διπλωματικός υπάλληλος, καθώς και ως δημόσιος λειτουργός εργαζόμενος με παρόμοιο

καθεστώς ή εν γένει δημόσιος υπάλληλος, και μετέχει της ελληνικής ιθαγένειας (αιτιολογική έκθεση νόμου 4172/2013).

Επιπλέον, συνήθης διαμονή ορίζεται ως ο χώρος που το άτομο διαμένει συνήθως, ήτοι άνω των 183 ημερών κάθε ημερολογιακό έτος, συνυφασμένο με προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς και ως εκ τούτου έχει καταστήσει εκείνον τον τόπο ως εξακολουθητικό κέντρο των συμφερόντων του (ΔΕΚ, απόφαση της 23.4.1991, C-297/89, Rigsadvokaten κατά N. C. R., ΣτΕ 4467/2001).

Σε αυτό το πλαίσιο, η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 4 του νόμου 4172/2013 ορίζει πως ένα φυσικό πρόσωπο του οποίου η παρουσία στην Ελλάδα υπερβαίνει τις 183 ημέρες τεκμαίρεται ότι αποτελεί Έλληνα φορολογικό κάτοικο και φορολογείται από την πρώτη ημέρα παρουσίας του στη χώρα. Φυσικά, το παραπάνω οριζόμενο από το νόμο δεν ισχύει στην περίπτωση που το άτομο διαμένει στην Ελλάδα όντας τουρίστας ή ιατρικός επισκέπτης ή προς θεραπεία και εν γένει για παρεμφερείς σκοπούς που άπτονται στη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής, χωρίς ωστόσο η διαμονή του να υπερβαίνει το ένα ημερολογιακό έτος, ακόμα και αν για σύντομο χρονικό διάστημα βρέθηκε σε χώρα του εξωτερικού. Εύλογο καθίσταται το γεγονός πως η εξέταση της εφαρμογής του τεκμηρίου των 183 ημερών διενεργείται σε περίπτωση αλλοδαπών φορολογικών κατοίκων, και όχι φορολογουμένων που έχουν την κύρια κατοικία τους στην Ελλάδα ή εργάζονται με ελληνική ιθαγένεια στο εξωτερικό.

Περαιτέρω, αξίζει να παρατηρηθεί πως στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 115 του νόμου 4549/2018 η έννοια των ζωτικών συμφερόντων περιελάβανε και τους κοινωνικούς δεσμούς του φυσικού προσώπου (αναφερόμενοι επί παραδείγματι στην υπ' αριθ. 1445/2016 απόφαση του ΣτΕ), οι οποίοι στη συνέχεια αφαιρέθηκαν με τον νόμο 4646/2019 καθώς θεωρείται ότι συμπεριλαμβάνονται στους «προσωπικούς» δεσμούς.

Τα υποκείμενα δεν κρίνονται διαφορετικά από τον προηγούμενο νόμο, ήτοι τον 2238/1994, και πιο συγκεκριμένα από την τελευταία μεταβολή του με τον νόμο 3943/2011. Ο τελευταίος ετούτος νόμος, όντας ακόμα υποχρεωτική η κοινή φορολογική δήλωση, κάνει αναφορά στον σαφή διαχωρισμό των εισοδημάτων των συζύγων ακόμα και αν πρόκειται για μια κοινή φορολογική δήλωση υπεισερχόμενη στη φορολογική αρχή με το όνομα του ενός συζύγου. Ως εκ τούτου ο φόρος, οι εισφορές, οι φορολογικές απαλλαγές κρίνονταν για τον κάθε σύζυγο ξεχωριστά. Συμψηφισμός με αρνητικό εισόδημα του άλλου συζύγου δεν ήταν δυνατός. Αντίθετα, ο νόμος που ακολούθησε παρέχει πλέον τη δυνατότητα υποβολής χωριστών φορολογικών δηλώσεων από δύο συζύγους, εξακολουθώντας παράλληλα να προσφέρει τη δυνατότητα της κοινής φορολογικής δήλωσης (παραδείγματος χάριν για σκοπούς ανάλωση κεφαλαίου).

1.5 Αντικείμενο του φόρου

Ο ΚΦΕ, όπως ορίστηκε με το νόμο 4172/2013, προσδιορίζει το φορολογητέο εισόδημα απλοποιώντας την εξεύρεσή του, όντας πια εναρμονισμένος με τα διεθνή πρότυπα του ΟΟΣΑ. Ιδιαίτερα, στο άρθρο 7 του νόμου 4172/2013 καθορίζεται πως το φορολογητέο εισόδημα, ήτοι το εισόδημα που οφείλει το κράτος να φορολογήσει, είναι αποτέλεσμα της αφαίρεσης των δαπανών που εκπίπτουν σύμφωνα με το νόμο από το ακαθάριστο εισόδημα.

Η δεύτερη παράγραφος του ανωτέρω άρθρου διαχωρίζει τα εισοδήματα σε κατηγορίες, προκειμένου να αποφευχθεί η φορολόγηση του συνολικού εισοδήματος του φορολογουμένου, διαδικασία που λάμβανε χώρα στον προηγούμενο νόμο. Εντούτοις, με τον νόμο 4172/2013 προβλέπονται μόλις τέσσερις κατηγορίες εισοδήματος, η κάθε μία από τις οποίες φορολογείται με τους προβλεπόμενους από το νόμο και ιδιαίτερους φορολογικούς συντελεστές. Οι κατηγορίες ακαθάριστων εισοδημάτων όπως ορίζονται από το νόμο είναι οι ακόλουθες:

- εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις,
- εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα,
- εισόδημα από κεφάλαιο, και
- εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Κατά την αιτιολογική έκθεση του νόμου, οποιοδήποτε εισόδημα δεν υπάγεται στις ανωτέρω κατηγορίες έχει ως συνέπεια τη μη φορολόγησή του, όπως λόγου χάρη οι υποτροφίες σε ερευνητές, μεταπτυχιακούς ή διδακτορικούς φοιτητές από Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, επιχειρήσεις, κοινωφελή ιδρύματα (ΠΟΛ 1094/17.4.2015 και απόφαση υπ' αριθ. πρωτοκόλλου ΔΕΑΦ 1157677 ΕΞ 2017 της διεύθυνσης εφαρμογής άμεσης φορολογίας της γενικής διεύθυνσης φορολογικής διοίκησης). Μια ακόμη σημαντική περίπτωση μη υπαγωγής στις κατηγορίες ακαθάριστων εισοδημάτων, αν και εξετάζεται ανά περίπτωση (κατά την ΠΟΛ 1094/17.4.2015), αποτελούν και τα τυχόν βοηθήματα-οικονομικές ενισχύσεις που αποδίδονται από τους παραπάνω αναφερόμενους φορείς στις ευπαθείς ομάδες (ηλικιωμένους, άτομα με ειδικές ανάγκες ή ακόμα και αστέγους).

Εν συνεχεία, άξιος λόγου αποτελεί ο προσδιορισμός του φορολογητέου εισοδήματος για υποκείμενα ασκούντα επιχειρηματική δραστηριότητα. Ειδικότερα, φορολογητέο εισόδημα αποτελεί το σύνολο των εσόδων έπειτα από την μείωση των επιχειρηματικών δαπανών, των

αποσβέσεων και των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις, ήτοι το κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα. Εισόδημα είναι δυνατόν να αποτελεί το προϊόν της εκκαθάρισης της ατομικής επιχείρησης καθώς και η πώληση στοιχείων του ενεργητικού της.

Βιβλιογραφία

Σαρίπολος, Ν. Ι. (1918). *Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο II*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.

Φινοκαλιώτης, Κ. Δ. (2011). *Φορολογικό Δίκαιο*. 4^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα.

Χρυσόγονος, Κ. Χ., και Βλαχόπουλος, Σ. Β. (2017). *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. 4^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Smith, A. (1776). *Wealth of nations*. Wordsworth, Hertfordshire

Νομοθεσία

Σύνταγμα της Ελλάδος

Αστικός Κώδικας

Αναγκαστικός Νόμος 89/1967

Νόμος 2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος»

Νόμος 3943/2011, «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών»

Νόμος 4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4549/2018, «Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4646/2019, «Φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακή διάσταση για την Ελλάδα του αύριο»

Αποφάσεις Διοίκησης

ΠΟΛ. 1094/2015

ΔΕΑΦ 1157677 ΕΞ. 2017

Αποφάσεις Δικαστηρίων

ΣτΕ 68/1950

ΣτΕ 1587/1959

ΣτΕ 680/1964

ΣτΕ 2490/1971

ΣτΕ 870/1976

ΣτΕ 1865/1985

ΣτΕ 2633/1989

ΣτΕ 4467/2001

ΣτΕ 3712/2005

ΣτΕ 3231/2007

ΣτΕ 3537/2008

ΣτΕ 693/2011

ΣτΕ 1445/2016

ΔΕΚ απόφαση της 23.4.1991, C-297/89, Rigsadvokaten κατά N. C. R.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. (2018). *Τι είναι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ)*; [\[https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/npl.el.html\]](https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/npl.el.html), ημερομηνία πρόσβασης: 01. 08. 2020].

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2020). *Προϋποθέσεις ένταξης στη ζώνη του ευρώ: Κριτήρια σύγκλισης*. [\[https://www.consilium.europa.eu/el/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/\]](https://www.consilium.europa.eu/el/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/), ημερομηνία πρόσβασης: 02. 08. 2020].

Μπιτζένης, Α., και Βλάχος, Β. Α. (2013). *Τα αίτια της παγκόσμιας κρίσης και το ελληνικό αδιέξοδο*. [\[https://www.liberal.gr/apopsi/ta-aitia-tis-oikonomikis-krisis-oi-sunepeies-kai-i-diexodos-muthoi-kai-pragmatikotita/41761\]](https://www.liberal.gr/apopsi/ta-aitia-tis-oikonomikis-krisis-oi-sunepeies-kai-i-diexodos-muthoi-kai-pragmatikotita/41761)

<https://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=141954>, ημερομηνία πρόσβασης: 05. 08. 2020].

Στουρνάρας, Γ. (2020). Διδάγματα από την ελληνική οικονομική κρίση, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για το μέλλον. [<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=fc915812-ab24-47ab-9e60-a566653a1f42>, ημερομηνία πρόσβασης: 07. 08. 2020].

Φριντερίκε, Μ., και Μπέντερ, Γ. (2020), Χειρότερη η νέα κρίση από εκείνη του 2008;. [<https://www.dw.com/el/%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7-%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CE%B5%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-2008/a-53052827>, ημερομηνία πρόσβασης 10. 08. 2020].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Κριτήρια αξιολόγησης του φορολογικού συστήματος

2.1 Εισαγωγή

Θεμελιώδη στόχο της πολιτείας αποτελεί η ευημερία των πολιτών της με παράλληλη στήριξη της οικονομικής ευρωστίας του κράτους, επικεντρώνοντας την προσοχή στη μεγιστοποίηση των εσόδων του. Προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς του, το κράτος χρησιμοποιεί διάφορες πολιτικές και οικονομικές επιλογές, μια εκ των οποίων αποτελεί και το σύστημα φορολόγησης, άμεσης ή έμμεσης, των πολιτών. Προκειμένου, ωστόσο, να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα της εκάστοτε εφαρμοστέας φορολογικής πολιτικής, οι επιστήμονες έχουν καταλήξει, προβαίνοντας σε θεωρητικές αλλά και σε εμπειρικές μελέτες, σε μια σειρά κριτηρίων. Τα εν λόγω κριτήρια, που αναλύονται κατωτέρω, περιλαμβάνουν τις οικονομικές και κοινωνικές λειτουργίες του φορολογικού συστήματος, εξετάζοντας πως αυτό τείνει τελικώς να επιδρά στα υποκείμενά του.

2.2 Κριτήρια αξιολόγησης

2.2.1 Η οικονομική απόδοση

Η φορολογία αποτελεί έναν εκ των κύριων παραγόντων επίδρασης στην οικονομία μιας χώρας. Μάλιστα σε περιόδους οικονομικής κρίσης, συνιστά πρωτεύον εργαλείο με σκοπό την επιδιόρθωση της υφιστάμενης κατάστασης (Καράγιωργας, 1981). Κατά τα παραπάνω, το αρχικό κριτήριο αξιολόγησης του φοροδοτικού συστήματος μιας χώρας αποτελεί η οικονομική του αποτελεσματικότητα, ήτοι η προσφορά και η απόδοσή του τόσο στα έσοδα της χώρας όσο παράλληλα και την ανάπτυξή της.

Αρχικά, αδήριτη ανάγκη αποτελεί η αναφορά στην σπουδαιότητα των κρατικών παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην οικονομική ανάκαμψη μιας χώρας. Σύμφωνα, λοιπόν, με το ανωτέρω, η μείωση της άμεσης ή έμμεσης φορολογίας είναι πιθανόν να έχει ως συνέπεια την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των ιδιωτών². Το αποτέλεσμα της αυξητικής τούτης τάσης είναι η ενίσχυση της ζήτησης αγαθών. Μεγαλύτερη ζήτηση μεταφράζεται από τις επιχειρήσεις ως σήμα προς διεύρυνση της παραγωγής τους. Ο παραπάνω τρόπος υποδεικνύει απλοποιημένα τη λειτουργία της αγοράς με σημαντικό παράγοντα την φορολογία και, ενδεχομένως, την αποφυγή της περαιτέρω ύφεσης ενός κράτους.

Ταυτόχρονα, η οικονομική αποτελεσματικότητα των φόρων αποδεικνύεται και στην περίπτωση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η μείωση των φόρων ή τα φορολογικά κίνητρα που ενδέχεται να παρέχει η εκάστοτε κυβέρνηση είναι σε θέση να κινήσουν τα νήματα και να ενθαρρύνουν την επιχειρηματική δραστηριότητα, η οποία μεταφράζεται ως ανάληψη κινδύνων από άτομα ή επιχειρήσεις προκειμένου να προβούν σε επέκταση μιας εμπορικής δραστηριότητας και, παράλληλα, ως ευκαιρία για έρευνα προς ανάπτυξη ενός καινοτόμου προϊόντος και της εν τοις πράγμασι παραγωγής του.

Επιπροσθέτως, σημαντική κρίνεται και η αποταμίευση μέσω της μείωσης των φόρων, καθώς είναι το μέσο το οποίο μελλοντικά θα οδηγήσει σε αύξηση των επενδύσεων και της καταναλωτικής δύναμης του εκάστοτε φορολογουμένου.

² Άμεση καλείται η φορολογία που αναφέρεται και επιβάλλεται στα εισοδήματα των πολιτών, ενώ έμμεση εκείνη που εισπράττεται από τυχόν εμπορική συναλλαγή κράτους - πολίτη

Μια ακόμη οικονομική λειτουργία της φορολογίας αποτελεί ο έλεγχος του πληθωρισμού. Μεταξύ άλλων, ο πληθωρισμός διακρίνεται στον πληθωρισμό ζήτησης, ήτοι την αύξηση της ζήτησης η οποία δεν ικανοποιείται από την υπάρχουσα προσφορά, ο οποίος είναι δυνατόν να ελεγχθεί με αύξηση των φόρων, κυρίως των πολυτελών προϊόντων διαβίωσης, προκειμένου να μην υπάρξουν υπέρμετρες κοινωνικές αναταραχές και να μην διαταραχθεί η αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης.

2.2.2 Διαφάνεια και ευχρηστία του φορολογικού συστήματος

Ο εκάστοτε φορολογικός νομοθέτης καλείται να ανταπεξέλθει σε έναν σπουδαίο ρόλο που να αντικατοπτρίζει τις αρχές της δικαιοσύνης και της ισότητας, όπως αυτές αναφέρονται στο Σύνταγμα, ακολουθώντας με αυτόν τον τρόπο τις δημοκρατικές επιταγές. Η διαφάνεια του φορολογικού συστήματος είναι μια εκ των προσταγών του δημοκρατικού πολιτεύματος. Το φορολογικό σύστημα χρήζει διαφάνειας προκειμένου να αποφευχθούν παραχωρήσεις σε οικονομικά εύρωστους πολίτες λόγω πολιτικών ή οικονομικών συμφερόντων, οι φορολογικοί έλεγχοι να μην χρησιμοποιούνται καταχρηστικά ως άσκηση πίεσης, ή ακόμη η φορολογική αρχή να μην προβαίνει σε έλεγχο, άρα και σε πρόστιμο, για τυχόν παράνομες ενέργειες. Παράλληλα, αδήριτη κρίνεται η ανάγκη για εσωτερικούς ελέγχους στην εκάστοτε φορολογική αρχή, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα διαφθοράς και χρηματισμού των υπαλλήλων από φορολογουμένους που επιθυμούν να αποκρύψουν κάποιο πρόστιμο ή να προβούν σε φοροδιαφυγή.

Ένας εκ των τρόπων επίτευξης διαφάνειας αποτελεί και η ευχρηστία, ή άλλως απλότητα του φορολογικού συστήματος. Ο σαφής ορισμός των φορολογικών βάσεων καθώς και ο ακριβής προσδιορισμός του προερχόμενου από διάφορα εισοδήματα φόρου θα οδηγήσει την φορολογική διοίκηση στην αποτελεσματικότερη λειτουργία της καθώς και στην εμπέδωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο φορολογικό σύστημα.

2.2.3 Διοικητικό κόστος και κόστος συμμόρφωσης

Στο πέρασμα των αιώνων, κρίσιμο στοιχείο για τα κράτη αποτελεί αρχικά το χρηματικό ποσό που θα χρειαστεί να δαπανήσουν προκειμένου να θέσουν σε λειτουργία το φορολογικό τους σύστημα και εν συνεχεία να εγγυηθούν την ομαλή λειτουργία του, η οποία μεταφράζεται σε παρακολούθηση του συστήματος καθώς και των φορολογουμένων, προκρίνοντας μια σειρά μέτρων, όπως λόγου χάρη διαβίβαση πληροφοριών και στοιχείων μεταξύ των αρχών, επιτόπιος φορολογικός έλεγχος, κ.λπ. Εφόσον με τα παραπάνω μέτρα διαπιστωθεί παράνομη ενέργεια του

εκάστοτε φορολογουμένου αναφορικά με τις φορολογικές του υποχρεώσεις (όπως επί παραδείγματι φοροδιαφυγή), οι διοικητικές αρχές καλούνται να του επιβάλλουν πρόστιμο. Φυσικά, είναι επιβεβλημένη η εύλογη επιλογή των φορολογουμένων που θα υπαχθούν σε έλεγχο, με σκοπό τον εντοπισμό σημαντικών παράνομων ενεργειών, καθώς σε διάφορη περίπτωση το κόστος των φορολογικών ελέγχων θα ξεπερνούσε τα αντίστοιχα έσοδα από παρανομίες. Το διοικητικό κόστος, όπως καλείται, συνδέεται στενά με ένα απλό φορολογικό σύστημα καθώς αποτελούν αναλογικά στοιχεία. Όσο πιο απλό είναι το φορολογικό σύστημα, τόσο μειώνεται και το διοικητικό του κόστος.

Παράλληλα, ενδημεί και το κόστος των ιδιωτών φορολογουμένων προκειμένου να ανταπεξέλθουν και να συμμορφωθούν στα απαιτούμενα ενός πολύπλοκου φορολογικού συστήματος και μιας δαιδαλώδους φορολογικής νομοθεσίας, ήτοι το ονομαζόμενο και ως κόστος συμμόρφωσης των φορολογούμενων φυσικών ή νομικών προσώπων. Το τοιούτο κόστος είναι δυνατόν να οδηγήσει σε φοροδιαφυγή, καθώς απαιτούνται πλείστος χρόνος και περίσσια χρηματικά ποσά ώστε ο φορολογούμενος να γνωστοποιήσει όλα τα εισοδήματά του στη φορολογική του δήλωση ή να ξεπεράσει ένα φορολογικό πρόβλημα που τυχόν αντιμετωπίζει.

2.2.4 Σταθερότητα του φορολογικού συστήματος

Σύνηθες φαινόμενο αποτελεί η μεταβολή του φορολογικού συστήματος αφ' ης στιγμής μεταβληθεί η κυβέρνηση και η πολιτικής της ιδεολογία. Πάρα ταύτα κρίσιμη κρίνεται η σταθερότητα των φόρων προκειμένου να επιτευχθεί η καθόλα εύρυθμη λειτουργία του φορολογικού συστήματος εν γένει, καθώς και η ζητούμενη εμπιστοσύνη των διοικούμενων προς τη φορολογική διοίκηση. Ως συνέπεια, προκρίνεται η σε κάποιο βαθμό βεβαιότητα για το φορολογικό ποσό που καλείται ανά έτος να καταβάλει ο ιδιώτης, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, προκειμένου να είναι σε θέση να προβεί σε δαπάνες, αποταμίευση, ή ακόμα και σε επενδύσεις.

Φυσικά τα παραπάνω λεχθέντα δεν αποτελούν πανάκεια. Αποτελεί αποστολή της εκάστοτε διοίκησης και κυβέρνησης να εφαρμόσει το δημοσιονομικό της πρόγραμμα, καθώς και να προχωρήσει σε τροποποιήσεις ως προς τα τυχόν κακώς κείμενα. Ακόμα, είναι πιθανόν να προβαίνει σε λήψη αποφάσεων και μεταβολή των νόμων προκειμένου να ανταποκριθεί στις όποιες συνθήκες οικονομικής ύφεσης. Αναγκαία κρίνεται, ωστόσο, η περίοδος προσαρμογής των φορολογουμένων σε τυχόν δραστική αλλαγή, η οποία δύναται να επηρεάσει αρνητικά την ευημερία των πολιτών και του κράτους.

2.2.5 Δικαιοσύνη και ισότητα του φορολογικού συστήματος

Η φορολογία και ειδικότερα η φορολογία εισοδήματος έχει αποδειχθεί ως ο κύριος μοχλός μείωσης των ανισοτήτων και αναδιανομής του πλούτου, καθώς προκρίνει τη συμμετοχή στους φόρους ανάλογα με τις εισοδηματικές ικανότητες εκάστου πολίτη. Προκειμένου να επιτευχθεί με ορθό τρόπο η αναδιανομή του εισοδήματος, πρωτεύουσα λύση αποτελεί η προοδευτικότητα του φόρου εισοδήματος, ήτοι μια κλίμακα συντελεστών αναφερόμενοι σε μία κατηγορία εισοδήματος. Όσο το εισόδημα αυξάνεται, αντιστοίχως αυξάνεται και ο συντελεστής απόδοσης φόρου στο κράτος.

Παράλληλα, ο φορολογικός νομοθέτης δύναται να θεσπίσει και άλλα μέτρα προκειμένου να προστατεύσει τους εισοδηματικά αδύναμους και να συμβάλλει στην εξέλιξή τους. Ένα εκ των μέτρων αποτελεί η μείωση της ανεργίας, παρέχοντας φορολογικές απαλλαγές ή και φορολογικά προνόμια σε επιχειρήσεις προς απασχόληση ανέργων. Από την ελληνική νομοθεσία, ήδη από τον νόμο 1545/1985, αλλά και αργότερα με τον νόμο 2992/2002, θεσπίστηκαν τοιαύτα μέτρα. Κατά τον τελευταίο νόμο, μάλιστα, προβλεπόταν η μείωση των φορολογικών συντελεστών των επιχειρήσεων ανάλογα με τον αριθμό των νέων εργαζομένων που απασχολούσαν. Ακολούθησαν και άλλοι νόμοι όπως λόγω χάρη ο 3219/2004, 3220/2004, ο 4399/2016, 4605/2019, και ο 4608/2019.

Επιπλέον, ο προϊσχύσαν νόμος 2238/1994, καθώς και ο 4172/2013 μέχρι και το 2015, προέβλεπαν μια προνομιακή φορολογική μεταχείριση των πολιτών που κατοικούσαν μόνιμα στις παραμεθόριες περιοχές, ή ακόμα και των επιχειρήσεων που επένδυναν σε παραμεθόριες περιοχές, νησιά ή άλλες μη πυκνοκατοικημένες και άρα λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της ελληνικής επικράτειας.

Από τα παραπάνω διαφαίνονται τα βασικά κριτήρια αξιολόγησης ενός φορολογικού συστήματος ώστε να διαπιστωθεί αν το ήδη εφαρμοστέο φορολογικό δίκαιο σε μια χώρα δημιουργεί όλες τις κατάλληλες προϋποθέσεις προκειμένου η ιδιωτική οικονομία της να ανθίσει και οι πολίτες να διαβιούν σε μια ευνομούμενη πολιτεία.

Βιβλιογραφία

Αγιάκλογλου, Χ. Ν., και Πέκκα-Οικονόμου, Β. (2014). Η μικροοικονομική προσέγγιση της σύγχρονης επιχείρησης. Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα.

Καράγιωργας, Δ. Π. (1981). Οι δημοσιονομικοί θεσμοί. Παπαζήση Εκδόσεις ΑΕΒΕ, Αθήνα.

Μέντης, Γ. (2018) *Δίκαιο φορολογίας εισοδήματος*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Φινοκαλιώτης, Κ. Δ. (2011). *Φορολογικό Δίκαιο*. 4^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα.

Χρυσόγονος, Κ. Χ., και Βλαχόπουλος, Σ. Β. (2017). *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. 4^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Νομοθεσία

Σύνταγμα της Ελλάδος

Νόμος 1545/1985, «Εθνικό σύστημα προστασίας από την ανεργία και άλλες διατάξεις»

Νόμος 2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος»

Νόμος 2992/2002, «Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3219/2004, «Ενισχύσεις Ιδιωτικών Επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3220/2004, «Μέτρα αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής - αντικειμενικοποίηση του φορολογικού ελέγχου και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4399/2016, «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4605/2019, «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου – Μέτρα για την επιτάχυνση του έργου του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης και άλλες διατάξεις [Προστασία πρώτης κατοικίας]»

Διατμηματικό Π.Μ.Σ. «Δίκαιο & Οικονομία» | Μαρία Άννα Μπουρλή | Σελίδα 32

Μελέτες

Διανέοσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης. (04/2018). *Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα*. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ιστορική αναδρομή στον προηγούμενο νόμο: Νόμος 2238/1994

3.1 Εισαγωγή

Ο νόμος 2238/1994 αποτελεί ως σύγχρονο νομοθέτημα, σημαντική προσθήκη στην ιστορία του φορολογικού συστήματος της χώρας, ενώ η εφαρμογή σε γενικές γραμμές δεν υπερέβη την διάρκεια των είκοσι ετών. Με τον νόμο 2238/1994 το εισόδημα με βάση την προέλευσή του και τα χαρακτηριστικά του διαχωρίστηκε σε πλείστες κατηγορίες, προκειμένου να επιβληθεί σε εκάστη η νόμιμη φορολόγησή της. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος περιελάμβανε τις ακόλουθες κατηγορίες εισοδήματος:

- εισόδημα προερχόμενο από εκμετάλλευση ακινήτων (κατηγορία ή άλλως πηγή Α, Β),
- εισόδημα από κινητές αξίες (κατηγορία ή άλλως πηγή Γ),
- εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις (κατηγορία ή άλλως πηγή Δ),
- εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις (κατηγορία ή άλλως πηγή Ε),
- εισοδήματος από μισθωτές υπηρεσίες (κατηγορία ή άλλως πηγή ΣΤ), και
- εισόδημα από υπηρεσίες ελευθέρων επαγγελματιών ή από κάθε άλλη πηγή (κατηγορία ή άλλως πηγή Ζ).

Στο σημείο τούτο και προτού προχωρήσει η ανάλυση της φορολογικής νομοθεσίας, χρήσιμο θα ήταν να καταγραφεί ο ορισμός του εισοδήματος όπως αναφέρεται σε πλειάδα δικαστικών αποφάσεων (λόγου χάρι απόφαση ΣτΕ 3872/2013). Ως εισόδημα λοιπόν, σύμφωνα με τον Μέντη (2018), ορίζεται οποιοδήποτε κέρδος με περιοδικό χαρακτήρα, όντας ανανεώσιμο και προερχόμενο από σταθερή εκμεταλλεύσιμη πηγή, επί παραδείγματι αμοιβή για την προσωπική εργασία, πρόσδοδος από πώληση περιουσιακού στοιχείου, κ.λπ. Τυχόν προσαύξηση περιουσίας που δεν πληροί τις ανωτέρω προϋποθέσεις δεν χαρακτηρίζεται ως εισόδημα, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από το νόμο.

Η οικονομική κρίση εκκινώντας δειλά το έτος 2008 επέφερε αναρίθμητες μεταβολές στον δημοσιονομικό χάρτη της χώρας προς επίδιωξη μείωσης του ελλείματος και ενδυνάμωση της οικονομίας της, συμπαρασύροντας και το φορολογικό νομοθέτημα 2238/1994 μέχρι και την

οριστική διαδοχή του από τον πρωτότυπο νόμο 4172/2013 και την, ως εκ τούτου, ουσιαστική μετάβαση του φορολογικού συστήματος σε μια καινούρια τάξη πραγμάτων.

3.2 Διαφορές με τον νόμο 4172/2013 ως προς το φορολογητέο εισόδημα προερχόμενο από υπηρεσίες ελευθέρων επαγγελματιών και από κάθε άλλη πηγή

Στο άρθρο 48 του νόμου 2238/1994 ο φορολογικός νομοθέτης της εποχής όριζε ρητώς και περιοριστικώς τα επαγγέλματα τα οποία θεωρούνταν ως ελευθέρια και τις αμοιβές που προέρχονται από αυτά. Ενδεικτικά αναφερόμενα αποτελούν το λειτούργημα του ιατρού, του δικηγόρου, του κοινωνικού λειτουργού (που προστέθηκε μεταγενέστερα με το νόμο 2954/2001), καθώς και το επάγγελμα του οικονομολόγου ή προγραμματιστή.

Επιπλέον, εισόδημα προερχόμενο από υπηρεσίες ελεύθερων επαγγελματιών αποτελεί και κάθε εισόδημα που δεν δύναται να υπαχθεί σε ουδεμία από τις προαναφερόμενες κατηγορίες Α' έως Ζ', όπως ορίζονταν στην παράγραφο 1 του άρθρου 4 του νόμου 2238/1994.

Εισόδημα κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 48 του νόμου 2238/1994 θεωρείτο και το χρηματικό ποσό που λαμβάνουν για την εργασία τους ειδικοί επιστήμονες ή καλλιτέχνες, ήτοι άτομα που δραστηριοποιούνται και εργάζονται προς την εξέλιξη και την αναβάθμιση της τέχνης με τα έργα τους, τα οποία και αποτελούν μοναδικά και πρωτότυπα έργα, όπως λόγου χάρι ένα ζωγραφικό ολοκληρωμένο αποτέλεσμα. Τα τοιαύτα δημιουργήματα επιζούν μετά το θάνατο των θεμελιωτών τους. Παρομοίως, θεωρείτο ως απόρροια ελευθέρου επαγγέλματος και η αμοιβή των πνευματικών δημιουργών, όπως οι αναφερόμενοι στο νόμο συγγραφείς και μουσουργοί.

Βεβαίως, ανά τα χρόνια παρατηρήθηκαν ποικίλα ερωτήματα ή αιτήματα διεύρυνσης της προαναφερόμενης και κοινώς αποκαλούμενης ως λίστας ελευθέρων επαγγελμάτων. Λόγου χάρι παρατίθεται η υπ' αριθ. πρωτοκόλλου 1122098/2224/Α0012/21.12.2007 απάντηση της διοίκησης αναφορικά με το επάγγελμα της κομμώτριας το οποίο και δεν δύναται να αποτελέσει μέρος των ελευθερίων επαγγελμάτων, εφόσον δεν αναγράφεται στον κατάλογο του νόμου ούτε διαθέτει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά.

Παρατηρήθηκε επιπροσθέτως και η σύγχυση της έννοιας των ελευθέρων επαγγελμάτων με το εισόδημα που προέρχεται από ατομική ή εταιρική επιχείρηση εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική, ή από την άσκηση οποιουδήποτε κερδοσκοπικού επαγγέλματος. Επιχείρηση αποτελεί, ωστόσο, κάθε οικονομική μονάδα που προβαίνει σε μεμονωμένες ή συστηματικές πράξεις με κύριο σκοπό της την επίτευξη κέρδους. Προς επίρρωση των ανωτέρω, η διοίκηση δέχτηκε με την υπ' αριθ. πρωτοκόλλου 1006598/118/Α0012/28.1.2008 απάντησή της σε [Διατμηματικό Π.Μ.Σ. «Δίκαιο & Οικονομία»](#) [Μαρία Άννα Μπουρλή](#) Σελίδα 36

φορολογούμενο, ότι η σύμβαση ανεξάρτητων υπηρεσιών προς προώθηση πωλήσεων με προμήθεια ανά μονάδα πώλησης, αποτελεί εισόδημα προερχόμενο από εμπορικές επιχειρήσεις, ενώ ομοiotυπη ήταν η απάντηση και με την υπ' αριθ. πρωτοκόλλου 1058910/1065/A0012/28.5.2007 απάντηση της διοίκησης αναφορικά με διαμεσολαβητή σε ιστοσελίδα αγοραπωλησιών, ή την παραγωγή οπτικού υλικού υπ' αριθμόν πρωτοκόλλου 1059634/1111/A0012/10.6.2008. Το εισόδημα των ιατρών αποκτώμενο από παροχή υπηρεσιών στα μεταμεσημβρινά τμήματα των νοσοκομείων αποτελεί κατά τον νόμο εισόδημα από ελεύθερο επάγγελμα (1021622/394/ΠΟΛ.1088/A0012/5.3.2002 εγκύκλιο)

Το άρθρο 48 προσέθετε ακόμη περιπτώσεις απόκτησης εισοδήματος από ελευθέρια επαγγέλματα. Ενδεικτικά αναφέρονται οι πραγματογνώμονες, οι εκκαθαριστές, τυχόν τόκοι σε μηχανικούς, τοπογράφους, αρχιτέκτονες λόγω καθυστέρησης απόδοσης της αμοιβής τους, ή ακόμα και η διατροφή που δίδεται σε διαζευγμένο σύζυγο.

Χρόνος απόκτησης του εισοδήματος, όπως μεταβλήθηκε κατά τον νόμο 3842/2010, αποτελεί ο χρόνος παροχής της υπηρεσίας του επιτηδευματία, ενώ εφόσον η υπηρεσία του εξακολουθεί να παρέχεται σε μια εύλογη διάρκεια, χρόνος απόκτησης της αμοιβής θεωρείται εκείνος που η αξίωση για το εκάστοτε τμήμα της ήδη παρεχόμενης υπηρεσίας καθίσταται απαιτητή ανεξάρτητα του αν εν τέλει εισπράχθηκε. Εξαίρεση αποτελεί η παροχή υπηρεσιών σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, περίπτωση στην οποία ο χρόνος κτήσης του εισοδήματος αποτελεί ο χρόνος είσπραξης του.

Ειδικότερη διάταξη προβλεπόμενη στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 7 του νόμου 2238/1994 προέβλεπε πως η κατ' έτος αμοιβή ή ζημία των συγγραφέων, μουσουργών, καλλιτεχνών, ζωγράφων, γλυπτών ή χαρακτών κατανέμεται ισομερώς προκειμένου να φορολογηθεί τόσο στο έτος απόκτησής του όσο και στα τρία επόμενα.

3.3 Φορολογικός συντελεστής

Ο νόμος 2238/1994 περιελάμβανε σωρεία αλλαγών αναφορικά με τους φορολογικούς συντελεστές μη μισθωτών – επαγγελματιών.

Σπουδαίο αποτελεί το γεγονός πως ο νομοθέτης όριζε διαφόρων ειδών εκπτώσεις φόρων. Η εκ πλείστον σημαντικότερη που προέβλεπε το φορολογικό σύστημα αποτελούσε η οικογενειακή κατάσταση του ελεύθερου επαγγελματία και ειδικότερα τα εξαρτώμενα από εκείνον τέκνα. Οι τιαυτές εκπτώσεις φόρων δεν προβλέφθηκαν εκ νέου από τον καινούριο φορολογικό νόμο.

Ωστόσο η πιο σημαντική αλλαγή φορολογικών συντελεστών υπήρξε εκείνη του νόμου 4110/2013 που αφορούσε τα εισοδήματα των ελεύθερων επαγγελματιών του έτους 2013, καθώς αποτέλεσε τον προπομπό για τις θεμελιώδεις αλλαγές στον φορολογικό σύστημα. Οι παρακάτω φορολογικοί συντελεστές εφαρμόστηκαν αρχικά και με τον νέο νόμο 4172/2013. Ο ακόλουθος πίνακας αντικατοπτρίζει τους φορολογικούς συντελεστές και το φορολογητέο εισόδημα όπως διαμορφώθηκαν κατ' αρχήν για το οικονομικό έτος 2014:

Πίνακας 1: Φορολογικός Συντελεστής

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ)	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ (%)
0 - 50.000	26%
50.001 και άνω	33%

Περαιτέρω, μια διάταξη που ισχύει έως και σήμερα και αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο ανάπτυξης νεοφυών ελεύθερων επαγγελματιών είναι και η παράγραφος 2 του άρθρου 29 του νόμου 4172/2013. Ο φορολογικός συντελεστής που εφαρμόζεται στα φυσικά πρόσωπα, τα οποία θα εκκινήσουν τις εργασίες τους από 1.1.2013 και για τα τρία πρώτα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος τους, είναι μειωμένος κατά 50%, με μοναδική προϋπόθεση το σύνολο των εισοδημάτων των εν λόγω προσώπων να μην υπερβαίνουν τις δέκα χιλιάδες ευρώ (10.000€).

3.4 Προκαταβολή φόρου και μείωση προκαταβολής

Στον νόμο 2238/1994, και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 52 του νόμου αυτού, ο νομοθέτης όριζε πως ο φορολογούμενος εφόσον δεν έχει εισοδήματα αποκλειστικά από μισθωτές υπηρεσίες ή από ιδιοκατοίκηση, υποχρεώνεται να πληρώσει ποσό ίσο με το 55% του φόρου που προκύπτει από τους βεβαιωτικούς του τίτλους, αναφορικά με το εισόδημα που προέκυψε το τρέχον οικονομικό έτος. Εφόσον υπάρχουν εισοδήματα για τα οποία ο φόρος παρακρατείται στην πηγή ή καταβάλλεται άλλως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στις επόμενες παραγράφους του άρθρου, τότε το ποσό αυτό εκπίπτει. Φυσικά, το ποσό που οφείλει να βεβαιωθεί πρέπει να ξεπερνάει τα ευρώ 30. Σημειώνεται ότι το ανωτέρω ποσοστό μειώνεται στο μισό για επιτηδευματίες οι οποίοι υποβάλλουν για πρώτη φορά δήλωση φόρου εισοδήματος.

Εν συνεχεία ο νόμος 2238/1994, μετά και την τελευταία τροποποίηση του με το νόμο 3943/2011, προέβλεπε μείωση του χρηματικού ποσού που αντιστοιχεί στην προκαταβολή φόρου εφόσον το εισόδημα μειωθεί κατά 25% και άνω, με έγγραφη αίτηση του δικαιουμένου. Η τιαυτή αίτηση υποβάλλεται στη φορολογική διοίκηση μέχρι και το τέλος του μήνα Σεπτεμβρίου του οικονομικού έτους στο οποίο έγινε η βεβαίωση και αφορά το ποσό του φόρου για τις δόσεις που δεν έγιναν ληξιπρόθεσμες κατά το χρόνο της υποβολής της αίτησης. Προκειμένου να σχηματισθεί φορολογικά η μείωση του εισοδήματος των ελεύθερων επαγγελματιών συνυπολογίζεται μια ενότητα στοιχείων. Επεξηγηματικά, οι φορολογικές αρχές ερευνούν το τρέχον ποσό ακαθαρίστων εσόδων του επιτηδευματία συγκριτικά με το αντίστοιχο του προηγούμενου έτους, των τρεχουσών δαπανών του σε σχέση με τις προγενέστερης χρήσης, καθώς και τις ουσιώδεις μεταβολές που επήλθαν ή κάθε άλλο παράγοντα που εμφανιζόμενος επηρέασε αρνητικά την τρέχουσα χρήση.

Οι επόμενες παράγραφοι του άρθρου έχουν αναλυθεί κατωτέρω καθώς ισχύουν έως και σήμερα.

Βιβλιογραφία

Μέντης, Γ. (2018). *Δίκαιο φορολογίας εισοδήματος*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Νομοθεσία

Νόμος 2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος»

Νόμος 2954/2001, «Φορολογικές ρυθμίσεις, αμοιβαία κεφάλαια, συμπλήρωση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις. [Αυτοτελής φορολογία αφορολόγητων αποθεματικών]»

Νόμος 3842/2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις (Φόρος Ακίνητης Περιουσίας)»

Νόμος 3943/2011, «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών»

Νόμος 4110/2013, «Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις»

Αποφάσεις Διοίκησης

ΠΟΛ. 1088/2002

Έγγραφο υπ' αριθ. 1122098/2224/Α0012/21.12.2007

Έγγραφο υπ' αριθ. 1058910/1065/Α0012/28.05.2007

Έγγραφο υπ' αριθ. 1006598/118/Α0012/28.01.2008

Έγγραφο υπ' αριθ. 1059634/1111/Α0012/10.06.2008

Αποφάσεις Δικαστηρίων

ΣτΕ 3872/2013

4.1 Εισαγωγή

Το οικονομικό και φορολογικό καθεστώς άλλαξε άρδην με την ψήφιση και την εφαρμογή του νόμου 4172/2013, ο οποίος επέβαλε διαθρωτικές και ριζικές μεταρρυθμίσεις στο σύνολο του φορολογικού δικαίου. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεσή του, λαμβάνοντας υπόψιν την οικονομική κρίση που μάστιζε ήδη για χρόνια τη χώρα σκοπός του νόμου ήταν η περαιτέρω μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών και, ως εκ τούτου, η σταθερότητά τους. Τα παραπάνω έθεταν νέους στόχους και προτεραιότητες στην προσπάθεια ανάταξης και επανεκκίνησης της θετικής πορείας της χώρας, προβάλλοντας ως όπλο την οικονομική ανάπτυξη και διασφαλίζοντας παράλληλα την σταδιακή αυτονομία και ανεξαρτησία της χώρας. Από την αντίρροπη πλευρά, στο εσωτερικό του κράτους η αύξηση των εσόδων συνοδευόταν με μεταρρυθμίσεις επιδιώκοντας την ανάκτηση της διαφάνειας και την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών. Το επακόλουθο ττοιούτων μεταρρυθμίσεων θα ήταν εκτός της προσέλκυσης κερδοφόρων επενδύσεων αλλοδαπών επενδυτών, η εμπιστοσύνη των πολιτών σε ένα κράτος δικαίου και, ως εκ τούτου, η περαιτέρω αύξηση των δημοσίων εσόδων προκειμένου το κράτος να τους παρέχει τελέσφορα δημόσια αγαθά και υπηρεσίες.

Οι κύριοι διαμορφωτές του νόμου αποφάσισαν μια άρδην μεταβολή του πλαισίου που αφορά τόσο τα νομικά όσο και τα φυσικά πρόσωπα. Πιο συγκεκριμένα και αναφερόμενοι στα φυσικά πρόσωπα που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα ή άλλως ελευθέρια επαγγέλματα, ο νομοθέτης αποφάσισε τη μείωση των κατηγοριών και την ενοποίηση πολλών πηγών εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα οι κατηγορίες Δ, Ε, Ζ του νόμου 2238/1994 για εισόδημα από (α) βιοτεχνική-βιομηχανική και εμπορική εν γένει παραγωγή, (β) γεωργική-αγροτική δραστηριότητα, και (γ) δραστηριότητα από ελεύθερα επαγγέλματα, ενοποιήθηκαν σε μια ευρύτερη κατηγορία, αποκαλούμενη ως «Επιχειρηματική Δραστηριότητα», σύμφωνα με τον όρο που εντάχθηκε για πρώτη φορά στο νόμο 4172/2013. Επιπροσθέτως, οι εφαρμοστέοι κλιμακωτοί φορολογικοί συντελεστές παρέμειναν αναλλοίωτοι μέχρι το 2016, έτος από το οποίο μετά την τροποποίηση του ΚΦΕ με τον νόμο 4387/2016 το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογείται βάσει της εκάστοτε ισχύουσας κλίμακας φορολόγησης μισθωτών υπηρεσιών και

συντάξεων, χωρίς να αναγνωρίζονται οι σχετικές μειώσεις που προβλέπονται για τα ανωτέρω εισοδήματα.

4.2 Επιχειρηματική δραστηριότητα

Κατά τον νόμο 4172/2013, τα φυσικά πρόσωπα που βιοπορίζονται ασκώντας επάγγελμα συνυφασμένο τόσο με την επιχειρηματικότητα όσο και με την αυτονομία, διαθέτοντας κατ' αρχάς λογιστικά βιβλία, εντάσσονται και φορολογούνται κατά τα άρθρα 21 επ. του νόμου 4172/2013. Σε τοιούτο σημείο κρίνεται επιβεβλημένο να επισημανθεί και να αναλυθεί η θεώρηση του νομοθέτη ως προς την επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς και το οικονομικό όφελος απορρεόμενο από τούτη. Ως κέρδος, λοιπόν, από επιχειρηματική δραστηριότητα ορίζεται το σύνολο των λογιστικών εσόδων ενός ελεύθερου επαγγελματία, που έχει ως κύρια επιδίωξή του το οικονομικό όφελος, μετά την αφαίρεση των επιχειρηματικών δαπανών, των δαπανών επιστημονικής έρευνας, των αποσβέσεων και των προβλέψεων επισφαλών απαιτήσεων.

Τυχόν πρόσοδος από πώληση στοιχείων του ενεργητικού του επιτηδευματία, καθώς και τα απορρεόμενα από την εκκαθάριση έσοδα που προέκυψαν στο φορολογικό έτος που εξετάζεται από τις αρχές και συμπεριλαμβάνονται στην οικεία φορολογική δήλωση, θεωρούνται έσοδα του ελεύθερου επαγγελματία.

Προκειμένου, ωστόσο, ο ελεύθερος επαγγελματίας να αποκομίσει κέρδος οφείλει να προβεί σε επιχειρηματικές συναλλαγές μέσα στα πλαίσια της άσκησης της επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Στο σημείο τούτο θα πρέπει να αναφερθεί και να αναλυθεί περαιτέρω η παράγραφος 3 του άρθρου 21 του νόμου 4172/2013, η οποία και αποδίδει τον ορισμό της επιχειρηματικής συναλλαγής. Η τελευταία ορίζεται ως κάθε πράξη που πραγματοποιείται συστηματικά με απώτερο στόχο την επίτευξη κέρδους. Κάθε τρεις ομοειδείς συναλλαγές που εκτυλίσσονται διαδοχικά εντός έξι μηνών θεωρείται συστηματική διενέργεια πράξεων. Στην περίπτωση που οι συναλλαγές αφορούν ακίνητα, τότε η περίοδος επεκτείνεται στα δύο έτη. Ωστόσο, εφόσον το ακίνητο έχει αποκτηθεί αιτία θανάτου ή δωρεά από συγγενείς μέχρι δεύτερου βαθμού, ή το φυσικό πρόσωπο το έχει στην κυριότητα του για χρονικό διάστημα άνω των πέντε ετών, δεν λαμβάνεται υπόψιν για τον προσδιορισμό κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα. Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου τέθηκε με τον νόμο 4549/2018.

Στο επίκεντρο ωστόσο του ορισμού της επιχειρηματικής συναλλαγής ευρίσκεται το κέρδος και η πρόθεση πραγματοποίησης αυτού, προκειμένου ο ελεύθερος επαγγελματίας να βιοποριστεί. Με βάση τα παραπάνω, συνάγεται πως κάθε πράξη του ελεύθερου επαγγελματία

μεμονωμένη ή και συμπτωματική είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί επιχειρηματική συναλλαγή, εφόσον το φυσικό πρόσωπο προβαίνει σε συνειδητή ενέργεια αποσκοπώντας στην πραγματοποίηση κέρδους.

Περαιτέρω, οι συναλλαγές τούτες είναι επιβεβλημένο να προέρχονται από πράξεις οριστικές, χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν αν η πληρωμή έχει πραγματοποιηθεί με μετρητά ή αν ο ελεύθερος επαγγελματίας αποφάσισε να παρέχει τις υπηρεσίες ή τα εμπορεύματα του με υποσχετική δικαιοπραξία, ήτοι με ενοχική υποχρέωση αποπληρωμής σε μέλλοντα χρόνο. Με βάση το τελευταίο στοιχείο, άλλωστε, και καθώς ο ελεύθερος επαγγελματίας αποκτά δικαίωμα εισπραξής, θεωρείται πως τα μελλοντικά έσοδα έχουν ήδη ληφθεί στο ταμείο της ατομικής επιχείρησης. Κατά συνέπεια, τυχόν παραίτηση του φορολογουμένου από το δικαίωμα εισπραξής των χρημάτων δεν θίγει το ήδη υπολογισθέν με τον ως άνω τρόπο εισόδημα. Ομοίως ισχύει για το δικαίωμα εισπραξής που καθίσταται ληξιπρόθεσμο και απαιτητό όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, άρα ασκητέο και αγωγήμο, ανεξάρτητα του αν εν τέλει εισπράχθηκε.

Ενδιαφέρουσα αποτελεί η πληροφορία ότι σύμφωνα με το υπ' αριθ. ΔΕΑΦ Α 1095974 ΕΞ 2015 έγγραφο, το επίδομα που εισπράττουν αυτοαπασχολούμενοι κατά την παρακολούθηση σεμιναρίων επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό την επίρρωση της ανταγωνιστικότητας του εκάστοτε οικονομικοεπαγγελματικού τους κλάδου, αποτελεί εισόδημα από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας.

4.3 Ειδικές περιπτώσεις πραγματοποίησης ή μη κέρδους από επιχειρηματικής δραστηριότητας

Πλείστες αποτελούν οι περιπτώσεις στις οποίες ο νόμος ορίζει πως συγκεκριμένες ενέργειες αποφέρουν κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα. Λόγου χάρη, οι δημόσιοι υπάλληλοι, αν και μισθωτοί, φορολογούνται για το περαιτέρω εισόδημα που προσπορίζουν από τυχόν σεμινάρια, σαν να ήταν ελεύθεροι επαγγελματίες. Επιπλέον, η ειδική αμοιβή των πανεπιστημιακών ιατρών του νόμου 2889/2001 υπάγεται στην κατηγορία του εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα, καθόσον οι διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 13 του νόμου 2889/2001 θεωρούν ότι οι εν λόγω αμοιβές προέρχονται από την άσκηση ιδιωτικού έργου. Αντίθετα, οι αμοιβές που εισπράττει το μη ιατρικό τακτικό προσωπικό νοσοκομείων για τις υπηρεσίες που προσφέρει κατά τη λειτουργία των απογευματινών ιατρείων συνιστούν εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες, καθώς δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου 2889/2001.

Επιπρόσθετα, πέρα των ως άνω αναφερόμενων περιπτώσεων ενδημούν πληθώρα άλλων κατά τις οποίες δεν αποδείχθηκε η άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Παραδειγματος χάρη, σύμφωνα με την υπ' αριθ. πρωτοκόλλου ΔΕΑΦ Α 1035254 ΕΞ 2016/3.3.2016 απόφαση, ο φορολογούμενος επαγγελματίας μουσικός δεν φορολογήθηκε με τους συντελεστές του ελεύθερου επαγγελματία όταν προέβη σε πώληση του μουσικού του οργάνου, ιδιαίτερα μεγάλης αξίας. Αίτιο κατά την τιαυτή απόφαση αποτελεί το γεγονός πως κατά τον χρόνο απόκτησης του οργάνου ο φορολογούμενος δεν είχε πρόθεση κέρδους από την μεταπώληση του.

Επιπροσθέτως, ιδιαίτερα οφείλεται να τονιστεί η τέταρτη παράγραφος του άρθρου 21 του νόμου 4172/2013, η οποία και συνδέεται με την όμοια σε αριθμό παράγραφο του άρθρου 29 του νόμου 4172/2013. Στο επίκεντρο των παραπάνω διατάξεων ευρίσκεται το θέμα της προσαύξησης περιουσίας και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες η τελευταία δικαιολογείται από τον φορολογούμενο. Εν γένει η προσαύξηση περιουσίας που προέρχεται από παράνομη ή αδικαιολόγητη ή άγνωστη πηγή και αιτία θεωρείται από τον νομοθέτη ως κέρδος εκπορευόμενο από επιχειρηματική δραστηριότητα και φορολογείται με συντελεστή του 33% στη χρήση κατά την οποία προέκυψε από τον ενδεδειγμένο έλεγχο της διοίκησης ότι επήλθε. Σε κάθε περίπτωση, ο διοικούμενος είναι σε θέση να ανταποδείξει τον χρόνο είσπραξης των επιπρόσθετων στην κατοχή του αγαθών. Η προσαύξηση της περιουσίας είναι δυνατόν να σχηματίζεται από κινητής

(αυτοκίνητο) ή ακίνητης μορφής εισόδημα (κατοικία ή αγροτεμάχιο), ή ακόμα και από άυλα αγαθά (παραδείγματος χάριν καταθέσεις).

Εκ πρώτης το δημόσιο φέρει το βάρος απόδειξης της τυχόν προσαύξησης περιουσίας μέσω της αιτιολογίας των ατομικών πράξεων, δηλαδή εν προκειμένω της πράξης διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου. Κατά τον Σπηλιωτόπουλο, η αιτιολογία των ατομικών πράξεων πρέπει να είναι σαφής, με μνεία των περιστατικών που οδήγησαν την διοίκηση να καταλήξει στο εκάστοτε συμπέρασμα της, ειδική, να αναφέρεται δηλαδή προσδιορισμένα το σύνολο των στοιχείων της πράξης που εξετάζει και έχει εκδώσει απόφαση, και επαρκής, να μην τίθεται δηλαδή θέμα αμφιβολίας για τυχόν λάθη, παραλείψεις ή για την ορθότητα του συλλογισμού του διοικητικού οργάνου (Σπηλιωτόπουλος, 2017). Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται σαφές πως η διοίκηση δεν δύναται να προβεί σε απλή παράθεση των τυχόν καταθέσεων των φορολογουμένων χωρίς να τις συνδέει με συγκεκριμένες προϋποθέσεις που θέτει ο φορολογικός νομοθέτης. Τα ήδη λεχθέντα επιβεβαιώνουν πλείστες αποφάσεις όπως λόγου χάρι η ενδεικτικά αναφερόμενη απόφαση 24/2013 του Τριμελούς Εφετείου Χανίων, η οποία και απορρίπτει την αιτιολογία του δημοσίου καταλήγοντας πως ενδημεί παράβαση μη αναφοράς τόσο του ονοματεπώνυμου του ιατρού/εντολέα όσο και της περιγραφής των παραχθειςών υπηρεσιών.

Συμπερασματικά, τα διάφορα στάδια της διοικητικής διαδικασίας επιβάλλεται να τηρούνται με πλήρη συνέπεια από τη διοίκηση, καθώς σε διάφορη περίπτωση ενδημεί η ποινή ακυρότητας της εν λόγω διοικητικής πράξης και φορολογικής διαδικασίας, περίπτωση στην οποία το κράτος δεν θα εισπράξει τον αναλογούντα φόρο.

Περαιτέρω, και στον φορολογικό έλεγχο ενδημεί η διαδικασία της προηγούμενης ακρόασης, κατά την οποία ο διοικούμενος καλείται να εκφράσει τις απόψεις του στο περί ου ο λόγος κοινοποιηθέν από την διοίκηση θέμα του, μέσω της δυνατότητας που παρέχεται στον φορολογούμενο να διατυπώσει εγγράφως τις απόψεις του σχετικά με τον προσωρινό διορθωτικό προσδιορισμό φόρου εντός είκοσι ημερών από την κοινοποίησή του. Ο φορολογούμενος, συνεπώς, είναι δυνατόν να προβεί σε απόδειξη της πραγματικής πηγής της προσαύξησης της περιουσίας του, εφόσον αυτή έχει ήδη υπαχθεί στην καθόλα νόμιμη φορολογία. Σε τιαυτή πιθανότητα, ο τελευταίος απαλλάσσεται προσκομίζοντας τα εν λόγω στοιχεία και αποδεικνύοντας τη νόμιμη προέλευσή τους.

Σε αυτό το σημείο κρίσιμο είναι να αναφερθεί πως τυχόν μεταβολή στη σύνθεση ή τη διατήρηση της περιουσίας δεν αποτελεί αυτοδικαίως και προσαύξηση της, η οποία και πρέπει να διαπιστωθεί κατά τον έλεγχο του φορολογουμένου και να φορολογηθεί με συντελεστή 33%, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω.

Η δικαιολόγηση της προσαύξησης είναι δυνατόν να περιλαμβάνει την πώληση (διάθεση) περιουσιακών στοιχείων, ή ακόμα και την απόκτηση στοιχείων για τα οποία στο παρελθόν δεν ήταν υποχρεωτική η αναγραφή τους στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος, καθώς αποτελούσαν είτε στοιχεία αφορολόγητα είτε φορολογούνταν με ειδικό τρόπο (λόγου χάρη τόκοι). Βεβαίως, οι αιτιάσεις του διοικούμενου πρέπει να περιλαμβάνουν και τα απαραίτητα νόμιμα δικαιολογητικά.

Επισημαίνεται πως σε όσες περιπτώσεις ο φορολογούμενος επικαλείται ότι η προσαύξηση περιουσίας προέρχεται από δωρεά, δανειοδότηση, γονική παροχή, κληρονομιά, κ.λπ., πρέπει να ελέγχεται αν υπήρχε η δυνατότητα από τον εκάστοτε δωρητή, δανειοδότη, παρέχοντα, κληρονομούμενο, κ.ο.κ. να καταβάλλει τα σχετικά ποσά, καθώς και αν αυτά έχουν υπαχθεί σε φόρο, όπως προβλέπεται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις (π.χ. τέλη χαρτοσήμου, φόρος γονικής παροχής, φόρος δωρεάς, κ.λπ.).

Επιπλέον, υπό προϋποθέσεις και μετά από τεκμηρίωση καθίσταται δυνατή η μη φορολόγηση της κατάθεσης ή ανάληψης χρήματων από τραπεζικούς λογαριασμούς, καθώς και η μεταφορά ποσών μεταξύ τραπεζικών λογαριασμών. Περαιτέρω, δεν αντίκειται στην φορολογική νομοθεσία η ανάληψη χρηματικού ποσού και η πλήρης ή μερική επανακατάθεσή του, χωρίς χρονικό περιορισμό ως προς την κίνηση των χρηματικών κεφαλαίων. Στις ανωτέρω περιπτώσεις κρίσιμος δεν αποτελεί ο χρόνος ανάληψης, κατάθεσης ή μεταφοράς ποσών, παρά μόνο αν τα εν λόγω ποσά υπερκαλύπτουν δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων ή υπολοίπων δαπανών, ώστε να μη δικαιολογείται η μεταγενέστερη κατάθεση ή μεταφορά τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο φορολογικός έλεγχος οφείλει επιπλέον να προσδιορίσει κατά πόσον τα χρηματικά ποσά δεν προέρχονται από αναλήψεις από τους υπόλοιπους τραπεζικούς λογαριασμούς του ατόμου, αλλά από άγνωστη ή μη διαρκής ή μη σταθερή πηγή.

4.4 Άρθρο 22: Εκπιπτόμενες φορολογικά επιχειρηματικές δαπάνες

Στο φορολογικό δίκαιο ενδημούν ανά τα χρόνια διάφορες μορφές δαπανών οι οποίες εκπίπτουν για φορολογικούς σκοπούς, ήτοι δεν προσμετρώνται στο φορολογητέο εισόδημα. Ο νόμος 4172/2013 στο άρθρο 22, καθώς και η επεξηγηματική του νόμου ΠΟΛ 1113/2015, αναφέρουν ρητώς τις προϋποθέσεις προκειμένου τυχόν δαπάνες του φορολογούμενου ελεύθερου επαγγελματία να εκπέσουν. Ταυτόχρονα, το εν λόγω άρθρο εξετάζεται συμπληρωματικά από τους φορολογικούς ελεγκτές με το άρθρο 23 του ΚΦΕ, το οποίο αναφέρεται στις μη εκπιπτόμενες δαπάνες, περιλαμβάνοντας ωστόσο στοιχεία και εξαιρέσεις ενταγμένες στο εννοιολογικό πλαίσιο του άρθρου 22.

Απαριθμώντας τις προϋποθέσεις, πρωτεύον όρος των αφαιρούμενων εξόδων αποτελεί η διενέργειά τους προς όφελος της επιχείρησης ή κατά τις συνήθεις εμπορικές συναλλαγές της. Αναλύοντας το εκτεθέν σκεπτικό του φορολογικού νομοθέτη, περικλείονται δαπάνες που κρίνονται απαραίτητες για τον εκάστοτε ελεύθερο επαγγελματία προκειμένου να επιτύχει τον επιχειρηματικό του σκοπό, να προβεί σε διεύρυνση της εργασίας του και άρα σε ενίσχυση της θέσης του στην αγορά. Μια τέτοια πράξη μπορεί να αποτελεί ακόμα και η προσφορά δώρου σε πελάτη της επιχείρησης. Φυσικά, τα παραπάνω δύνανται να ισχύουν μόνο με την ήδη λεχθείσα προϋπόθεση της βούλησης αύξησης του εισοδήματος και τελικώς της επίτευξης κέρδους.

Με αυτό το κριτήριο, τόσο ο φορολογικός ελεγκτής καθώς και τα διοικητικά δικαστήρια δεν έχουν την ευχέρεια εξέτασης της σκοπιμότητας ή του προσήκοντος μέτρου των πραγματοποιηθεισών δαπανών, όπερ σημαίνει πως αν μια πράξη ενεργείται στα πλαίσια της οικονομικής αποστολής του επιτηδευματία ή κατά τις συνήθεις εμπορικές συναλλαγές του και μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία εισοδήματος, στη διεύρυνση των εργασιών του, και στην αύξηση του εισοδήματος του, δεν δύναται να αμφισβητηθεί ο παραγωγικός της χαρακτήρας και η εκπιπσιμότητά της για φορολογικούς σκοπούς (εκτός αν ορίζεται ρητά στον νόμο, όπως λόγω χάριν στις ενδοομιλικές συναλλαγές). Τα ανωτέρω τόνισε και το ΣτΕ με μια σειρά αποφάσεων, όπως η 1604/2011 που απέρριψε την πράξη της διοίκησης καθώς αναφερόταν αποκλειστικά στην σχέση σκοπού και αιτίας της υπό εξέτασης δαπάνης.

Ο άνωθι κανόνας αίρεται στην περίπτωση που τυχόν πράξη προέρχεται από ποινικά κολάσιμο αδίκημα. Είναι αδιάφορο το αν η δαπάνη πραγματοποιήθηκε κατόπιν συμβατικής,

νόμιμης, ή ακόμη και οικειοθελούς υποχρέωσης (Αποφάσεις ΣτΕ 3456/1995, 2033/2012). Σε αυτό το πλαίσιο, τόσο το ΣτΕ όσο και η φορολογική διοίκηση με σωρεία αποφάσεων της (παραδείγματος χάριν ΔΕΑΦΒ 1121357 ΕΞ2015/14.9.2015 και ΔΕΑΦΑ 1134898 ΕΞ 2016) έχουν δεχθεί ότι τυχόν οικειοθελείς παροχές της επιχείρησης προς τους εργαζόμενους τους, όπως για τη σίτιση, την κάλυψη περαιτέρω ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, κ.λπ., αποτελεί - αν και ελεύθερη απόφαση - παραγωγική δραστηριότητα της εταιρείας, καθώς οι παραπάνω παροχές προσδίδουν κίνητρα για βελτίωση της απόδοσης του προσωπικού της και, ως εκ τούτου, εν γένει της παραγωγικής δραστηριότητάς της. Τέλος, η διοίκηση οφείλει να τεκμηριώσει επαρκώς τον μη παραγωγικό χαρακτήρα μιας δαπάνης (Απόφαση ΣτΕ 1729/2013).

Επιπλέον, με τον νόμο 4646/2019 προστέθηκε ρητά στην περίπτωση α' του άρθρου 22 και ο όρος «εταιρική κοινωνική ευθύνη», ο οποίος ήδη είχε συμπεριληφθεί στην ΠΟΛ 1113/2015. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, γίνεται ευρέως δεκτό πως οποιαδήποτε συναλλαγή του φυσικού προσώπου και ελεύθερου επαγγελματία που υλοποιείται στα πλαίσια της κοινωνικής ευθύνης, ήτοι φιλανθρωπίες που αφορούν την ικανοποίηση ανθρώπινων αναγκών, την προστασία και ενασχόληση με το περιβάλλον, και τη μείωση των ρυπογόνων παραγόντων της ανθρώπινης δραστηριότητας, λογίζεται ότι πραγματοποιείται προς το συμφέρον της ατομικής επιχείρησής του. Χωρίς αντίρρηση, βεβαίως, ο νομοθέτης θέσπισε όριο των δαπανών προς κοινωνική ευθύνη του επιτηδευματία στο σημείο που η ατομική του επιχείρηση είναι επικερδής το έτος κατά το οποίο πραγματοποιήθηκαν τυχόν τέτοιες δαπάνες.

Επιπροσθέτως, μια ακόμη προϋπόθεση που θέτει η διάταξη αποτελεί πως τυχόν έξοδα της ατομικής επιχείρησης είναι απαραίτητο να αντιπροσωπεύουν πραγματική συναλλαγή και η αξία τους να μην θεωρείται υποδεέστερη ή ανώτερη της τρέχουσας στην αγορά. Το σύνηθες παράδειγμα που είναι δυνατόν να παρατεθεί ως προς τον όρο «πραγματική συναλλαγή» είναι η καταχώρηση μη ενεργηθείσας δαπάνης στα βιβλία που τηρεί το φυσικό πρόσωπο. Σε αυτήν τη βάση τυχόν ζημία που προκύπτει από την αποτίμηση τίτλων, χρεογράφων, υποχρεώσεων, κ.λπ., δεν δύναται να εκπέσει φορολογικά καθώς δεν αποτελεί δαπάνη που αντιστοιχεί σε πραγματική συναλλαγή, αλλά η όποια ζημία θα εκπεστεί κατά τη μεταβίβαση των σχετικών τίτλων ή την εξόφληση της εν λόγω υποχρέωσης.

Σημειώνεται ότι ο νόμος 4223/2013 τροποποίησε τον ΚΦΕ, αντικαθιστώντας τον όρο «πραγματική αξία» με «αγοραία αξία», χωρίς ωστόσο να μεταβληθεί ουσιωδώς η έννοια της διάταξης, και προσθέτοντας πως η αγοραία αξία αποτελεί ένα πραγματικό γεγονός. Το κατά πόσον η αξία μίας συναλλαγής είναι ανώτερη ή κατώτερη της αγοραίας (αρχή των ίσων αποστάσεων) είναι θέμα πραγματικό. Ωστόσο, η πλήρωση της προϋπόθεσης αυτής εξετάζεται μόνο στην περίπτωση ενδοομιλικών συναλλαγών.

Στο σημείο τούτο προκύπτει η αδήριτη ανάγκη να αναφερθεί η μεταγενέστερη ΠΟΛ 1071/2015, η οποία εμπεριέχει και κοινοποιεί την υπ' αριθμόν 170/2014 γνωμοδότηση του ΝΣΚ. Βάσει της ανωτέρω ΠΟΛ, ο αντισυμβαλλόμενος του ελεύθερου επαγγελματία, ο οποίος συναλλάχθηκε με βάση την καλή πίστη που ενυπάρχει στις εμπορικές πράξεις, χωρίς να γνωρίζει την εικονικότητα του στοιχείου, δύναται να εκπέσει από τα ακαθάριστα έσοδα του τη σχετική δαπάνη (ομοίως και η Απόφαση ΣτΕ 4033/1999).

Μια περαιτέρω προϋπόθεση που θέτει ο ΚΦΕ αποτελεί και η εγγραφή των συναλλαγών στα βιβλία του επιτηδευματία. Οι εγγραφές είναι επιβεβλημένο να αποδεικνύονται με κατάλληλα δικαιολογητικά, προσφυή στην πράξη, όπως τιμολόγια πώλησης αγαθών, τιμολόγια παροχής υπηρεσιών, κ.λπ. (όπως αυτά ορίζονται από τον εκάστοτε νόμο, επί του παρόντος ο νόμος 4308/2014). Επισημαίνεται πως η έννοια των δικαιολογητικών εσωκλείει στοιχεία που δεν προβλέπονται από τον νόμο 4308/2014, καθώς είναι ευρύτερη των φορολογικών στοιχείων και περιλαμβάνει κάθε πρόσφορο δικαιολογητικό, όπως δημόσια ή ιδιωτικά έγγραφα, απολογιστικά στοιχεία (π.χ. αποσβέσεις), δήλωση στην περίπτωση ιδιοχρησιμοποίησης, κ.λπ. Επιπρόσθετα, σε περίπτωση απώλειας πρωτότυπων φορολογικών στοιχείων, δύναται αυτά να αντικατασταθούν από επικυρωμένα φωτοαντίγραφα από τον εκδότη τους. Θέση τιμολογίου είναι δυνατόν να επέχουν και λογαριασμοί εταιρειών κοινωνικής ωφέλειας, λογαριασμοί κινητής ή σταθερής τηλεφωνίας, ή ακόμα και τυχόν συμβόλαια πώλησης στοιχείων.

Σημαντικός, επιπλέον, αποτελεί και ο χρόνος έκπτωσης των δαπανών κατά τη φορολογική νομοθεσία. Αρχικώς, γνώμονας αποτελεί η θεμελιώδης αρχή του φορολογικού δικαίου, ήτοι η αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων, σύμφωνα με την οποία κάθε χρήση είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από τις υπόλοιπες, δίχως να επιτρέπεται παράλληλα και τυχόν συμψηφισμός. Σε αυτήν τη βάση, οι δαπάνες εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα του φορολογικού έτους το οποίο αφορούν (με την επιφύλαξη ειδικότερων διατάξεων). Επιπρόσθετα, οι δαπάνες των οποίων τα δικαιολογητικά εκδίδονται ή λαμβάνονται έως την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού και αφορούν την κλειόμενη χρήση, εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα του έτους που αφορούν.

Περαιτέρω, σύμφωνα με την ΠΟΛ 1094/2016, σε περίπτωση συνεχιζόμενης παροχής υπηρεσίας, η οποία ολοκληρώνεται σε μετέπειτα φορολογικό έτος, η εν λόγω δαπάνη εκπίπτει στο φορολογικό έτος εντός του οποίου ολοκληρώνεται η παροχή και γεννάται η υποχρέωση έκδοσης του σχετικού δικαιολογητικού, ανεξάρτητα από τον χρόνο έκδοσης αυτού. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 25 των ΕΛΠ, τα έσοδα αναγνωρίζονται εντός του χρόνου που καθίστανται δεδουλευμένα, ενώ οι δαπάνες εντάσσονται στην χρήση την οποία και τελικώς βαρύνουν.

Τέλος, είναι προσήκον να σημειωθεί πως οι ελεύθεροι επαγγελματίες δύνανται κατά το άρθρο 12 παράγραφος 2 του νόμου 4172/2013 να μετατραπούν σε οιονεί μισθωτούς, οι οποίοι δεν δύνανται να εκπέσουν φορολογικά τις δαπάνες στις οποίες προβαίνουν στα πλαίσια της εργασίας τους. Οι προϋποθέσεις προκειμένου να ενταχθεί ο ελεύθερος επαγγελματίας στους οιονεί μισθωτούς είναι συγκεκριμένες. Αρχικώς, προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη έγγραφης σύμβασης με τα πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, στα οποία ο επιτηδευματίας παρέχει τις υπηρεσίες του. Τα πρόσωπα αυτά δεν δύνανται κατά τον νομοθέτη να υπερβαίνουν τα τρία ή, εφόσον αυτό συμβεί, το 75% των ακαθάριστων εσόδων του ελεύθερου επαγγελματία είναι επιβεβλημένο να προέρχονται από έναν εργοδότη. Ταυτόχρονα, η επαγγελματική του εγκατάσταση δεν δύναται να διαφέρει από την κατοικία του, ενώ ο επιτηδευματίας δεν πρέπει να διαθέτει εμπορική ιδιότητα.

Στο σημείο τούτο κρίσιμο είναι να αναφερθεί η περιβαλλοντική ενσυναίσθηση του νομοθέτη, ο οποίος προκειμένου να προστατεύσει περαιτέρω την περιβαλλοντική νομοθεσία, τη φύση και την ατμόσφαιρα από την ρύπανση, προσέθεσε διατάξεις και σχετικά οικονομικά κίνητρα για τους φορολογουμένους. Συγκεκριμένα, το άρθρο 22B του ΚΦΕ, το οποίο προστέθηκε με τον νόμο 4646/2019 και από το οποίο θα αποτυπωθούν οι δυο πρώτες περιπτώσεις του, αναφέρει πως με τυχόν αγορά κάρτας απεριορίστων διαδρομών μηνιαίως ή ετησίως στα μέσα μαζικής μεταφοράς, δίνεται η δυνατότητα στην επιχείρηση έκπτωσης από τα ακαθάριστα έσοδά της των σχετικών δαπανών, προσαυξημένων μάλιστα κατά ποσοστό 30%. Κρίσιμος χρόνος αποτελεί ο χρόνος αγοράς των καρτών.

Επιπλέον, σε περιπτώσεις leasing επιβατικών αυτοκινήτων μηδενικών ρύπων με μέγιστη ΛΤΠΦ τα 40.000 ευρώ, παρέχεται η δυνατότητα έκπτωσης του σχετικού μισθώματος από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης προσαυξημένου κατά ποσοστό 50%, ενώ για το υπερβάλλον ποσό κατά 25%. Κρίσιμος αποτελεί εκ νέου ο χρόνος πραγματοποίησης της δαπάνης.

Ο νόμος 4172/2013, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, προβλέπει μια σειρά από έξοδα τα οποία εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα του φορολογούμενου φυσικού προσώπου. Ταυτόχρονα, στο ίδιο νομοθέτημα ορίζονται περιοριστικά οι δαπάνες οι οποίες δεν εκπίπτουν του φορολογητέου εισοδήματος. Η αιτιολογική έκθεση του νόμου διαχωρίζει τις δαπάνες σε δυο κατηγορίες. Την πρώτη απαρτίζουν οι δαπάνες που δεν αφαιρούνται από τον νόμο, χωρίς καμία περαιτέρω διατύπωση, όρο ή προϋπόθεση. Αντιθέτως, στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι δαπάνες που δεν αφαιρούνται αποκλειστικά κατά το μέτρο που υπερβαίνουν το τιθέμενο στο άρθρο αυτό αριθμητικό όριο.

1. **Τόκοι από δάνεια που λαμβάνει η επιχείρηση από τρίτους, εκτός από τα τραπεζικά δάνεια, μικρογρηματοδοτήσεις που λαμβάνουν οι δικαιούχοι της παρ. 1 του άρθρου 15 για τη χορήγηση μικρογρηματοδοτήσεων, διατραπεζικά δάνεια, καθώς και τα ομολογιακά δάνεια που εκδίδουν ανώνυμες εταιρείες και τα χρεωστικά ομόλογα που εκδίδουν πιστωτικοί συνεταιρισμοί που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα κατά το μέτρο που υπερβαίνουν τους τόκους που θα προέκυπταν εάν το επιτόκιο ήταν ίσο με το επιτόκιο των δανείων αλληλόχρεων λογαριασμών προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, όπως αυτό αναφέρεται στο στατιστικό δελτίο οικονομικής συγκυρίας της Τράπεζας της Ελλάδος για την πλησιέστερη χρονική περίοδο πριν την ημερομηνία δανεισμού**

Η πρώτη κατηγορία μη εκπιπόμενων δαπανών που αναφέρει ο νόμος αφορά τους τόκους από δάνεια, που η ατομική επιχείρηση έχει λάβει από τρίτους. Συγκεκριμένα, εφόσον το επιτόκιο δανεισμού είναι υψηλότερο σε σύγκριση με το επιτόκιο των δανείων των αλληλόχρεων λογαριασμών, το υπερβάλλον τούτο ποσό δεν εκπίπτει των ακαθάριστων εσόδων. Το επιτόκιο των αλληλόχρεων λογαριασμών διαμορφώνεται από το Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας δημοσιευμένο εκ της Τράπεζας της Ελλάδος.

Αντιθέτως, τόκοι από τραπεζικά, διατραπεζικά ή ακόμα και ομολογιακά δάνεια εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα στο σύνολό τους, υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 49 και 50 του ΚΦΕ.

2. Κάθε είδους δαπάνη που αφορά σε αγορά αγαθών ή λήψη υπηρεσιών αξίας άνω των πεντακοσίων (500) ευρώ, εφόσον η τμηματική ή ολική εξόφληση δεν έγινε με τη χρήση τραπεζικού μέσου πληρωμής

Μια εκ των σημαντικότερων μη εκπιπτόμενων δαπανών αποτελούν τα έξοδα για απόκτηση αγαθών ή απολαβή υπηρεσιών, η αξία των οποίων υπερβαίνει τα πεντακόσια (500) ευρώ, εφόσον η εξόφλησή τους δεν πραγματοποιήθηκε με τραπεζικό μέσο. Η καταβολή των εξόδων, είναι δυνατόν να είναι ολική ή και τμηματική, εφόσον και η τελευταία ξεπερνάει συνολικά το όριο των πεντακοσίων ευρώ. Σύμφωνα με τις ΠΟΛ 1216/2.10.2014 και 1158/2016, ισχυρός είναι και τυχόν λογιστικός συμψηφισμός μεταξύ προμηθευτών και πελατών, αλλά εφόσον το εναπομείναν ποσό υπερβαίνει εκ νέου τα 500 ευρώ, τότε το ποσό αυτό πρέπει να εξοφληθεί με τραπεζικά μέσα στο σύνολό του. Επιπλέον, με την ΠΟΛ 1055/26.4.2016 διευκρινίζεται πως δεν είναι αναγκαία η εξόφληση από λογαριασμό ή κάρτα του πελάτη, αντιθέτως επιτρέπεται η αποπληρωμή από λογαριασμό τρίτου.

Σε αυτό το πλαίσιο, τραπεζικό μέσο θεωρείται η χρήση χρεωστικών ή πιστωτικών καρτών, η μεταφορά μεταξύ λογαριασμών, ή η κατάθεση σε λογαριασμό του δανειστή. Ακόμα, ευρέως δεκτό ως τραπεζικό μέσο αποτελεί και η έκδοση επιταγής ή συναλλαγματικής. Ηλεκτρονικό μέσο αποτελεί κάθε μέσο πληρωμής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 62 του Πτωχευτικό Κώδικα 4446/2016, το οποίο απαιτεί την παρεμβολή ενός ηλεκτρονικού ή τηλεπικοινωνιακού δικτύου, ενώ ως πάροχοι υπηρεσιών νοούνται ενδεικτικά τα πιστωτικά ιδρύματα ή οι οργανισμοί πληρωμών και τα ταχυδρομεία που αποστέλλουν ταχυδρομικές επιταγές.

Καταληκτικά, ατομικές επιχειρήσεις που δεν χρησιμοποίησαν τραπεζικό μέσο παρ' όλη την επιβολή του Έλληνα νομοθέτη, οφείλουν να υποβάλουν τροποποιητική δήλωση προσθέτοντας τα τοιαύτα ποσά ως θετική λογιστική διαφορά.

3. Οι δαπάνες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο εργασιακής σχέσης όπως αυτή ορίζεται στην παρ. 2 του άρθρου 12 του ν. 4172/2013, εφόσον η τμηματική ή ολική εξόφληση δεν έχει πραγματοποιηθεί με τη χρήση ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής ή μέσω παρόχου υπηρεσιών πληρωμών.

Συναφή με την περίπτωση β' του άρθρου 23 του νόμου 4172/2013 αποτελούν και τα τελευταία στοιχεία του εν λόγω άρθρου. Η αναγκαιότητα της χρήσης ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής ή παρόχου υπηρεσιών πληρωμών αναφορικά με πληρωμή εργαζομένου προστέθηκε με το νόμο 4446/2016.

Η αποπληρωμή των μισθών, όπως αυτή αναφέρεται στην περίπτωση ιδ' του άρθρου 23 του νόμου 4172/2013, επιβάλλεται να πραγματοποιηθεί με ηλεκτρονικό μέσο πληρωμής χωρίς να αναγνωρίζεται σε διάφορη περίπτωση το σύνολο της δαπάνης προκειμένου η τελευταία να εκπέσει. Εξαιρέση από τον κανόνα αποτελεί η περίπτωση που ο εργοδότης παρακρατεί μέρος του μισθού του εργαζομένου του προκειμένου να αποπληρώσει τα τυχόν δάνεια του ή τις εν γένει υποχρεώσεις του. Σε αυτήν την περίπτωση, η δαπάνη εκπίπτει εξ ολοκλήρου όταν το χρέος του μισθωτού καλυφθεί με ηλεκτρονικό μέσο πληρωμής του εργοδότη.

Εξαιρέση από τα ανωτέρω αποτελούν οι παροχές σε είδος που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις προς τους εργαζομένους τους, καθώς και οι δαπάνες που εξαιρούνται από τον υπολογισμό του εισοδήματος των δικαιούχων από μισθωτή εργασία με βάση τις διατάξεις του άρθρου 14 του ΚΦΕ.

Σε αυτό το σημείο αποτελεί αδήριτη ανάγκη να σημειωθεί πως η εν λόγω εργασιακή σχέση εμπίπτει στον ορισμό του άρθρου 12 του νόμου 4172/2013. Αυτό φυσικά σηματοδοτεί πως ετούτο το στοιχείο της διάταξης συμπεριλαμβάνει τυχόν οιονεί μισθωτούς, όπερ επιτηδευματίες με έγγραφη σύμβαση χωρίς εμπορική ιδιότητα, αλλά και δικηγόρους με πάγια αντιμισθία.

Χρήση ηλεκτρονικού μέσου επιβάλλεται και λαμβάνει πλέον χώρα κατά το άρθρο 51 του νόμου 4611/2019 και για την αποζημίωση απόλυσης των ιδιωτικών υπαλλήλων. Επιπλέον, ηλεκτρονική χρήση μέσου και παρόχου υπηρεσιών πληρωμών οφείλουν πλέον να χρησιμοποιούν και οι επιχειρήσεις που απασχολούν ασκούμενους ή μαθητευόμενους, σύμφωνα με το άρθρο 52 του νόμου 4611/2019. Σε διάφορη περίπτωση αποκλείονται από τοιαύτη δυνατότητα μαθητείας για δύο χρόνια.

4. Οι δαπάνες ενοικίων, εφόσον η εξόφλησή τους δεν έχει πραγματοποιηθεί με τη χρήση ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής ή μέσω παρόχου υπηρεσιών πληρωμών

Με τον νόμο 4646/2019 και έναρξη ισχύος από 1.1.2020, δεν εκπίπτουν οι δαπάνες από ενοίκια για τα επόμενα του 2020 φορολογικά έτη, αν δεν αποπληρωθούν με ηλεκτρονικά μέσα ή μέσω παρόχου υπηρεσιών πληρωμών.

5. Οι μη καταβληθείσες ασφαλιστικές εισφορές

Μια ακόμη υποπερίπτωση μη έκπτωσης εξόδων στην οποία αναφέρεται ο νόμος αποτελούν και οι ασφαλιστικές εισφορές που δεν έχουν καταβληθεί από τον ελεύθερο επαγγελματία ή τον εργοδότη που βαρύνεται με αυτήν την υποχρέωση. Οι τελευταίες οφείλουν να καταβληθούν στο σύνολό τους διαφορετικά εντάσσονται στις λογιστικές διαφορές.

Αν καταβληθούν εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας σύμφωνα με την ΠΟΛ 1113/2.6.2015, εκπίπτουν για το φορολογικό έτος το οποίο και αφορούν. Η απόφαση με αριθ. πρωτοκόλλου Δ121006031 ΕΞ 2015/19.1.2015 κάνει ειδική, εξέχουσα και αποκλειστική μνεία στα ασκούντα επιχειρηματική δραστηριότητα φυσικά πρόσωπα, για τα οποία οι τυχόν ασφαλιστικές εισφορές που αφορούν το έτος 2014 και καταβάλλονται εντός του 2015 είναι δυνατόν να εκπέσουν από τα ακαθάριστα έσοδα του έτους 2014 εφόσον αποπληρωθούν εντός της νόμιμης προθεσμίας που ορίζει ο οικείος ασφαλιστικός φορέας. Κατά τα άλλα και επιστρέφοντας στον γενικό κανόνα, εφόσον οι εισφορές προς ασφάλεια υγείας και σύνταξης, κύριας ή επικουρικής, καταβληθούν εκπρόθεσμα, τότε αφαιρούνται από τα φορολογικά έσοδα του έτους που τελικά καταβλήθηκαν.

6. Προβλέψεις εκτός των οριζομένων στο άρθρο 26

Τυχόν προβλέψεις εκτός των αναφερομένων στο άρθρο 26 του νόμου 4172/2013 δεν εκπίπτουν του φορολογητέου εισοδήματος, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω.

7. Πρόστιμα και ποινές, περιλαμβανομένων των προσαυξήσεων

Τυχόν ποινές, πρόστιμα ή παρομοίως προσαυξήσεις δεν δύνανται να εκπέσουν του φόρου. Τυχόν προσαυξήσεις ή τόκοι υπερημερίας λόγω παρέλευσης του χρόνου αποπληρωμής στο νομικό πρόσωπο του Δημοσίου ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (παραδείγματος χάριν Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης), όπως λόγου χάρι τέλη, φόροι, πρόστιμα προς το Δημόσιο, τον Δήμο, τα Ασφαλιστικά Ταμεία, κ.λπ., δεν αναγνωρίζονται ως φορολογικά εκπεστέες δαπάνες. Επιπλέον, όπως άλλωστε προκύπτει και από την υπ' αριθ. 128/1983 απόφαση του ΣτΕ καθώς και από την ΠΟΛ 1029/17.2.2006, οι προσαυξήσεις που προέκυψαν από εκπρόθεσμη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών (τότε εισφορών ΙΚΑ) δεν εκπίπτουν των ακαθαρίστων εσόδων της ατομικής επιχείρησης.

8. Η παροχή αμοιβών σε γρήμα ή είδος που συνιστούν ποινικό αδίκημα

Το άρθρο 23 προβλέπει ακόμα και τη μη έκπτωση δαπανών που αποτελούν ποινικά κολάσιμη πράξη. Λόγου χάρι, η ΠΟΛ 1113/2015 αναφέρει τη νομιμοποίηση των προερχόμενων από εγκληματικές πράξεις εσόδων, τα οποία και προσπορίζουν κέρδος στους άμεσα μετέχοντες/δραστηριοποιούμενους, όπως η δωροδοκία.

9. Ο φόρος εισοδήματος, συμπεριλαμβανομένων του τέλους επιτηδεύματος και των έκτακτων εισφορών, που επιβάλλεται για τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα, σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε., καθώς και ο ΦΠΑ που αναλογεί σε μη εκπιπτόμενες δαπάνες, εφόσον δεν είναι εκπεστέος ως ΦΠΑ εισροών

Επιπλέον, πρόδηλα ο νόμος αναφέρει πως δεν είναι δυνατόν να αφαιρεθούν από τα ακαθάριστα έξοδα πλείστοι φόροι ή τέλη. Περιοριστικά αναφερόμενοι λοιπόν, δεν εκπίπτουν ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, το τέλος επιτηδεύματος, καθώς και οι έκτακτες εισφορές των κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα. Ταυτόχρονα, ο φόρος προστιθέμενης αξίας που δεν είναι εκπεστέος ως ΦΠΑ εισροών σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 2859/2000, δεν εκπίπτει ούτε για σκοπούς εισοδήματος, εφόσον αναλογεί σε μη εκπιπτόμενες δαπάνες όπως λόγου χάρι τα έξοδα ψυχαγωγίας. Πέραν των προαναφερόμενων, στην ανωτέρω κατηγορία εμπίπτει και κάθε φόρος στις ειδικές διατάξεις του οποίου γίνεται ρητή μνεία στην τυχόν έκπτωσή του.

Από την περιοριστική αναφορά του νόμου 4172/2013, συνάγεται εξ αντιδιαστολής η έκπτωση φόρων που δεν απαριθμούνται, όπως λόγου χάρι η εκ παλαιών εισφορά αλληλεγγύης του νόμου 4093/2012, καθώς επιβαλλόταν εντός των λογαριασμών κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας. Διάφοροι εξίσου σημαντικοί εκπιπτόμενοι φόροι αποτελούν ο ΕΝΦΙΑ, τα τέλη κυκλοφορίας και τα τέλη χαρτοσήμου.

Χρόνος έκπτωσης των ανωτέρων φόρων αποτελεί το έτος που καταβάλλονται. Εξαίρεση, σύμφωνα με τους Σταματόπουλο και Καραβοκύρη (2020), αποτελούν τα τέλη κυκλοφορίας καθώς προκαταβάλλονται και ως εκ τούτου εκπίπτουν το αμέσως επόμενο φορολογικό έτος, ήτοι τον χρόνο που εν τέλει αφορούν.

10. Το τεκμαρτό μίσθωμα της παραγράφου 2 του άρθρου 39 σε περίπτωση ιδιόχρησης κατά το μέτρο που υπερβαίνει το τρία τοις εκατό (3%) επί της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου

Σημειώνεται ότι σε περίπτωση ιδιόχρησης τεκμαίρεται εισόδημα 3% επί της αντικειμενικής αξίας του ακινήτου. Συνεπώς, δεδομένου ότι το τεκμαρτό μίσθωμα εκπίπτει κατά το μέτρο που δεν υπερβαίνει το 3%, το αποτέλεσμα που προκύπτει από την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων καθίσταται φορολογικά αδιάφορο.

11. Οι δαπάνες ψυχαγωγίας. Η διάταξη του προηγούμενου εδαφίου δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση που η επιχειρηματική δραστηριότητα του φορολογούμενου έχει ως κύριο αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ψυχαγωγίας και οι δαπάνες αυτές πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής.

Εξαιρούνται της έκπτωσης επί των ακαθάριστων εξόδων της επιχείρησης οι δαπάνες που πραγματοποιούνται προς ψυχαγωγία των πελατών του φυσικού προσώπου, ασκούμενου επιχειρηματική δραστηριότητα. Το εκτεθέν δεν ισχύει για τις ατομικές επιχειρήσεις, των οποίων

κύρια δραστηριότητα είναι η παροχή διασκέδασης και ψυχαγωγίας, καθώς οι δαπάνες τους εκπίπτουν στο σύνολό τους.

Ωστόσο, είναι επιβεβλημένο να αναφερθεί πως ούτε ο νόμος ούτε κάποια ύστερη απόφαση ή εγκύκλιος ορίζει τις δαπάνες ψυχαγωγίας. Σώφρον αποτελεί, λοιπόν, κατά τους Σταματόπουλο και Καραβοκύρη (2020) η εξέταση της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά, όπως για παράδειγμα, αν πραγματοποιήθηκε εκδήλωση για επαγγελματικούς σκοπούς ή για σκοπούς διασκέδασης και ευχαρίστησης.

12. Προσωπικές καταναλωτικές δαπάνες

Τα προσωπικά καταναλωτικά έξοδα δεν δύνανται να θεωρηθούν ως εκπιπτόμενες του φορολογητέου εισοδήματος δαπάνες. Προκύπτει η ανάγκη, ωστόσο, σε αυτό το σημείο να διευκρινισθεί ο όρος «προσωπικές καταναλωτικές δαπάνες». Συγκεκριμένα, οι δαπάνες οι οποίες χαρακτηρίζονται ως παροχή σε είδος με βάση το άρθρο 13 του ΚΦΕ θεωρείται ότι διενεργούνται προς το συμφέρον της ατομικής επιχείρησης και εκπίπτουν ως έξοδα μισθοδοσίας, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις των περιπτώσεων β' και γ' του άρθρου 22 του ΚΦΕ. Αντίθετα, λοιπές δαπάνες που δεν εμπίπτουν στην έννοια των παροχών σε είδος, όπως οι διατακτικές μέχρι 6 ευρώ, καθώς και τα ποσά που απαλλάσσονται του φόρου εισοδήματος βάσει του άρθρου 14 του ΚΦΕ, εκπίπτουν σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 22.

Ο αναλύμενος παρόν νόμος αναφέρει δύο ακόμα υποπεριπτώσεις μη έκπτωσης εξόδων, οι οποίες και θα παρατεθούν επιγραμματικά. Αρχικά, δεν εκπίπτει το σύνολο των δαπανών που καταβάλλονται προς φορολογικό κάτοικο, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, αλλοδαπού κράτους το οποίο χαρακτηρίζεται ως μη συνεργάσιμο ή έχον προνομιακό φορολογικό καθεστώς, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 65 του Κ.Φ.Ε. Κατ' εξαίρεση, η άνωθι διάταξη δεν ισχύει εφόσον ο φορολογούμενος αποδείξει ότι οι δαπάνες αυτές αφορούν πραγματικές και συνήθεις συναλλαγές και δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη μεταφορά κερδών ή εισοδημάτων ή κεφαλαίων με σκοπό τη φοροαποφυγή ή τη φοροδιαφυγή. Επιπρόσθετα, δεν αποκλείεται η έκπτωση των δαπανών που καταβάλλονται προς φορολογικό κάτοικο κράτους - μέλους της ΕΕ ή του ΕΟΧ, εφόσον υπάρχει η νομική βάση για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ της Ελλάδας και του κράτους αυτού.

Ακόμη δεν εκπίπτουν τυχόν δαπάνες, που είναι σε θέση να πραγματοποιήσει ένα πρόσωπο ασκώντας επιχειρηματική δραστηριότητα, για την διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων ή συναντήσεων που αφορούν στη διατροφή και στέγαση τόσο πελατών όσο και / ή εργαζομένων. Οι περιοριστικά και σωρευτικά αναφερόμενες προϋποθέσεις αφορούν την υπέρβαση του ορίου των τριακόσιων ευρώ ανά άτομο, καθώς και την περίπτωση κατά την οποία το σύνολο των εξόδων κατ' έτος να υπερβαίνει το μισό τοις εκατό (0,5%) επί του ετήσιου ακαθάριστου εισοδήματος της (ατομικής) επιχείρησης.

4.6 Άρθρο 24: Αποσβέσεις

Τα υποκείμενα που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα προκειμένου να προσδιορίσουν το κέρδος τους, εκπίπτουν τις λεγόμενες φορολογικές αποσβέσεις από τα έσοδά τους. Ως φορολογική απόσβεση ορίζεται η κατάτμηση διαμέσων των ετών της αποσβεστέας αξίας των στοιχείων του ενεργητικού. Ως αποσβεστέα αξία ερμηνεύεται η μείωση της αξίας ενός αγαθού ως συνέπεια της χρήσης του, της παρέλευσης του χρόνου, της υποβίβασής του λόγω τεχνολογικών εξελίξεων ή άλλων παραγόντων. Η κατανομή τούτη στοιχειοθετείται από την ωφέλιμη διάρκεια ζωής του παγίου στοιχείου, ήτοι την διάρκεια του χρόνου που χρησιμοποιείται ως παραγωγικό και, ως εκ τούτου, απεικονίζεται στα λογιστικά βιβλία κατ' έτος. Ο νόμος 4172/2013 μετέβαλε τη διαδικασία αποσβέσεων από το οικονομικό έτος από όπου εκκινεί την εφαρμογή του και ο ίδιος, ήτοι το 2014.

Η έκπτωση των αποσβέσεων πραγματοποιείται κατ' αρχάς από τον κύριο των παγίων στοιχείων του ενεργητικού, ήτοι τα υλικά (κτήρια, μηχανήματα), άυλα (χρηματικά ή μη), ή βιολογικά (έμβια) στοιχεία. Εντούτοις, το στοιχείο β' της παραγράφου 1 του άρθρου 24 του νόμου 4172/2013 αναφέρει ρητά πως σε περίπτωση χρηματοδοτικής μίσθωσης, οι αποσβέσεις εκπίπτουν από τον μισθωτή. Η παράγραφος 2 του άρθρου 24 του νόμου 4172/2013 παρέθετε και τις προϋποθέσεις προκειμένου μια μίσθωση να χαρακτηριστεί ως χρηματοδοτική, καταργήθηκε ωστόσο με τον νόμο 4549/2018· πλέον, ο χαρακτηρισμός μιας μίσθωσης ως χρηματοδοτικής εξετάζεται με βάση τις σχετικές διατάξεις των ΕΛΠ.

Πιο συγκεκριμένα, η παράγραφος 2 του άρθρου 24 καθόριζε αρχικώς τη «χρηματοοικονομική» και μετέπειτα εναλλασσόμενη με τον όρο «χρηματοδοτική» μίσθωση ως οποιασδήποτε μορφής, προφορική ή γραπτή, σύμβαση, η οποία προέβλεπε την υποχρεωτική παραχώρηση χρήσης ενός περιουσιακού στοιχείου έναντι μισθώματος εφόσον πληρούταν ένα ή περισσότερα από μια σειρά κριτηρίων. Συγκεκριμένα:

- η κυριότητα του στοιχείου που αναφέρθηκε είναι επιβεβλημένο να περιέλθει στον μισθωτή αφ' ης στιγμής λήξει η μισθωτική σύμβαση,
- η σύμβαση περιλαμβάνει εννοϊκούς όρους εξαγοράς κατώτερους από την αγοραία αξία,

- η χρονική περίοδος είναι απαραίτητο να διαρκεί τουλάχιστον το ενενήντα τοις εκατό (90%) της οικονομικής διάρκειας ζωής του περιουσιακού στοιχείου, ακόμα και αν αυτό δεν μεταβιβασθεί κατά τη λήξη της μίσθωσης,
- η παρούσα αξία των μισθωμάτων που αποδίδονται στον κύριο του περιουσιακού στοιχείου να ανέρχεται στο ενενήντα τοις εκατό (90%) της αγοραίας αξίας του, και
- λόγω της ειδικής φύσης του, το αναφερθέν αγαθό είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά από τον μισθωτή χωρίς να αλλοιωθεί.

Οι διατάξεις των ΕΛΠ, η εφαρμογή των οποίων αποσαφηνίστηκε με την εγκύκλιο Ε.2080/16.5.2019 δεν διαφέρουν ουσιωδώς από τα προαναφερόμενα. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται πως τυχόν μίσθωση είναι επιβεβλημένο να μεταφέρει ουσιαστικά όλους τους κινδύνους και τα οφέλη που προκύπτουν από την ιδιοκτησία του περιουσιακού στοιχείου. Περαιτέρω, δεν υφίσταται το όριο του 90% της αγοραίας αξίας, το οποίο έχει αντικατασταθεί με τους όρους «μεγαλύτερο μέρος» και «ουσιωδώς» αντίστοιχα, κατά συνέπεια οι σχετικές προϋποθέσεις εξετάζονται σε σχέση με τα πραγματικά περιστατικά ανά περίπτωση.

Οι συντελεστές της φορολογικής απόσβεσης απεικονίζονται επακριβώς στον νόμο 4710/2020 ως εξής:

Πίνακας 2: Συντελεστές Απόσβεσης

Κατηγορία ενεργητικού επιχείρησης	Συντελεστής φορολογικής απόσβεσης (% ανά φορολογικό έτος)
Κτίρια, κατασκευές, εγκαταστάσεις, βιομηχανικές και ειδικές εγκαταστάσεις, μη κτιριακές εγκαταστάσεις, αποθήκες και σταθμοί, περιλαμβανομένων των παραρτημάτων τους (και ειδικών οχημάτων φορτοεκφόρτωσης)	4%
Κατασκευές και εγκαταστάσεις για τη φόρτιση οχημάτων μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	100%
Εδαφικές εκτάσεις που χρησιμοποιούνται σε εξόρυξη και λατομεία, εκτός αν χρησιμοποιούνται για τις υποστηρικτικές δραστηριότητες εξόρυξης	5%

Αεροσκάφη, σιδηροδρομικοί συρμοί, πλοία και σκάφη εκτός από μέσα μαζικής μεταφοράς ατόμων μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	5%
Μηχανήματα, εξοπλισμός εκτός Η/Υ και λογισμικού	10%
Μέσα μεταφοράς ατόμων εκτός από τα μέσα μεταφοράς μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	16%
Μέσα μεταφοράς ατόμων μηδενικών ρύπων	50%
Μέσα μεταφοράς ατόμων χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	25%
Μέσα μεταφοράς εμπορευμάτων εκτός από μέσα μεταφοράς εμπορευμάτων μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	12%
Μέσα μεταφοράς εμπορευμάτων μηδενικών ρύπων	50%
Μέσα μεταφοράς εμπορευμάτων χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	25%
Μέσα μαζικής μεταφοράς ατόμων μηδενικών ρύπων	50%
Μέσα μαζικής μεταφοράς ατόμων χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO ₂ /χλμ.	25%
Άυλα στοιχεία και δικαιώματα, έξοδα πολυετούς απόσβεσης	10%
Εξοπλισμός Η/Υ, κύριος και περιφερειακός, και λογισμικό	20%
Λοιπά πάγια στοιχεία της επιχείρησης	10%
Εξοπλισμός και όργανα, που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες εκτέλεσης επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας. Ως εξοπλισμός και όργανα που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες εκτέλεσης της επιστημονικής και της τεχνολογικής έρευνας, θεωρείται αυτός, που περιγράφεται στο σχετικό άρθρο της κοινής υπουργικής απόφασης του άρθρου 22Α.	40%

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί πως ο παραπάνω πίνακας απεικονίζει και τις επιπλέον ανά τα χρόνια τοποθετημένες διατάξεις. Επεξηγηματικά, με τον νόμο 4386/2016 προστέθηκε το στοιχείο περί απόσβεσης εξοπλισμού εφόσον χρησιμοποιείται για ερευνητικούς σκοπούς, ενώ με τον νόμο 4710/2020 προστέθηκαν οι διατάξεις για τα μη, ή ελάχιστα, ρυπογόνα μέσα μεταφοράς. Στα τελευταία δόθηκε μάλιστα ιδιαίτερη έμφαση από το νομοθέτη προς

εμπέδωση της περιβαλλοντικής συνείδησης της κοινωνίας, προσαυξάνοντας τους συντελεστές απόσβεσης εταιρικών αυτοκινήτων μηδενικών ρύπων με ΛΤΠΦ έως 40.000 ευρώ κατά 50% και για το υπερβάλλον ποσό κατά 25% (η προσαύξηση των συντελεστών απόσβεσης ανέρχεται σε 75% και 35% αντίστοιχα για επιχειρήσεις σε νησιωτικούς δήμους). Τα ανωτέρω ποσοστά για αυτοκίνητα χαμηλών ρύπων έως 50 γρ. CO₂/χλμ. είναι 30% και 15% (35% και 20% αντίστοιχα για τις επιχειρήσεις σε νησιωτικούς δήμους).

Παρατηρείται ότι το έδαφος, τα έργα τέχνης, οι αντίκες και εν γένει τα στοιχεία που δεν υπόκειται σε φθορά λόγω της παρόδου των ετών δεν αποσβένονται. Επιπρόσθετα, όλες οι δαπάνες που κρίνονται ως απαραίτητες για, και άμεσα σχετιζόμενες με, την απόκτηση και χρησιμοποίηση ενός περιουσιακού στοιχείου, όπως λόγου χάριν ο ΦΜΑ και τα έξοδα συμβολαιογράφου και μεταγραφής του ακινήτου ή παράσταση δικηγόρου, ενσωματώνονται στο κόστος κτήσης του εν λόγω στοιχείου και εκπίπτουν μέσω της διενέργειας αποσβέσεων.

Η διενέργεια των προβλεπόμενων από τον νόμο αποσβέσεων είναι επιβεβλημένη, λαμβάνει χώρα δε κάθε έτος. Απαγορεύεται, επίσης, η τυχόν μεταφορά μειώσεων μεταξύ των οικονομικών ετών. Η ΠΟΛ 1073/2015 διευκρίνισε πως εφόσον διενεργηθούν αποσβέσεις με μεγαλύτερο φορολογικό συντελεστή, τα επιπλέον προκύπτοντα ποσά δεν αναγνωρίζονται φορολογικά, ενώ εφόσον οι αποσβέσεις υπολογίστηκαν με μικρότερο φορολογικό συντελεστή, ο επιτηδευματίας απεμπολεί το δικαίωμα πραγματοποίησης μελλοντικά των αποσβέσεων που όφειλε να διενεργήσει.

Ο χρόνος έναρξης των μειώσεων για τον φορολογούμενο που κατέχει το πάγιο περιουσιακό στοιχείο, κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 24 του νόμου 4172/2013, ορίζεται ως ο επόμενος μήνας εντός του οποίου εκκινεί η χρήση του ή τίθεται σε υπηρεσία. Εφόσον το εν λόγω περιουσιακό στοιχείο τίθεται σε αδράνεια ή εκτός εκμετάλλευσης ως ορίζει ο νόμος, τότε για την τιαύτη χρονική περίοδο δεν υπολογίζονται φορολογικές αποσβέσεις.

Όπως ελέχθη, η διενέργεια αποσβέσεων είναι υποχρεωτική. Κατ' εξαίρεση, με την παράγραφο 8 του ίδιου άρθρου παρατηρείται πως νεοφυείς επιτηδευματίες δύνανται να μην διενεργήσουν φορολογικές αποσβέσεις τα τρία πρώτα έτη λειτουργίας της επιχείρησής τους. Τονίζεται πως η επιλογή αναβολής των αποσβέσεων αφορά το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και για τα τρία έτη λειτουργίας της επιχείρησης. Καταληκτικά περιουσιακά στοιχεία με αξία κτήσης μέχρι 1.500 ευρώ είναι δυνατόν να αποσβεστούν εφάπαξ στο φορολογικό έτος που αποκτήθηκαν.

4.7 Άρθρο 26: Επισφαλείς απαιτήσεις

Ο νόμος 4172/2013 με το άρθρο 26 μετέβαλε ακόμα ένα στοιχείο καθοριζόμενο από τον προηγούμενο νόμο, τις επισφαλείς απαιτήσεις και τον τρόπο υπολογισμού τους. Ο νομοθέτης, λοιπόν, επέλεξε να ορίσει εκ νέου τις προϋποθέσεις που συνδέονται με τον σχηματισμό προβλέψεων επισφαλών απαιτήσεων και την οριστική διαγραφή τους. Η σπουδαιότερη μεταβολή και όρος αποτελεί η υποχρέωση διενέργειας των κατάλληλων ενεργειών προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα είσπραξης του φορολογούμενου και ελεύθερου επαγγελματία, ούτως ώστε αργότερα να σχηματιστεί και να διαγραφεί η πρόβλεψη. Εντούτοις, ούτε ο νόμος ούτε η αιτιολογική έκθεση του προσδιορίζουν τις «κατάλληλες ενέργειες», ήτοι το μέσο προκειμένου να διασφαλιστεί το εν λόγω δικαίωμα, παρά μόνο γίνεται λόγος για κάθε ενέργεια πρόσφορη διεκδίκησης του ανεξόφλητου ποσού. Ενδεικτικά και προς αποσαφήνιση του όρου «κατάλληλες ενέργειες», ο νομοθέτης κάνει λόγο για άσκηση ένδικου βοηθήματος, κατάθεση διαταγής πληρωμής, ή σφράγιση επιταγής. Κάθε περίπτωση, ωστόσο, επιβάλλεται να κρίνεται αυτοτελώς ούτως ώστε να διαπιστωθεί το ενδεδειγμένο των ενεργειών, λαμβάνοντας υπόψιν μεταξύ άλλων και την φερεγγυότητα του οφειλέτη.

Στο σημείο τούτο κρίνεται αδήριτη ανάγκη να διευκρινισθεί πως και οι επιτηδευματίες οι οποίοι τηρούν απλογραφικά βιβλία δύνανται να κάνουν χρήση της εν λόγω διάταξης, παρακολουθώντας τις επισφαλείς απαιτήσεις τους εξωλογιστικά, ήτοι τηρώντας οικονομικές καταστάσεις για εκάστοτε πελάτη ή χρεώστη και για κάθε συναλλαγή του, όπως διευκρινίζεται και στην ΠΟΛ 1056/2015. Κρίσιμη βέβαια αποτελεί η ενημέρωση των τοιούτων οικονομικών καταστάσεων αφ' ης μεταβολής του χρηματικού υπολοίπου του πελάτη και η διάθεσή τους στις φορολογικές αρχές, εφόσον αναζητηθούν συνοδευόμενες με τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

Επανερχόμενοι στο προκείμενο θέμα, ήτοι τον τρόπο υπολογισμού των προβλέψεων επισφαλών απαιτήσεων, ο τελευταίος εξαρτάται από το χρονικό διάστημα των μη εξοφλημένων απαιτήσεων και από το υπολειπόμενο ποσό. Πιο συγκεκριμένα και κατ' αρχήν προβλέπεται από το νόμο η έκπτωση των απαιτήσεων για τις οποίες ο επιτηδευματίας έχει σχηματίσει πρόβλεψη. Πρωτίστως, αναφορικά με την έκπτωση για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις έως το ποσό των χιλίων (1.000) ευρώ που είναι ανείσπρακτες για χρονική περίοδο άνω του έτους, ήτοι 12 μηνών, ο επιτηδευματίας είναι σε θέση να σχηματίσει πρόβλεψη σε ποσοστό εκατό τοις εκατό (100%) του εν λόγω χρηματικού ποσού. Περαιτέρω, για αξιώσεις άνω του ποσού των χιλίων (1.000) ευρώ

που πλέον έχουν καταστεί απαιτητές και δεν έχουν εξοφληθεί για χρονική περίοδο άνω του έτους, ο επιτηδευματίας δύναται να σχηματίσει πρόβλεψη επισφαλών απαιτήσεων, σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 3: Πρόβλεψη Επισφαλούς Απαίτησης

Χρόνος υπερημερίας (σε μήνες)	Προβλέψεις
> 12	50%
> 18	75%
> 24	100%

Όπως μνημονεύτηκε ανωτέρω, τα προλεχθέντα δύνανται να έχουν ισχύ μόνο εφόσον ο επιτηδευματίας έχει μεριμνήσει για την πραγμάτωση των κατάλληλων ενεργειών, ειδάλλως οι όποιες προβλέψεις δεν αναγνωρίζονται φορολογικά και ο φορολογούμενος οφείλει να προβεί σε φορολογική αναμόρφωση των λογιστικών αποτελεσμάτων. Επιπρόσθετα, για την εξεύρεση του ποσού της ληξιπρόθεσμης απαίτησης λαμβάνεται υπόψη το πόσο κάθε επιμέρους συναλλαγής, και όχι το συνολικό ανεξόφλητο υπόλοιπο του εκάστοτε πελάτη. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση πελατών με τους οποίους υφίστανται πέραν της μίας συναλλαγής, οι σχετικές προβλέψεις σχηματίζονται με διαφορετικά ποσοστά επί των ληξιπρόθεσμων ποσών ανά συναλλαγή, σύμφωνα με τον χρόνο που αυτά παραμένουν ανείσπρακτα.

Στο στάδιο τούτο, καίρια και άξια ανάλυσης αποτελεί η έννοια της ληξιπρόθεσμης απαίτησης όπως αναλύεται στην ΠΟΛ 1056/2015, ήτοι το πέρας της ημερομηνίας αποπληρωμής ενός αγαθού ή υπηρεσίας. Συγκεκριμένα, στον εννοιολογικό προσδιορισμό της ληξιπρόθεσμης απαίτησης εμπίπτουν οι απαιτήσεις των οποίων έχει παρέλθει η ημερομηνία εξόφλησης. Ειδικότερα, σε περιπτώσεις που:

- βάσει συμφωνητικού ή άλλης ρύθμισης παρέχεται χρόνος πίστωσης για την αποπληρωμή της οφειλής, κρίσιμος χρόνος για την αφετηρία υπολογισμού του σχετικού χρόνου υπερημερίας είναι η πάροδος του χρόνου πίστωσης,
- εκτός του τιμολογίου δεν υπάρχει σχετικό συμφωνητικό ή άλλη διευθέτηση, η αρχή υπολογισμού του χρόνου υπερημερίας είναι η ημερομηνία έκδοσης του παραστατικού, και
- εξοφλούνται απαιτήσεις με γραμμάτια, αφετηρία προσδιορισμού του χρόνου υπερημερίας αποτελεί η ημερομηνία λήξης τους, ενώ με επιταγή η ημερομηνία που αναγράφεται η επιταγή.

Η πρόβλεψη των επισφαλών απαιτήσεων μεταφέρεται στα κέρδη του λογαριασμού του επιτηδευματία, εφόσον εισπραχθεί ή διαγραφεί όπως ορίζει η παράγραφος 3 του άρθρου 26 του νόμου 4172/2013. Η ακόλουθη παράγραφος ορίζει τα προαπαιτούμενα, ήτοι τους όρους που ισχύουν σωρευτικά προκειμένου να διαγραφεί η πρόβλεψη επισφαλούς απαίτησης. Ειδικότερα, ο επιτηδευματίας δύναται να διαγράψει απαίτηση για φορολογικούς σκοπούς μόνο εφόσον εγγράψει το σχετικό ποσό ως έσοδο, προβεί σε διαγραφή από τα βιβλία του, και τέλος, διενεργήσει όλες τις κατά νόμου απαιτούμενες ενέργειες προς είσπραξη της οφειλής.

Ως προς τον τελευταίο όρο που εναποθέτει ο νομοθέτης, κρίσιμο είναι να παρατηρηθεί πως οι ενέργειες πρέπει να αποδεικνύουν ότι η τωιαύτη οφειλή είναι τελικώς ανεπίδεκτη είσπραξης και κατά συνέπεια ο οφειλέτης αφερέγγυος. Η αφερεγγυότητα είναι δυνατόν, μεταξύ άλλων, να κριθεί από τυχόν τελεσίδικη απόφαση καταδικάζοντας τον οφειλέτη σε αποπληρωμή, από κήρυξη της επιχείρησης του σε εξυγίανση, ήτοι και σε μείωση των απαιτήσεων των πιστωτών, ή σε κατάσταση πτώχευσης, ή ακόμα και από πιστοποιητικό υποθηκοφυλακείου περί μη κυριότητας περιουσιακών στοιχείων, κ.λπ. Βεβαιώσεις ή επιστολές δικηγόρων δεν δύνανται να ληφθούν υπόψιν ως απόδειξη αναξιοπιστίας του οφειλέτη. Παρομοίως και η έκδοση και καταδίκη για ακάλυπτη επιταγή.

Κατ' εξαίρεση όσων προαναφέρθηκαν, η ΠΟΛ 1080/2017 ορίζει ότι ο επιτηδευματίας δύναται να προχωρήσει σε πρόβλεψη φορολογικά αναγνωρίσιμης φορολογικής επισφαλούς απαίτησης ακόμα και αν δεν είχε προχωρήσει στις κατάλληλες ενέργειες προς διασφάλιση είσπραξής της, εφόσον έχει υποβληθεί αίτηση για κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση ή για υπαγωγή του σε διαδικασία εξυγίανσης. Κατά παρόμοιο τρόπο, ο πιστωτής δικαιούται να διαγράψει οριστικά το μέρος της απαίτησης που καλύπτεται από συμφωνία εξυγίανσης, επικυρωμένης από το δικαστήριο, καθώς και που δεν ικανοποιήθηκε από την εκποίηση της περιουσίας υπό πτώχευση εταιρείας, ακόμα και χωρίς να έχει προχωρήσει σε σχηματισμό πρόβλεψης επισφαλούς απαίτησης για το ποσό ετούτο. Επισημαίνεται πως τα ανωτέρω ισχύουν και για τον ΦΠΑ που αντιστοιχεί στα εν λόγω ποσά και τον οποίο ο επιτηδευματίας απέδωσε στο δημόσιο χωρίς να εισπράξει τον φόρο από τον πελάτη του, εφόσον δεν δύναται να ανακτηθεί με βάση τις διατάξεις του κώδικα ΦΠΑ.

Καταληκτικά, ο νόμος 4646/2019 εισήγαγε διατάξεις αναφορικά με τη διαγραφή της πρόβλεψης επισφαλούς απαίτησης, εφόσον η τελευταία δεν υπερβαίνει τα 300€. Εν τωιαύτη περίπτωση είναι δυνατόν να πληρούνται μόνο οι δύο αρχικές προϋποθέσεις της διαγραφής της πρόβλεψης και, όπου είναι εύλογο, να δίνεται απόδειξη διαγραφής της οφειλής του στον οφειλέτη. Οι απαιτήσεις που διαγράφονται εν συνόλω δεν υπάρχει δυνατότητα να υπερβαίνουν το όριο του 5% ανά φορολογικό έτος επί του συνολικού αριθμού των απαιτήσεων στο χρονικό σημείο που ολοκληρώνεται η χρήση.

4.8 Άρθρο 27: Δικαίωμα μεταφοράς ζημίας

Το άρθρο 27 του νόμου 4172/2013 μετέβαλε το δικαίωμα μεταφοράς ζημιών, όπως αυτό οριζόταν στον προγενέστερο νόμο 2238/1994. Παρ' ότι αρχικά εφαρμόζοταν για τα νομικά πρόσωπα και πάντοτε για εισοδήματα μετά το έτος 2014, η ΠΟΛ 1088/2016 διευκρίνισε πως το παραπάνω στοιχείο του νόμου εφαρμόζεται και για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα ανεξαρτήτως της τήρησης απλογραφικών ή διπλογραφικών βιβλίων.

Πιο συγκεκριμένα, τα φυσικά πρόσωπα δύνανται να συμψηφίσουν τυχόν ζημίες τους με μελλοντικά κέρδη που προκύπτουν από την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν για την εφαρμογή της διάταξης κέρδη από διάφορες πηγές, όπως λόγου χάρη από μισθωτές υπηρεσίες. Ομοίως, τυχόν ζημία από μεταβίβαση κεφαλαίου μεταφέρεται για πέντε έτη προς συμψηφισμό μόνο με μελλοντικά κέρδη υπεραξίας που προκύπτουν από μεταβίβαση τίτλων.

Ο χρόνος συμψηφισμού οριοθετείται στα πέντε έτη εκκινώντας, με ρητή από το νόμο υποχρέωση, από το φορολογικό έτος κατά το οποίο θα προκύψουν ζημίες. Εκ των ων ουκ άνευ κρίνεται πως ο φορολογικός νομοθέτης αναφέρεται στα μελλοντικά έτη και όχι στα προγενέστερα των ζημιών. Τυχόν παρέλευση των πέντε ετών δίχως πλήρη συμψηφισμό της μεταφερόμενης ζημίας σηματοδοτεί την απώλεια του δικαιώματος μεταφοράς του σχετικού ποσού προς συμψηφισμό με μελλοντικά κέρδη.

Επιπλέον, αδήριτη ανάγκη αποτελεί και η αναφορά στις επιπρόσθετες διαφορές με τον προηγούμενο θεμελιώδη νόμο του φορολογικού δικαίου. Οι ζημίες των φυσικών προσώπων δεν είναι απαραίτητο να δηλωθούν κατά τον χρόνο που προέκυψαν. Σύμφωνα με τις διατάξεις 18 και 19 του ΚΦΔ, είναι δυνατόν να δηλωθούν εκπρόθεσμα ακόμα και με τροποποιητική δήλωση, επιφέροντας αναντίρρηση και τις ανάλογες κυρώσεις. Προς δίκαιη μεταχείριση των πολιτών, τα πέντε έτη εκκινούν και σε αυτήν την περίπτωση από το επόμενο φορολογικό έτος της ζημίας και όχι από την ημερομηνία υποβολής της σχετικής δήλωσης.

Επιλογικά, επισημαίνεται ότι σε περιπτώσεις που σε ένα φορολογικό έτος, εφόσον ένας ελεύθερος επαγγελματίας εμφανίσει ζημίες, ωστόσο το εισόδημά του προσδιοριστεί με τεκμαρτό τρόπο (όπερ σημαίνει ότι θα προσδιοριστεί βάσει των αντικειμενικών δαπανών και τεκμηρίων διαβίωσης), ο τελευταίος θα έχει απωλέσει το δικαίωμα μεταφοράς της σχετικής ζημίας προς

συμψηφισμό, εκτός αν υποβάλει τροποποιητική δήλωση προς κάλυψη της διαφοράς τεκμηρίων με ανάλωση κεφαλαίου.

4.9 Άρθρο 29: Φορολογικός συντελεστής

Διαμέσων των χρόνων, ο φορολογικός νομοθέτης προχώρησε πλείστες φορές σε μεταβολή των φορολογικών συντελεστών. Εκκινώντας από τον καθοριστικής σημασίας για το φορολογικό σύστημα νόμο 4172/2013 και όπως έχει αναφερθεί ανωτέρω, τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνται συνολικά, ήτοι ο φόρος επιβάλλεται στο συνολικό εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα και όχι με βάση το εισόδημα κάθε πηγής αυτοτελώς.

Εντός αυτού του πλαισίου, ο ακόλουθος πίνακας αντικατοπτρίζει τους φορολογικούς συντελεστές και το φορολογητέο εισόδημα όπως διαμορφώθηκαν κατ' αρχήν με τον νόμο 4172/2013:

Πίνακας 4: Φορολογικός Συντελεστής 2014-2015

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ)	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ (%)
0 - 50.000	26%
50.001 -	33%

Όπως ήδη ανωτέρω ειπώθηκε, η διάταξη που ισχύει έως και σήμερα και αποτελεί λίθο ανάπτυξης νεοφυών ελεύθερων επαγγελματιών είναι η παράγραφος 2 του άρθρου 29 του νόμου 4172/2013. Ως προς τα φυσικά πρόσωπα, τα οποία θα εκκινήσουν τις εργασίες τους από 1.1.2013 και για τα τρία πρώτα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος τους, ο φορολογικός συντελεστής των εισοδημάτων τους θα μειωθεί κατά 50%. Η μοναδική προϋπόθεση είναι τα εισοδήματά τους να μην υπερβαίνουν τις δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ.

Επιπλέον και προς μείωση της αστικοποίησης, ο φορολογικός νομοθέτης συμπεριέλαβε και διάταξη προς μείωση του φόρου, και πιο συγκεκριμένα μέσω της προσαύξησης του εισοδήματός του πρώτου κλιμακίου της φορολογητέας κλίμακας κατά 50%, για ελεύθερους επαγγελματίες που κατοικούν σε νησιά με λιγότερους από 3.100 κατοίκους και το νησί της Κεφαλλονιάς. Το παραπάνω, ωστόσο, ίσχυσε μόνο για τις φορολογικές χρήσεις του 2014 και 2015.

Οι παραπάνω φορολογικοί συντελεστές δύνανται να αποτυπωθούν σε πρακτικά παραδείγματα ως εξής (για τους σκοπούς του παραδείγματος θεωρείται ότι πρόκειται για δικηγόρο ο οποίος διαθέτει επαγγελματική εγκατάσταση στην Αθήνα και έχει προβεί σε έναρξη εργασιών 5 χρόνια πριν):

Πίνακας 5: Παραδείγματα Φόρου Εισοδήματος 2014-2015

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
9.000€	26%	2.340€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
20.000€	26%	5.200€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
45.000€	26%	11.700€

Τυχόν σώρευση εισοδημάτων από μισθωτή εργασία και επιχειρηματική δραστηριότητα δεν επιδρά στον τρόπο φορολόγησής τους, καθώς αυτά φορολογούνται αυτοτελώς. Συγκεκριμένα:

- Φορολογούμενος άγαμος με εισόδημα προερχόμενο από μισθωτή εργασία 20.000€ και από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος 10.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
20.000€ από μισθό	22%	4.400€
Μείωση φόρου		(2.100€)
10.000€ από ελεύθερο επάγγελμα	26%	2.600€
Σύνολο		4.900€

Με τον νόμο 4387/2016 μεταβλήθηκαν ουσιαδώς οι συντελεστές φορολόγησης του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, το άρθρο 29 του νόμου 4172/2013

ρητά ορίζει ότι τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνται κλιμακωτά με τους ίδιους συντελεστές που χρησιμοποιούνται για τα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις, χωρίς, ωστόσο να ενδημεί ανάλογη εφαρμογή των μειώσεων που προβλέπει το άρθρο 16 του ΚΦΕ για τα ανωτέρω εισοδήματα. Παράλληλα, τυχόν απόκτηση εισοδημάτων από μισθούς και συντάξεις προστίθενται στα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα (με εφαρμογή μόνο για τα ποσά αυτά των προαναφερθεισών μειώσεων), ενώ το αυτό ισχύει και σε περίπτωση που αποκτάται και εισόδημα από αγροτική δραστηριότητα.

Στον κατοπινό πίνακα διαφαίνονται με σαφήνεια οι φορολογικοί συντελεστές, όπως διαμορφώθηκαν με τον νόμο 4387/2016:

Πίνακας 6: Φορολογικός Συντελεστής 2016-2019

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ) ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΣΘΟΥΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ (%)
0 - 20.000	22%
20.001 - 30.000	29%
30.001 - 40.000	37%
40.001 -	45%

Οι παραπάνω φορολογικοί συντελεστές δύνανται να αποτυπωθούν στα ως άνω πρακτικά παραδείγματα ως εξής:

Πίνακας 7: Παραδείγματα Φόρου Εισοδήματος 2016-2019

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
9.000€	22%	1.980€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
20.000€	22%	4.400€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
20.000€	22%	4.400€
10.000€	29%	2.900€
10.000€	37%	3.700€
5.000€	45%	2.250€
Σύνολο		13.250€

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τυχόν κτήση διπλής ιδιότητας, μισθωτού και ελεύθερου επαγγελματία, αντιμετωπίζεται με άθροιση όλων των εισοδημάτων και με φορολόγησή τους με βάση του άρθρου 15 του ΚΦΕ:

- Φορολογούμενος άγαμος με εισόδημα προερχόμενο από μισθωτή εργασία 20.000€ και από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος 10.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
20.000€ από μισθό	22%	4.400€
Μείωση φόρου		(1.900€)
10.000€ από ελεύθερο επάγγελμα (Συνολικό εισόδημα 30.000€)	29%	2.900€
Σύνολο		5.400€

Οι συντελεστές του άρθρου 15 ωστόσο, μεταβλήθηκαν εκ νέου με το νόμο 4646/2019 για τα έτη 2020 επόμενα. Η τροποποιημένη φορολογική κλίμακα παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8: Φορολογικός Συντελεστής 2020

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ) ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΣΘΟΥΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ (%)

0 - 10.000	9%
10.001 - 20.000	22%
20.001 - 30.000	28%
30.001 - 40.000	36%
40.001 -	44%

Οι παρόντες φορολογικοί συντελεστές καταγράφονται στα ανωτέρω πραγματικά παραδείγματα όπως παρακάτω:

Πίνακας 9: Παραδείγματα Φόρου Εισοδήματος 2020

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
9.000€	9%	810€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
10.000€	9%	900€
10.000€	22%	2.200€
Σύνολο		3.100€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
10.000€	9%	900€
10.000€	22%	2.200€
10.000€	28%	2.800€
10.000€	36%	3.600€
5.000€	44%	2.200€
Σύνολο		11.700€

- Φορολογούμενος άγαμος με εισόδημα προερχόμενο από μισθωτή εργασία 20.000€ και από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος 10.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Εισοδήματος
10.000€ από μισθό	9%	900€
10.000€ από μισθό	22%	2.200€
Μείωση φόρου		(617€)
10.000€ από ελεύθερο επάγγελμα (Συνολικό εισόδημα 30.000€)	28%	2.800€
Σύνολο		5.283€

Εκθέτοντας και αναλύοντας τους φορολογικούς συντελεστές κατά την προοδευτικότητα των χρόνων, είναι δυνατόν να συναχθούν τα κατωτέρω συμπεράσματα:

- Για μικρά και μεσαία εισοδήματα, οι τροποποιήσεις των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος βαίνοντας μειούμενοι συμπαρασύρουν στη μείωση και τον φόρο εισοδήματος των επιτηδευματιών,
- Για εισοδήματα τα οποία υπερβαίνουν τις 35.000€ και στα οποία επιβάλλονται οι ανώτερες κλίμακες φορολόγησης, προκύπτει πως οι αλλαγές στους συντελεστές φορολόγησης το 2016 οδήγησε σε υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση (για το εισόδημα του παραδείγματος ύψους 45.000€ η σχετική αύξηση υπερβαίνει το 13%). Ωστόσο, παρατηρείται πως από το 2020 και εφεξής η μείωση του συντελεστή που εφαρμόζεται στο πρώτο κλιμάκιο, έχει ως απόρροια την επιστροφή της φορολογικής επιβάρυνσης στα επίπεδα προ του έτους 2016 για εισοδήματα μέχρι 45.000€, και
- Για εισοδήματα που προέρχονται από μισθούς και συντάξεις και επιχειρηματική δραστηριότητα, ο νέος τρόπος φορολόγησης από το 2016 και έπειτα οδήγησε σε υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση καθώς εφαρμόζονται ανώτεροι συντελεστές φορολόγησης λόγω του συνυπολογισμού των τοιαύτων εισοδημάτων και της κατάργησης της αυτοτελούς φορολόγησης. Να σημειωθεί πως από το έτος 2020 και εφεξής η μείωση του συντελεστή της κατώτερης τάξης εισοδημάτων οδηγεί σε αμυδρή μείωση του φόρου εισοδήματος, ο οποίος εξακολουθεί παρά ταύτα να είναι ανώτερος του αναλογούντος φόρου για εισοδήματα από το έτος 2014 έως και το έτος 2015.

4.10 Άρθρο 43^Α: Ειδική εισφορά αλληλεγγύης

Η εισφορά αλληλεγγύης θεσπίστηκε ως φορολογικό μέτρο με το νόμο 3986/2011 συγχρόνως με το τέλος επιτηδεύματος, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστεί το δημοσιονομικό χρέος της χώρας και να ενισχυθούν οι οικονομικά ασθενέστεροι πολίτες. Η εισφορά αλληλεγγύης επιβάλλεται κατά το νόμο στο πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα του φορολογούμενου και υπολογίζεται, όπως και έκαστος φόρος, με βάση τις αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης και ισότητας, και πάντοτε με κριτήριο ανάλογο της ικανότητας του κάθε πολίτη να συμβάλει στα δημόσια βάρη. Για το έτος 2014, η ειδική εισφορά αλληλεγγύης υπολογιζόταν σύμφωνα με τον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 10: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης 2014

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ) ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΣΘΟΥΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΕΙΣΦΟΡΑΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ (%)
0,00 - 12.000,00	0,0%
12.000,01 - 20.000,00	1,0%
20.000,01 - 50.000,00	2,0%
50.000,01 - 100.000,00	3,0%
100.000,01-	4,0%

Για το έτος 2015, οι ανωτέρω συντελεστές μεταβλήθηκαν σύμφωνα με τον νόμο 4334/2015 ως ακολούθως:

Πίνακας 11: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης 2015

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ) ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΣΘΟΥΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΕΙΣΦΟΡΑΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ (%)
0,00 - 12.000,00	0,0%
12.001,00 - 20.000,99	0,7%
20.001,00 - 30.000,99	1,4%
30.001,00 – 50.000,99	2,0%
50.001,00-100.000,99	4,0%
100.001,00 – 500.000,99	6,0%
500.001,00 και άνω	8,0%

Σε αυτό το σημείο, επιβάλλεται να αναφερθεί ένα σημαντικό στοιχείο: Η εισφορά αλληλεγγύης για τα έτη 2014 και 2015 δεν επιβαλλόταν κλιμακωτά. Αντιθέτως, ο εκάστοτε φορολογικός συντελεστής, εφαρμοζόταν στο ολικό εισόδημα, ανάλογα με το συνολικό ύψος του σχετικού καθαρού ποσού.

Κατά τα ανωτέρω, για το έτος 2014 ισχύουν τα εξής:

Πίνακας 12: Παραδείγματα Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης 2014-2015

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
9.000€	0,0%	0€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
20.000€	1,0%	200€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
45.000€	2,0%	900€

Αντίστοιχα, για το έτος 2015:

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
9.000€	0,0%	0€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
20.000€	0,7%	140€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
45.000€	2,0%	900€

Από το έτος 2016 και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 112 του νόμου 4387/2016, η ειδική εισφορά αλληλεγγύης ενσωματώθηκε στον ΚΦΕ (άρθρο 43Α). Πλέον, για τον υπολογισμό της εισφοράς που καλείται να πληρώσει ο φορολογούμενος λαμβάνεται υπόψιν από τη φορολογική αρχή το σύνολο του φορολογούμενου ή απαλλασσόμενου, πραγματικού ή τεκμαρτού εισοδήματός του, όπως αυτό προκύπτει από τυχόν μισθωτή εργασία και σύνταξη, επιχειρηματική δραστηριότητα, κεφάλαιο, και υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου. Ωστόσο, σε αντίθεση με τις προϊσχύουσες διατάξεις, εν τωιαύτη περίπτωση ο υπολογισμός της εισφοράς αλληλεγγύης στο φορολογητέο εισόδημα, λαμβάνει χώρα κλιμακωτά, σύμφωνα με τους ακόλουθους συντελεστές:

Πίνακας 13: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης 2016-2020

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (ΕΥΡΩ)	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΕΙΣΦΟΡΑΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ (%)
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΣΘΟΥΣ	
ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	
0,00 - 12.000,00	0,0%
12.000,01 - 20.000,00	2,2%
20.000,01 - 30.000,00	5,0%
30.000,01 – 40.000,00	6,5%
40.000,01 - 65.000,00	7,5%
65.000,01 – 220.000,00	9,0%
220.000,01 και άνω	10,0%

Φέροντας εκ νέου τα ανωτέρω παραδείγματα:

Πίνακας 14: Παραδείγματα Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης 2016-2020

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
9.000€	0,0%	0€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
12.000€	0,0%	0€
8.000€	2,2%	176€
Σύνολο		176€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Εισόδημα	Φορολογικός Συντελεστής	Εισφορά Αλληλεγγύης
12.000€	0,0%	0€
8.000€	2,2%	176€
10.000€	5,0%	500€
10.000€	6,5%	650€

5,000€	7,5%	375€
Σύνολο		1.701€

Παρατηρείται ότι η τροποποίηση του υπολογισμού της εισφοράς αλληλεγγύης από το 2015 στο 2016 και εφεξής συνετέλεσε στην άνοδο των σχετικών οφειλόμενων ποσών, η οποία αυξάνεται εκθετικά όσο υψηλότερο είναι το φορολογητέο εισόδημα του φορολογουμένου.

Κρίνεται απαραίτητο σε τούτη την καμπή να αναλυθεί η φύση της εισφοράς αλληλεγγύης. Τα ελληνικά δικαστήρια επιβεβαίωσαν κατ' αρχήν με αποφάσεις τους τον εξαιρετικά σημαντικό χαρακτήρα της εισφοράς αλληλεγγύης, η οποία όπως ελέγχθη προσβλέπει τόσο στην αύξηση των δημοσίων εσόδων προκειμένου να καλυφθεί το έλλειμμα της χώρας (Απόφαση Ολομέλειας ΣτΕ 2563/2015) όσο και στον ειδικό σκοπό της ενίσχυσης από το κράτος των οικονομικά ευπαθών ή ασθενών ομάδων (Απόφαση ΣτΕ 1222/2017). Ο φόρος τούτος δεν εκπίπτει από το συνολικό φορολογητέο εισόδημα, επιβάλλεται δε κατ' αρχήν σε αυτό όπως επιβεβαιώθηκε και με την υπ' αριθ. 2465/2018 απόφαση του ΣτΕ, η οποία ταυτόχρονα επισήμανε πως η εφαρμογή της εισφοράς αλληλεγγύης επί μεγάλο χρονικό διάστημα, δεν συμβάδιζε με τον χαρακτηρισμό της ως «έκτακτη». Κατά Σταματόπουλο και Καραβοκύρη (2020), η ενσωμάτωση της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης στον ΚΦΕ σηματοδότησε και επίρρωσε την ανωτέρω άποψη του ΣτΕ.

Ωστόσο, ενδημεί και η αντίθετη άποψη, η οποία καταγράφεται και στην υπ' αριθμόν 130/2017 γνωμοδότηση του ΝΣΚ, η οποία ορίζει ότι η εισφορά αλληλεγγύης δεν αποτελεί φόρο επί του εισοδήματος, καθώς το τελευταίο χρησιμοποιείται καταχρηστικά για να δηλώσει πως το εκάστοτε εισόδημα λαμβάνεται υπόψιν ως δείκτης για τον υπολογισμό της οικονομικής δύναμης του εκάστοτε υποκειμένου και ως εκ τούτου για τον προσδιορισμό της. Την απόφαση του ΝΣΚ ακολουθούν και επιβεβαιώνουν διάφορες αποφάσεις του ΣτΕ όπως 2653/2015, 1/2016, Ολ ΣτΕ 99/2017, κ.λπ.

Σημαντικό κρίνεται να λεχθεί πως ο νόμος 3986/2011 προέβλεπε εξαιρέσεις ως προς την καταβολή της εισφοράς αλληλεγγύης, οι οποίες διατηρήθηκαν και στους μεταγενέστερους νόμους. Ενδεικτικά αναφερόμενες παρεκκλίσεις αποτελούν οι μακροχρόνια άνεργοι που έχουν εγγραφεί στο μητρώο του ΟΑΕΔ, ή λαμβάνουν επίδομα από αυτόν χωρίς να έχουν κατά το παρόν έτος εισοδήματα. Με τον νόμο 4024/2011 προβλέφθηκε επίσης η μη καταβολή εισφοράς από τους ολικά τυφλούς ή τα πρόσωπα με κινητική αναπηρία με ποσοστό άνω του 80%, ενώ ο νόμος 4072/2012 τροποποιώντας το υπό μελέτη άρθρο προσέθεσε στα απαλλασσόμενα πρόσωπα όλα εκείνα που έχουν διαγνωσθεί με αναπηρία άνω του ποσοστού 80%. Περαιτέρω, εξαιρούνται από την εισφορά αλληλεγγύης τα ποσά που λαμβάνονται ως αποζημίωση για λύση ή καταγγελία

εργασιακής σχέσης και από εφάπαξ παροχές από ταμεία προνοίας και ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Καταληκτικά, σημειώνεται ότι ειδικά για το έτος 2020, απαλλάσσονται από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης όλα τα εισοδήματα, πλην αυτών από μισθωτή εργασία και συντάξεις, ενώ για το έτος 2021 απαλλάσσονται από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης τα εισοδήματα που αποκτώνται από μισθωτή εργασία στον ιδιωτικό τομέα. Σε περίπτωση τεκμαρτού υπολογισμού των ανωτέρω εισοδημάτων, η παραπάνω απαλλαγή παρέχεται εφόσον τα δύο προηγούμενα φορολογικά έτη δεν εφαρμόστηκε ο εναλλακτικός τρόπος υπολογισμού του φορολογητέου εισοδήματος.

4.11 Τέλος επιτηδεύματος

Εν μέσω της οικονομικής κρίσης, η Ελλάδα έπειτα από διαπραγματεύσεις και συνεννόηση με το ΔΝΤ εξέδωσε το νόμο 3985/2011, τουτέστιν το «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015», προκειμένου να στηρίξει την ακόμα εύθραυστη οικονομία της και να προβεί σε αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της τηρώντας τα όρια και τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει. Προς εφαρμογή του ανωτέρω νόμου εγκρίθηκε ο νόμος 3986/2011, ήτοι τα «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 – 2015».

Μεταξύ άλλων και καθώς οι αρχές, ξένες και ελληνικές, εντόπισαν παθογένειες στο ελληνικό φορολογικό σύστημα, περιέλαβαν στα μέτρα αυτά και το τέλος επιτηδεύματος. Το τέλος επιτηδεύματος θεσπίστηκε ως ένας ελάχιστος φόρος που επιβάλλεται σε επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες με σκοπό να υπάρξει ίση συνεισφορά όλων στα δημόσια βάρη και να καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση του νόμου, η οποία αναφέρει πως περί τους 700.000 επιτηδευματίες δήλωνε κατά τα πρώτα έτη της κρίσης εισόδημα κάτω του αφορολόγητου ορίου. Η διάταξη αφορά, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 31 του νόμου 3986/2011, τους τηρούντες βιβλία Β' και Γ' κατηγορίας (τα οποία πλέον καλούνται απλογραφικά και διπλογραφικά αντίστοιχα).

Ενόψει των ανωτέρω, ο νομοθέτης έκρινε πως επιπρόσθετα δίκαιη θα ήταν η επιβολή διάφορου ποσού σε επιτηδευματίες και επιχειρήσεις με κριτήριο τον τόπο άσκησης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τον νόμο 3986/2011 οι ελεύθεροι επαγγελματίες που διαθέτουν την έδρα τους σε τόπο τουριστικό με διαμένοντα πληθυσμό έως 200.000 άτομα, επιτάσσεται να προβαίνουν σε αποπληρωμή 400 ευρώ προς το κράτος ετησίως. Εφόσον ο οικισμός ξεπερνά τους 200.000 κατοίκους τότε το ποσό ανέρχεται σε 500 ευρώ κατ' έτος. Η πόλεις Αθήνα και Θεσσαλονίκη φυσικά καλούνται ως εκάστη ολόκληρη πόλη. Σημειώνεται ότι ειδικά για το έτος 2011 και με σκοπό την ομαλή εφαρμογή του νέου νόμου και την εξοικείωση των φορολογουμένων, το τέλος περιοριζόταν στα 300 ευρώ.

Η διάταξη του άρθρου 31 του νόμου 3986/2011, και δη η παράγραφος 3, επισημαίνει ωστόσο περιορισμένες εξαιρέσεις μη καταβολής τέλους επιτηδεύματος. Αρχικά, αναφέρεται σε ελευθέρους επαγγελματίες που ασκούν την δραστηριότητά τους εντός μικρών οικισμών 500 κατοίκων, καθώς και νησιών με απώτερο όριο τους 3.100 κατοίκους. Αποκλείονται, επιπλέον,

από πληρωμή τέλους επιτηδεύματος οι φορολογούμενοι κατά τα πέντε πρώτα έτη άσκησης της ελεύθερης δραστηριότητας τους, καθώς και εκείνοι που λαμβάνοντας ως όριο συνταξιοδότησης τα 65 έτη, υπολείπονται τρία έτη εκ της συντάξεως. Πιθανότητα διακοπής της δραστηριότητας μέσα σε ορισμένο οικονομικό έτος, επιφέρει μείωση του τέλους επιτηδεύματος αναλογικά με τους μήνες λειτουργίας της ατομικής επιχείρησης. Εφόσον οι μέρες ξεπερνούν τις 15, τότε λογίζεται ως ολοκληρωμένος μήνας. Καίρια παρατήρηση αποτελεί πως το τέλος επιτηδεύματος δεν αφαιρείται από το συνολικό ακαθάριστο εισόδημα των ελεύθερων επαγγελματιών.

Προς επίρρωση της συνταγματικότητας επιβολής του τέλους επιτηδεύματος, το ΣτΕ εξέδωσε την υπ' αριθ. 2527/2013 απόφασή του, τονίζοντας πως το τέλος τούτο ήταν αναγκαίο προς αύξηση των δημοσίων εσόδων. Επιπροσθέτως, η κατηγοριοποίηση στην οποία προβαίνει ο νόμος είναι καθ' όλα νόμιμη, δεδομένου ότι κρίνει την οικονομική δύναμη του εκάστοτε ελεύθερου επαγγελματία με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια και εν γένει δεδομένα της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, προκρίνοντας την ισότητα που επιβάλλουν τα άρθρα 4, 5 και 78 του Συντάγματος. Άλλωστε το ύψος του χρηματικού ποσού που καλείται να καταβάλει ο φορολογούμενος είναι χαμηλό, ενώ προβλέπονται και οι ήδη λεχθείσες εξαιρέσεις.

Στη συνέχεια, ο νόμος 4110/2013 τροποποίησε τις προαναφερθείσες διατάξεις, ώστε οι ατομικές επιχειρήσεις και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, ενοποιούμενοι πλέον σε μια κατηγορία χωρίς περαιτέρω διακρίσεις, δηλαδή ανεξαρτήτως τόπου άσκησης της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, υποχρεούνται σε υψηλότερη χρηματική καταβολή 650 ευρώ.

Περαιτέρω, ο νόμος 4110/2013 επιδεικνύοντας την κοινωνική ενσυναίσθηση και ευθύνη του κράτους συμπεριέλαβε τα άτομα με αναπηρία ίση ή μεγαλύτερη του 80%, όπως αυτή καθορίζεται από τον εκάστοτε νόμο, στις προβλεπόμενες εξαιρέσεις από το τέλος επιτηδεύματος. Λίγο αργότερα, με τον νόμο 4577/2018 ο νομοθέτης προσέθεσε στις εξαιρέσεις για το έτος 2018 και έπειτα την ιδιάζουσα κατηγορία ελεύθερων επαγγελματιών, τους αγρότες μέλη αγροτικών συνεταιρισμών.

Επιπροσθέτως ο νόμος 4110/2013, επεκτείνοντας την 1 παράγραφο του άρθρου 31 του νόμου 3986/2011, γνωστοποίησε ρύθμιση αναφερόμενη στους οιονεί ελευθέρους επαγγελματίες, όπως περιγράφησαν ανωτέρω. Συγκεκριμένα, τα εν λόγω υποκείμενα φόρου καλούνται να αποπληρώσουν το τέλος επιτηδεύματος με έρεισμα τις προηγούμενες και μη τροποποιηθείσες διατάξεις του νόμου 3986/2011, ήτοι 400 ή 500 ευρώ ανάλογα με τα σχετικά πληθυσμιακά κριτήρια. Κατά τα λοιπά, οι ρυθμίσεις και ως προς τις εξαιρέσεις του άρθρου 31 παράγραφος 3 παρέμειναν σε γενικές γραμμές όμοιες.

Καταληκτικά, επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την απόφαση ΣτΕ 89/2019, οι ελεύθεροι επαγγελματίες, οι οποίοι είχαν κατά το παρελθόν προβεί σε έναρξη εργασιών σε επάγγελμα το

οποίο και εν τέλει διέκοψαν, και εν συνεχεία προχώρησαν εκ νέου σε έναρξη εργασιών σε επάγγελμα διάφορο, εξαιρούνται επίσης για πέντε χρόνια από την υποχρέωση καταβολής τέλους επιτηδεύματος για την άσκηση του νέου επαγγέλματός τους. Η διάταξη ετούτη ισχύει ανεξαρτήτως του χρόνου που η αρχική έναρξη εργασιών είχε λάβει χώρα και του αν είχαν ήδη συμπληρώσει πέντε έτη ασκήσεως της αρχικής επαγγελματικής τους δραστηριότητας.

Ο φορολογούμενος που ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα υποχρεώνεται από τον νόμο 4172/2013 να προβεί σε προκαταβολή του φόρου εισοδήματός που αναλογεί για το επόμενο έτος, βασισμένη ωστόσο στα φορολογηθέντα κέρδη του διανυόμενου έτους. Παράλληλα, αφαιρείται από τον φορολογητέο εισόδημα η προκαταβολή που είχε καταβάλει το φυσικό πρόσωπο για το προγενέστερο φορολογικό έτος.

Εφόσον η έναρξη εργασιών του ατόμου πραγματοποιείται για πρώτη φορά εντός του χρόνου υποβολής της πρώτης φορολογικής δήλωσης του ως επιτηδευματία, τότε η προκαταβολή μειώνεται στο μισό ποσό. Παράλληλα, αν ο επιτηδευματίας προβεί σε διακοπή εργασιών σύμφωνα με τις διατυπώσεις του νόμου και κατά το έτος υποβολής της φορολογικής δήλωσης, δεν βεβαιώνεται εισόδημα και ως εκ τούτου ούτε και προκαταβολή φόρου (ΔΕΑΦ 1140965 ΕΞ 2017/22.9.2017).

Ανά τα χρόνια, το ποσοστό της προκαταβολής μεταβλήθηκε. Κατά την εισαγωγή του νόμου του 4172/2013, το αρχικό ποσό της προκαταβολής φόρου εισοδήματος περιοριζόταν στο 55% του φορολογητέου εισοδήματος. Σύμφωνα με την παράγραφο 38 του άρθρου 72 του νόμου 4172/2013, όπως προστέθηκε με τον νόμο 4336/2015, το ποσοστό αυξήθηκε στο 75% για τα κέρδη που προκύπτουν στο φορολογικό έτος 2015, ενώ ταυτόχρονα ο νόμος προέβλεψε πως για τα εισοδήματα για τα επόμενα έτη, η προκαταβολή θα οριστεί στο 100% του προκύπτοντος φόρου εισοδήματος.

Επιπροσθέτως, στην περίπτωση κατά την οποία το εισόδημα του επιτηδευματία συρρικνωθεί σε ποσοστό που υπερβαίνει το 25%, ο τελευταίος δύναται να υποβάλει αίτηση προς μείωση της βεβαιωμένης προκαταβολής φόρου μέχρι το τέλος του μηνός Σεπτεμβρίου, η οποία θα αφορά τις δόσεις που δεν κατέστησαν ληξιπρόθεσμες κατά τον χρόνο υποβολής. Προς διαπίστωση της μείωσης του εισοδήματος του ελεύθερου επαγγελματία, συνυπολογίζεται το ποσό των ακαθάριστων εσόδων του το τρέχον και το προηγούμενο έτος, το ποσοστό των δαπανών και εξόδων διαχείρισης επί των ακαθάριστων εσόδων των εν λόγω ετών, οι ουσιώδεις μεταβολές που προκλήθηκαν στους παράγοντες που διαμορφώνουν το κέρδος του επιτηδευματία, καθώς και κάθε άλλο πρόσφορο στοιχείο.

Ειδικές διατάξεις διατυπώνονται και εφαρμόζονται σε διάφορους κλάδους ελεύθερων επαγγελματιών. Μια ιδιαίτερη επισήμανση που οφείλει να υπογραμμιστεί αφορά το δικηγορικό επάγγελμα. Συγκεκριμένα, οι δικηγόροι οφείλουν να προκαταβάλλουν και το 15% από κάθε αμοιβή τους, εκτός αν η τελευταία λαμβάνει χώρα για παραστάσεις ή υπό το καθεστώς πάγιας αντιμισθίας δικηγόρου-εντολέα.

Κατά παρόμοια περίπτωση, δεν επιβάλλεται προκαταβολή φόρου, αν για τα σχετικά ποσά έχει διενεργηθεί παρακράτηση φόρου, όπως λόγου χάριν για μερίσματα, τόκους, και εν γένει τις πληρωμές του άρθρου 64 του νόμου 4172/2013.

Επιπροσθέτως, κάθε δικηγορικός σύλλογος ή ταμείο συνεργασίας ή διανεμητικός λογαριασμός ανά την επικράτεια οφείλει να διενεργήσει παρακράτηση φόρου εισοδήματος με συντελεστή 15% εφόσον καταβάλει κάποιο ποσό ως μερίσμα στα μέλη του. Τέλος, αν η αμοιβή για δικηγορικές υπηρεσίες εξαρτάται από το αποτέλεσμα της σχετικής δίκης, κατά την απόδοση του προκαταβλητέου φόρου υποβάλλονται και τα στοιχεία που αποδεικνύουν το τελικό ύψος της αμοιβής αυτής.

Επισημαίνεται ότι προς καταπολέμηση των συνεπειών από την πανδημία του COVID-19, θεσμοθετήθηκε η μείωση της προκαταβολής φόρου για το έτος 2019, ανάλογα με την συρρίκνωση του κύκλου εργασιών ο οποίος δηλώνεται για σκοπούς ΦΠΑ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο του πρώτου εξαμήνου 2019:

Πίνακας 15: Μείωση Προκαταβολής Φόρου Εισοδήματος

Μείωση κύκλου εργασιών ΦΠΑ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020 έναντι του αντίστοιχου του 2019	Μείωση προκαταβολής φόρου εισοδήματος
≥ 5% έως και 15%	30%
15,01% έως και 25%	50%
25,01% έως και 35%	70%
>35%	100%

Σύμφωνα με τα ανωτέρω παρατίθενται παραδείγματα (για να αποτυπωθεί ευκρινέστερα η επιβάρυνση της προκαταβολής φόρου, θεωρείται ότι ο ελεύθερος επαγγελματίας έχει κάνει έναρξη εργασιών πριν ένα και τέσσερα χρόνια αντίστοιχα, καθώς και ότι το εισόδημά του παραμένει σταθερό):

Πίνακας 16: Παραδείγματα Προκαταβολής Φόρου Εισοδήματος

1. ΈΤΟΣ 2014

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	1.170€ ((9.000 * 26%) * 50%)
Προκαταβολή Φόρου	321,75€ ((1.170 * 55%) * 50%)
Τελικό ποσό	1.491,75€

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Τέταρτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	2.340€ (9.000 * 26%)
Προκαταβολή Φόρου	1.287€ (2.340 * 55%)
Προκαταβολή Φόρου προηγούμενου έτους	643,5€ (1.170 * 55%)
Τελικό ποσό	2.983.5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (45.000 * 26%)
Προκαταβολή Φόρου	3.217,5 ((11.700 * 55%) * 50%)
Τελικό ποσό	14.917,5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Τέταρτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (45.000 * 26%)
Προκαταβολή Φόρου	6.435€ (11.700 * 55%)
Προκαταβολή Φόρου προηγούμενου έτους	6.435€ (11.700 * 55%)
Τελικό ποσό	11.700€

2. ΈΤΟΣ 2015

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	1.170€ ((9.000 * 26%) * 50%)
-------------------	------------------------------

Προκαταβολή Φόρου	438,75€ ((1.170 * 75%) * 50%)
Τελικό ποσό	1.608,75€

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Τέταρτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	2.340€ (9.000 * 26%)
Προκαταβολή Φόρου	1.755€ (2.340 * 75%)
Προκαταβολή Φόρου προηγούμενου έτους	643,5€ (1.170 * 55%)
Τελικό ποσό	3.451,5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (45.000 * 26%)
Προκαταβολή Φόρου	4.387,5€ ((11.700 * 75%) * 50%)
Τελικό ποσό	16.087,5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Τέταρτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (45.000 * 26%)
Προκαταβολή Φόρου	8.755€ (11.700 * 75%)
Προκαταβολή Φόρου προηγούμενου έτους	6.435€ (11.700 * 55%)
Τελικό ποσό	14.020€

3. ΈΤΗ 2016-2019

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	990€ ((9.000 * 22%) * 50%)
Προκαταβολή Φόρου	495€ ((990 * 100%) * 50%)
Τελικό ποσό	1.485€

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Τέταρτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	1.980€ (9.000 * 22%)
Προκαταβολή Φόρου	1.980€ (1.980 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου Έτους	877,5€ (1.170 * 75%)
Τελικό ποσό	3.082,5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Πρώτη χρήση

Φορολογητέο εισόδημα	13.250€ (20.000 * 22% + 10.000 * 29% + 10.000 * 37% + 5.000 * 45%)
Προκαταβολή Φόρου	6.625€ ((13.250 * 100%) * 50%)
Τελικό ποσό	19.875€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Τέταρτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	13.250€ (20.000 * 22% + 10.000 * 29% + 10.000 * 37% + 5.000 * 45%)
Προκαταβολή Φόρου	13.250€ (13.250 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου Έτους	8.755€ (11.700 * 75%)
Τελικό ποσό	17.745€

4. ΈΤΟΣ 2020

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	405€ ((9.000 * 9%) * 50%)
Προκαταβολή Φόρου	202,5€ ((405 * 100%) * 50%)
Τελικό ποσό	607,5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€ - Τέταρτη χρήση (θεωρείται ότι δεν έχει γίνει συρρίκνωση του κύκλου εργασιών)

Φόρος Εισοδήματος	810€ (9.000 * 9%)
-------------------	-------------------

Προκαταβολή Φόρου	810€ (810 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου Έτους	990€ (990 * 100%)
Τελικό ποσό	630€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Πρώτη χρήση

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (10.000 * 9% + 10.000 * 22% + 10.000 * 28% + 10.000 * 36% + 5.000 * 44%)
Προκαταβολή Φόρου	5.850€ ((11.700 * 100%) * 50%)
Τελικό ποσό	17.550€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€ - Τέταρτη χρήση (θεωρείται ότι δεν έχει γίνει συρρίκνωση του κύκλου εργασιών)

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (10.000 * 9% + 10.000 * 22% + 10.000 * 28% + 10.000 * 36% + 5.000 * 44%)
Προκαταβολή Φόρου	11.700€ (11.700 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου Έτους	13.250€ (13.250 * 100%)
Τελικό ποσό	10.150€

Βιβλιογραφία

Γαρνέλης, Δ. και Σγουρινάκης, Ν. (2020). Εφαρμογές – Παραδείγματα λογιστικής και φορολογίας. Οικονομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σπηλιωτόπουλος, Ε. Π. (2017). *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου: Τόμος Ι*. 15^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σπηλιωτόπουλος, Ε. Π. (2011). *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου: Τόμος ΙΙ*. 14^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σταματόπουλος, Δ. και Καραβοκύρης, Α. (2020). *Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων: Τόμος Α΄*. 3^η έκδοση. Εκδόσεις «FORIN Σταματόπουλος», Αθήνα.

Σταματόπουλος, Δ. και Καραβοκύρης, Α. (2020). *Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων: Τόμος Β΄*. 3^η έκδοση. Εκδόσεις «FORIN Σταματόπουλος», Αθήνα.

Νομοθεσία

Νόμος 2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος»

Νόμος 2859/2000 «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας»

Νόμος 2889/2001, «Βελτίωση και εκσυγχρονισμός του Εθνικού Συστήματος υγείας Ε.Σ.Υ. και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3985/2011, «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015»

Νόμος 3986/2011, «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 - 2015 - [Ειδική εισφορά αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα - Τέλος επιτηδεύματος]»

Νόμος 4024/2011, «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015»

Νόμος 4072/2012, «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4110/2013, «Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4223/2013, «Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4308/2014, «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4336/2015, «Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης»

Νόμος 4386/2016, «Ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4387/2016, «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας - Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού συστήματος - Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4446/2016, «Πτωχευτικός Κώδικας, Διοικητική Δικαιοσύνη, Τέλη-Παράβολα, Οικειοθελής αποκάλυψη φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών, Ηλεκτρονικές συναλλαγές, Τροποποιήσεις του ν. 4270/2014 και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4549/2018, «Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4577/2018, «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2016/1148/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο ασφάλειας συστημάτων δικτύου και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4611/2019, «Ρύθμιση οφειλών προς τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, τη Φορολογική Διοίκηση και τους Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις »

Νόμος 4646/2019, «Φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακή διάσταση για την Ελλάδα του αύριο»

Αποφάσεις Διοίκησης

ΠΟΛ. 1088/2002

ΠΟΛ. 1029/2006

ΠΟΛ. 1216/2014

ΠΟΛ. 1056/2015

ΠΟΛ. 1071/2015

ΠΟΛ. 1073/2015

ΠΟΛ. 1113/2015

ΠΟΛ. 1055/2016

ΠΟΛ. 1088/2016

ΠΟΛ. 1094/2016

ΠΟΛ. 1158/2016

ΠΟΛ. 1080/2017

Ε.2080/2019

Έγγραφο Δ121006031 ΕΞ 2015/19.1.2015

ΔΕΑΦ Α 1095974 ΕΞ 2015/14.7.2015

ΔΕΑΦ Β 1121357 ΕΞ 2015/14.9.2015

ΔΕΑΦ Α 1035254 ΕΞ 2016/3.3.2016

ΔΕΑΦ Α 1134898 ΕΞ 2016/16.9.2016

ΔΕΑΦ 1140965 ΕΞ 2017/22.9.2017

Αποφάσεις Δικαστηρίων

Ολ ΣτΕ 2563/2015

Ολ ΣτΕ 1/2016

ΣτΕ 1281/1983

ΣτΕ 3456/1995

ΣτΕ 4033/1999

ΣτΕ 1604/2011

ΣτΕ 2033/2012

ΣτΕ 1729/2013

ΣτΕ 2527/2013

ΣτΕ 2653/2015

ΣτΕ 99/2017

ΣτΕ 1222/2017

ΣτΕ 2465/2018

ΣτΕ 89/2019

Τριμελές Εφετείο Χανίων 24/2013

Γνωμοδοτήσεις Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

ΝΣΚ 170/2014

ΝΣΚ130/2017

Ηλεκτρονικές Πηγές

<https://www.bankofgreece.gr/statistika/nomismatikh-kai-trapezikh-statistiki/epitokia-katathesewn-kai-daneiwn/trapezika-epitokia-gia-to-koino>

<https://www.forin.gr>

<https://www.taxheaven.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Συγκριτική παρουσίαση του πληρωτέου φόρου

5.1 Συγκριτικοί Πίνακες και Διαγράμματα

Προκειμένου να αναλυθεί και να αναγνωρισθεί η διακύμανση του οφειλόμενου φόρου από την εισαγωγή του νόμου 4172/2013 έως σήμερα, με τις επιμέρους τροποποιήσεις που εφαρμόστηκαν κατά την περίοδο αναφοράς, κρίνεται αναγκαία η παράθεση παραδειγμάτων. Τοιούτοτρόπως, θα καταστεί ασφαλής η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετιζόμενα τόσο με την οικονομική κρίση που ταλάνιζε την χώρα και την επήρεια της στην οικονομική ζωή των ελεύθερων επαγγελματιών, όσο και τη μεταβολή του πληρωτέου εν τέλει φόρου ανάλογα με τις μεταρρυθμίσεις στις οποίες προχώρησε η εκάστοτε κυβέρνηση.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι κάτωθι πίνακες συνοψίζουν τη διακύμανση της συνολικής επιβάρυνσης ενός ελεύθερου επαγγελματία – δικηγόρου με πρώτη έναρξη στην εφορία το έτος 2014 και με καθαρό εισόδημα 9.000€, 20.000€, και 45.000€ αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι για την ευκρινέστερη συγκριτική απεικόνιση του φορολογικού βάρους ενός ελεύθερου επαγγελματία κατά την περίοδο εφαρμογής του νόμου 4172/2013, θεωρείται ότι το σχετικό εισόδημα παραμένει σταθερό, και κατά συνέπεια δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις μείωσης της προκαταβολής φόρου του έτους 2020, ενώ λαμβάνεται υπόψιν η απαλλαγή από την εισφορά αλληλεγγύης που εφαρμόζεται για τους ελεύθερους επαγγελματίες το φορολογικό έτος 2020.

Πίνακας 17: Συγκριτική Παρουσίαση του Πληρωτέου Φόρου

1. ΈΤΟΣ 2014

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	1.170€ ((9.000 * 26%) * 50%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	321,75€ ((1.170 * 55%) * 50%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	-
Σύνολο πληρωτέου φόρου	1.491,75€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	1.491,75€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	5.200€ (20.000 * 26%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	200€ (20.000 * 1%)
Προκαταβολή Φόρου	1.430€ ((5.200 * 55%) * 50%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	-
Σύνολο πληρωτέου φόρου	6.830€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	6.830€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (45.000 * 26%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	900€ (45.000 * 2%)
Προκαταβολή Φόρου	3.217,5€ ((11.700 * 55%) * 50%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	-
Σύνολο πληρωτέου φόρου	15.817,5€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	15.817,5€

2. ΕΤΟΣ 2015

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	1.170€ ((9.000 * 26%) * 50%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	877,5€ (1.170 * 75%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(321,75€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	1.725,75€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	1.725,75€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	5.200€ (20.000 * 26%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	140€ (20.000 * 0.7%)
Προκαταβολή Φόρου	3.900€ (5.200 * 75%)

Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(1.430€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	7.810 €
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	7.810€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (45.000 * 26%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	900€ (45.000 * 2%)
Προκαταβολή Φόρου	8.775€ (11.700 * 75%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(3.217,5€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	18.157,5€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	18.157,5€

3. ΈΤΟΣ 2016

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	990€ ((9.000 * 22%) * 50%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	990€ (1.980 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(877,5€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	1.102,5€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	1.102,5€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	4.400€ (20.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	176€ (8.000 * 2,2%)
Προκαταβολή Φόρου	4.400€ (4.400 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(3.900€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	5.076€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	5.076€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	13.250€ (20.000 * 22% + 10.000 * 29% + 10.000 * 37% + 5.000 * 45%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	1.701€ (8.000 * 2,2% + 10.000 * 5% + 10.000 * 6,5% + 5.000 * 7,5%)
Προκαταβολή Φόρου	13.250€ (13.250 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(8.775€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	19.426€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	19.426€

4. ΈΤΟΣ 2017

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	1.980€ (9.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	1.980€ (1.980 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(990€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	2.970€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	2.970€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	4.400€ (20.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	176€ (8.000 * 2,2%)
Προκαταβολή Φόρου	4.400€ (4.400 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους (100%)	(4.400€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	4.576€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	4.576€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	13.250€ (20.000 * 22% + 10.000 * 29% + 10.000 * 37% + 5.000 * 45%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	1.701€ (8.000 * 2,2% + 10.000 * 5% + 10.000 * 6,5% + 5.000 * 7,5%)
Προκαταβολή Φόρου	13.250€ (13.250 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους (100%)	(13.250€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	14.951€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	14.951€

5. ΈΤΟΣ 2018

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	1.980€ (9.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	1.980€ (1.980 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(1.980€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	1.980€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	1.980€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	4.400€ (20.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	176€ (8.000 * 2,2%)
Προκαταβολή Φόρου	4.400€ (4.400 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(4.400€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	4.576€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	4.576€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	13.250€ (20.000 * 22% + 10.000 * 29% + 10.000 * 37% + 5.000 * 45%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	1.701€ (8.000 * 2,2% + 10.000 * 5% + 10.000 * 6,5% + 5.000 * 7,5%)
Προκαταβολή Φόρου	13.250€ (13.250 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(13.250€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	14.951€
Τέλος Επιτηδεύματος	0€
Τελικό πληρωτέο ποσό	14.951€

6. ΈΤΟΣ 2019

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	1.980€ (9.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	1.980€ (1.980 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(1.980€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	1.980€
Τέλος Επιτηδεύματος	650€
Τελικό πληρωτέο ποσό	2.630€

- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	4.400€ (20.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	176€ (8.000 * 2,2%)
Προκαταβολή Φόρου	4.400€ (4.400 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(4.400€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	4.576€
Τέλος Επιτηδεύματος	650€
Τελικό πληρωτέο ποσό	5.226€

- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	13.250€ (20.000 * 22% + 10.000 * 29% + 10.000 * 37% + 5.000 * 45%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	1.701€ (8.000 * 2,2% + 10.000 * 5% + 10.000 * 6,5% + 5.000 * 7,5%)
Προκαταβολή Φόρου	13.250€ (13.250 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(13.250€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	14.951€
Τέλος Επιτηδεύματος	650€
Τελικό πληρωτέο ποσό	15.601€

7. ΈΤΟΣ 2020

- Δικηγόρος με εισόδημα 9.000€

Φόρος Εισοδήματος	810€ (9.000 * 9%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	0€
Προκαταβολή Φόρου	810€ (810 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(1.980€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	(360€)
Τέλος Επιτηδεύματος	650€
Τελικό πληρωτέο ποσό	290€

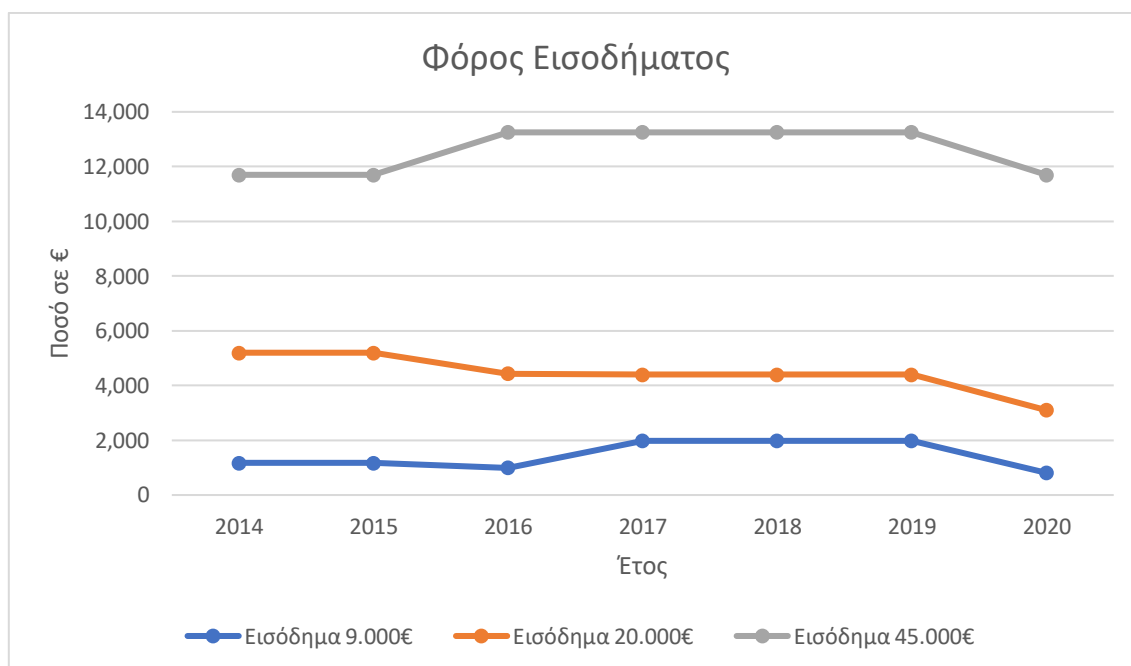
- Δικηγόρος με εισόδημα 20.000€

Φόρος Εισοδήματος	3.100€ (10.000 * 9% + 10.000 * 22%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	απαλλαγή
Προκαταβολή Φόρου	3.100€ (4.400 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(4.400€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	1.800€
Τέλος Επιτηδεύματος	650€
Τελικό πληρωτέο ποσό	2.450€

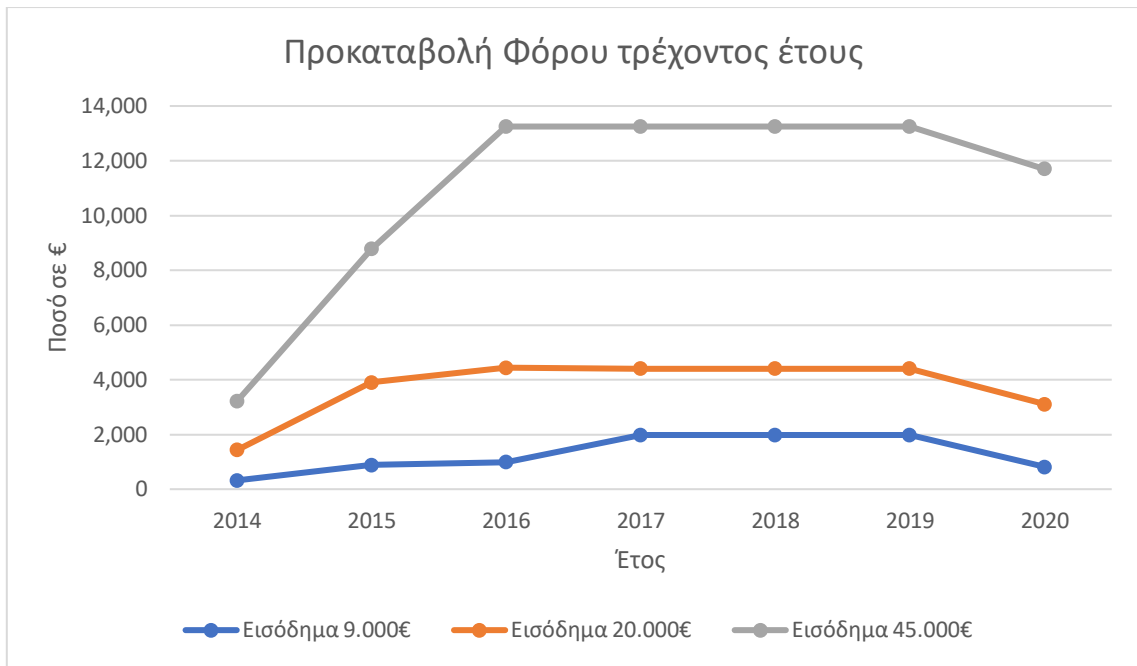
- Δικηγόρος με εισόδημα 45.000€

Φόρος Εισοδήματος	11.700€ (10.000 * 9% + 10.000 * 22% + 10.000 * 28% + 10.000 * 36% + 5.000 * 44%)
Εισφορά Αλληλεγγύης	Απαλλαγή
Προκαταβολή Φόρου	11.700€ (11.700 * 100%)
Προκαταβολή Φόρου Προηγούμενου έτους	(13.250€)
Σύνολο πληρωτέου φόρου	10.150€
Τέλος Επιτηδεύματος	650€
Τελικό πληρωτέο ποσό	10.800€

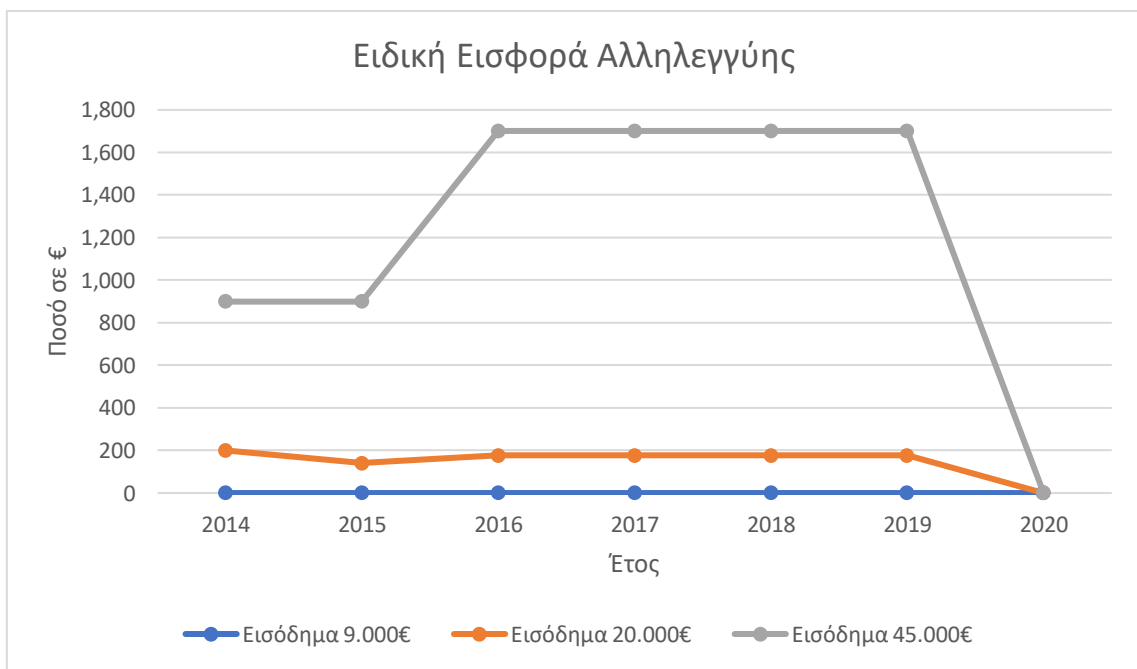

Διάγραμμα 1: Φόρος Εισοδήματος

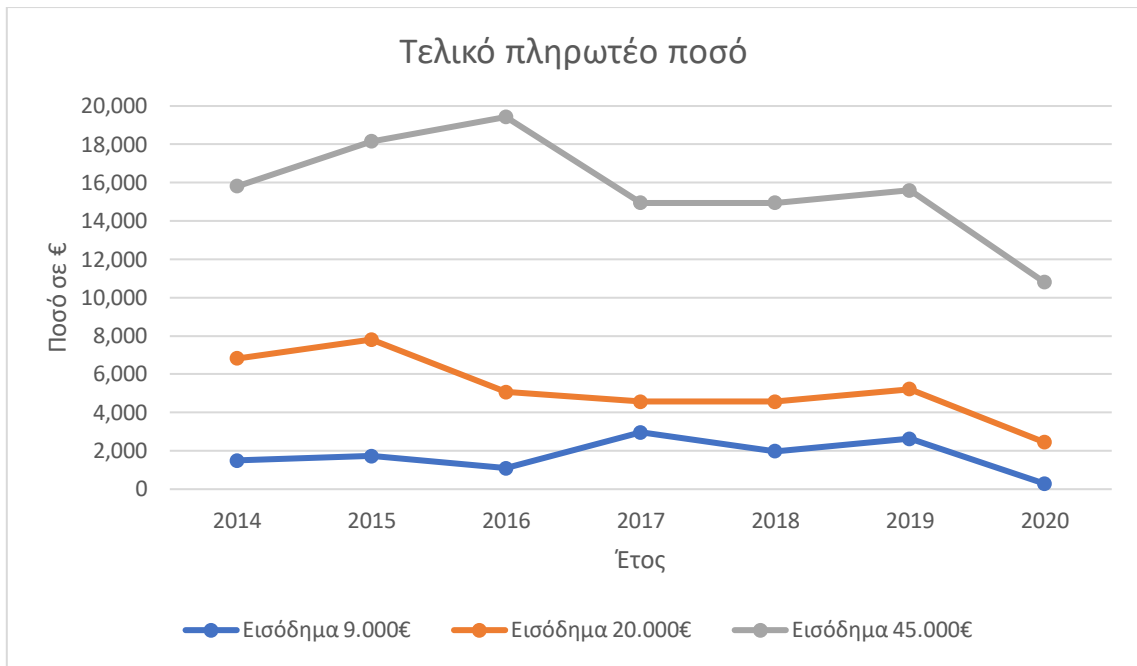

Διάγραμμα 2: Προκαταβολή Φόρου

Διάγραμμα 3: Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης

Διάγραμμα 4: Τελικό πληρωτέο ποσό

5.2 Συμπεράσματα

Προς σύνοψη των ανωτέρω και αντιπαραβάλλοντας το συνολικό χρηματικό ποσό που καλούνται οι επιτηδευματίες να πληρώσουν στο ελληνικό κράτος είναι δυνατόν να εξαχθούν συμπεράσματα αφορόντα τη φορολογική επιβάρυνση του ελεύθερου επαγγελματία ανάλογα με το ύψος του εισοδήματός του. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται πως για το εισόδημα των 9.000€, η μείωση του φορολογικού συντελεστή κατά 50% για τα τρία πρώτα χρόνια της επαγγελματικής τους δράσης οδηγεί σε κατ' αρχήν ελάφρυνση του φορολογικού τους βάρους, το οποίο κατά την τριετή ετούτη περίοδο μεγιστοποιείται κατά τον δεύτερο χρόνο σε ποσό που ανέρχεται στο 19% του συνολικού εισοδήματος. Στη συνέχεια και κατά το τρίτο έτος σημειώνεται μείωση της τάξης του 36%, παρά την αύξηση του ποσοστού προκαταβολής φόρου από 75% σε 100%. Η μείωση τούτη είναι δυνατόν να αποδοθεί στη μείωση του φορολογικού συντελεστή από 26% σε 22%, καθώς και στην αφαίρεση της προκαταβολής φόρου του έτους 2015 από τον φόρο που αναλογεί στο έτος 2016.

Εν συνεχεία και με το πέρας των τριών ετών, η παύση της εφαρμογής του μειωμένου κατά 50% φορολογικού συντελεστή και η ανάλογη αύξηση του ποσού της προκαταβολής φόρου, έχουν ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση - κατά 169% - του φόρου που καλείται να αποδώσει στο ελληνικό κράτος ο ελεύθερος επαγγελματίας για το έτος 2017. Ακολούθως, η μείωση που διαφαίνεται στο έτος 2018 οφείλεται στην εξισορρόπηση του ποσού της προκαταβολής φόρου του τρέχοντος έτους με το αντίστοιχο του προηγούμενου, ενώ η ενίσχυση του φορολογικού βάρους του έτους 2019 αποδίδεται στην καταβολή για πρώτη φορά του τέλους επιτηδεύματος. Καταληκτικά, η τροποποίηση των φορολογικών συντελεστών για το έτος 2020 προκάλεσε σημαίνουσα μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης του ελεύθερου επαγγελματία, ο οποίος έχει δικαίωμα επιστροφής φόρου εξαιτίας της αφαίρεσης της προκαταβολής φόρου του προηγούμενου έτους.

Αναφορικά με τα εισοδήματα που αγγίζουν τα 20.000€ συνάγεται το συμπέρασμα πως σε γενικές γραμμές η φορολογική επιβάρυνση ακολουθεί όμοια πορεία με αυτήν που εκτέθηκε ανωτέρω για τα τρία πρώτα έτη. Ιδιαίτερα, το φορολογικό βάρος μεγιστοποιείται κατά τον δεύτερο χρόνο σε ποσό που ανέρχεται στο 39% του συνολικού εισοδήματος, παρά την αμυδρή μείωση της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης, ενώ ενδημεί ελάφρυνση κατά το τρίτο έτος σε ποσοστό που ανέρχεται στο 35% εξαιτίας της μείωσης του φορολογικού συντελεστή από 26% σε

22%, καθώς και της αφαίρεσης της προκαταβολής φόρου του έτους 2015 από τον φόρο που αναλογεί στο έτος 2016, μολονότι αυξήθηκε ελαφρά η ειδική εισφορά αλληλεγγύης.

Μεταγενέστερα, παρατηρείται σταθεροποίηση της φορολογικής επιβάρυνσης στο ύψος του 23% του συνολικού εισοδήματος για τα έτη 2017 έως 2019, με μοναδική διαφοροποίηση πως το τελευταίο έτος υπεισέρχεται και η υποχρέωση καταβολής του τέλους επιτηδεύματος. Καταληκτικά για το 2020, η μείωση του συντελεστή του πρώτου κλιμακίου και η απαλλαγή από την εισφορά αλληλεγγύης έχει ως επακόλουθο την φορολογική ελάφρυνση του ελεύθερου επαγγελματία κατά ποσοστό 53%.

Ως προς το εισόδημα των 45.000€, τα τρία πρώτα χρόνια παρατηρείται συνεχής αύξηση, η οποία κορυφώνεται το 2016, έτος κατά το οποίο η συνολική φορολογική επιβάρυνση άγγιξε το 43%. Η άνοδος του φόρου εισοδήματος εν συνόλω κατά το έτος 2015 οφείλεται στην αξιοσημείωτη αύξηση της προκαταβολής φόρου, ενώ για το 2016 είναι δυνατόν να αποδοθεί στην προαναφερθείσα τροποποίηση των συντελεστών που εφαρμόζονται στη φορολογία εισοδήματος και την ειδική εισφορά αλληλεγγύης, επηρεάζοντας αρνητικά αυτού του ύψους τα εισοδήματα. Σχετικά με τα έτη 2017 έως 2019 παρατηρείται σταθεροποίηση της φορολογικής επιβάρυνσης στο ύψος του 33% του συνολικού εισοδήματος, με μοναδική διαφοροποίηση πως το τελευταίο έτος υπεισέρχεται και η υποχρέωση καταβολής του τέλους επιτηδεύματος. Το έτος 2020, η μείωση του συντελεστή του πρώτου κλιμακίου και η απαλλαγή από την εισφορά αλληλεγγύης έχει ως επακόλουθο την φορολογική ελάφρυνση του ελεύθερου επαγγελματία κατά ποσοστό 31%.

Βάση των ανωτέρω εκτεθέντων επιβεβαιώνεται ένα εκ των σημαντικότερων ζητημάτων που ταλανίζουν το φορολογικό πλαίσιο της Ελλάδος, ήτοι το πρόβλημα της συνεχούς διακύμανσης της φορολογικής επιβάρυνσης εν γένει και ειδικότερα των ελεύθερων επαγγελματιών. Επιπροσθέτως, διαφαίνεται η πρόθεση του νομοθέτη να επωμιστούν τα υψηλότερα εισοδήματα μεγαλύτερο ποσοστό των φορολογικών βαρών. Προς την κατεύθυνση τούτη, η απαλλαγή από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης και η μείωση των εφαρμοστέων φορολογικών συντελεστών κατά 50% για τα εισοδήματα μέχρι 10.000€ είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι αποτελεί εργαλείο προς άνθιση της δραστηριότητας του ελεύθερου επαγγελματία.

Ωστόσο, μετά το πέρας της ανωτέρω ρύθμισης διαφαίνεται μια σημαίνουσα αύξηση του φόρου εισοδήματος εν γένει, ο οποίος πια ανέρχεται σε ποσοστό έως 33% του εισοδήματος του ελεύθερου επαγγελματία, επιβάρυνση η οποία κρίνεται δυσανάλογη του σχετικού επιπέδου κερδών. Κρίνεται λοιπόν ως επιτυχημένη η μείωση του φορολογικού συντελεστή που εφαρμόζεται πλέον για το πρώτο κλιμάκιο εισοδήματος, η οποία δίνει την εντύπωση πως θα

ελαφρύνει ουσιαστικά τους ελεύθερους επαγγελματίες με χαμηλά κέρδη. Παρ' όλα ταύτα, το τέλος επιτηδεύματος παραμένει αγκάθι αναφορικά με την επιβίωση των ανωτέρω επιτηδευματιών.

Επιπλέον, αναφορικά με εισοδήματα της τάξεως των 20.000€ συνάγεται το συμπέρασμα πως η φορολογική τους επιβάρυνση κατά τα πρώτα έτη εφαρμογής του ΚΦΕ ήταν αναντίστοιχη των κερδών τους, γεγονός που αποδίδεται στον ενιαίο συντελεστή 26% που εφαρμοζόταν για εισοδήματα έως 50.000€. Σε αυτή τη βάση, η μείωση του εφαρμοστέου συντελεστή για εισοδήματα έως 20.000€ το έτος 2016 ωφέλησε σε υπολογίσιμο βαθμό τους λεγόμενους ως «μικρομεσαίους» επιτηδευματίες, αν και η φορολογική τους επιβάρυνση συνέχισε να υπερβαίνει το ποσοστό του 20% των κερδών τους. Επομένως, η μείωση του φορολογικού συντελεστή για τα χαμηλά εισοδήματα αναμένεται να ευνοήσει και την εν λόγω κατηγορία.

Φτάνοντας στο τέλος, ως προς τα υψηλότερα εισοδήματα παρατηρείται πως η φορολογική τους επιβάρυνση ήταν εξαιρετικά υψηλή κατά τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του ΚΦΕ, γεγονός το οποίο δεν μεταβλήθηκε έπειτα από τις τροποποιήσεις που εισήχθησαν το έτος 2016, οι οποίες είχαν ως στόχο ούτως ή άλλως την ελάφρυνση των κατώτερων εισοδημάτων. Αντιθέτως, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι *ceteris paribus* οι τιαυτές τροποποιήσεις αυξήσαν σε ολίγο βαθμό τον φόρο των επιτηδευματιών αυτού του εισοδηματικού βεληνεκούς. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μετέπειτα τροποποιήσεις που αφορούν το έτος 2020 και επόμενα προσδίδουν μεν ένα σχετικό όφελος στα τιαυτά εισοδήματα, χωρίς ωστόσο να προχωρούν στη δημιουργία ενός πλαισίου φιλικού για επιτηδευματίες με ευρύ κύκλου εργασιών και κέρδη.

Νομοθεσία

Νόμος 4172/2013

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Φορολογικές μεταρρυθμίσεις ως προτάσεις αναμόρφωσης του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος

6.1 Εισαγωγή

Όπως γίνεται φανερό από τα ανωτέρω, η οικονομική κρίση εκσυγχρόνισε την ελληνική φορολογική νομοθεσία, καθώς εναρμονίστηκε με τις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ. Παρά ταύτα, παρατηρήθηκε άμβλυση της ανισότητας, της φτώχειας και της ανεργίας στην χώρα μας. Παράλληλα, το φορολογικό σύστημα παρέμεινε πολύπλοκο και οι Έλληνες πολίτες καλούνται να επωμιστούν ένα εκ των υψηλότερων φορολογικών βαρών στην Ευρώπη. Ο συνδυασμός των ανωτέρω παραγόντων προξένησε την αύξηση της φοροδιαφυγής των διοικουμένων, σε μία προσπάθεια να ανταπεξέρθουν στις πιέσεις που δέχονταν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, και την έντονη ανησυχία για την ορθή συμπλήρωση της δήλωσης φόρου εισοδήματος. Ταυτόχρονα, η διοίκηση αποτυγχάνει τον κύριο στόχο της, ήτοι την εν γένει αποτελεσματικότερη λειτουργία της. Τα προαναφερόμενα στοιχεία αποτρέπουν, επίσης, την αύξηση της εμπιστοσύνης των διοικουμένων προς την πολιτεία.

Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, πως το φορολογικό σύστημα χρήζει μεταρρύθμισης. Ακολουθώς, αναλύονται τρεις θεωρίες προς αυτόν τον σκοπό, βασισμένες και σε παραδείγματα κοντινών γεωγραφικά ή και πολιτισμικά χωρών που τόλμησαν να προβούν σε ριζικές διαρθρωτικές αλλαγές.

6.2.1 Θεωρία 1^η

Το πρώτο σενάριο φορολογικής μεταρρύθμισης που είναι εφικτό αποτελεί μια παραλλαγή του ισχύοντος φορολογικού συστήματος που βασίζεται στην κλιμακωτή φορολόγηση, μεταβάλλοντας τους φορολογικούς συντελεστές προκειμένου ο φόρος εισοδήματος να μειωθεί για τα κατώτερα εισοδήματα μέχρι και 20.000€, με ταυτόχρονη ανάλογη αύξηση για τα εισοδήματα άνω των 40.000€. Άξιο λόγου παραμένει πως η τιαυτή θεωρία αναφέρεται σε ένα σύστημα διόλου διαφορετικό από το ισχύον, ήτοι η διαφάνεια, η ευελιξία, και ταυτόχρονα το διοικητικό κόστος και το κόστος συμμόρφωσης του φορολογούμενου παραμένουν κύρια χαρακτηριστικά του.

Η συνθήκη τούτη παρόλο που στέκεται αρωγός στην καταπολέμηση της κοινωνικής ανισότητας, εντούτοις εμπεριέχει αρνητικές επιπτώσεις σε έναν σημαντικό αριθμό επιτηδευματιών. Συγκεκριμένα, οι επιτηδευματίες με χαμηλές εισροές θα ευνοηθούν, ωστόσο οι ελεύθεροι επαγγελματίες που ξεπερνούν το ανώτερο εισόδημα θα αναγκαστούν να αποδίδουν ακόμα μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων τους στην πολιτεία. Το γεγονός τούτο θα σηματοδοτήσει την στασιμότητα ή και την συρρίκνωση της επιχείρησής τους, η οποία είναι δυνατόν να οδηγήσει είτε στην απώλεια είτε σε μη δημιουργία επιπρόσθετων θέσεων εργασίας.

Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί πως τιαυτή κλιμακωτή φορολόγηση θα προκαλέσει εκτίναξη της φοροδιαφυγής των ελεύθερων επαγγελματιών με υψηλά εισοδήματα, προκαλώντας τελικά ως συνέπεια τη μείωση των εισροών που λαμβάνει το κράτος από τους φορολογούμενους πολίτες. Στη συνθήκη τούτη μάλιστα, το μέγεθος της μείωσης θα απομετράται σε ένα ανυπολόγιστο χρηματικό ποσό.

6.2.2 Θεωρία 2η

Η δεύτερη πιο ρεαλιστική συνθήκη αποτελεί η θεσμοθέτηση ενός ενιαίου φορολογικού συντελεστή εισοδήματος, ακολουθώντας το παράδειγμα της Βουλγαρίας, και αποκομίζοντας γνώσεις από τις διαπιστωμένες αστοχίες της εφαρμογής του στη γείτονα χώρα. Στόχος της υπάρχουσας θεωρίας αποτελεί η υιοθέτηση ενός μεσαίου ύψους συντελεστή, της τάξης του 20%-25%, που θα εφαρμόζεται σε όλα τα εισοδήματα ανεξαρτήτως ύψους και προέλευσής τους. Φυσικά, είναι δυνατόν το κράτος πρόνοιας να επιλέξει ευνοϊκότερη μεταχείριση για τα χαμηλότερα εισοδήματα ή ακόμα και για τα εισοδήματα προερχόμενα από μεγάλες εμπορικές επενδύσεις στη χώρα μας.

Παράλληλα, σύμφωνα με το σχετικό μοντέλο οι ελεύθεροι επαγγελματίες θα δικαιούνται να εκπέσουν για φορολογικούς σκοπούς το σύνολο των δαπανών τους. Λόγου χάρι, ως εκπιπόμενες δαπάνες θα είναι δυνατόν να αναγνωρισθούν ιατρικές δαπάνες. Επιπρόσθετα οι ελεύθεροι επαγγελματίες θα απολαμβάνουν όμοιες μειώσεις φόρου, που εφαρμόζονται για τα εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες, με βάση τον αριθμό των τέκνων τους. Επιπλέον, η εισφορά αλληλεγγύης ως έκτακτος φόρος θα καταργηθεί, χωρίς ωστόσο αυτό να σηματοδοτεί την κατάργηση και του τέλους επιτηδεύματος για τους ελεύθερους επαγγελματίες.

Με την συνθήκη τούτη καθίσταται σαφής η απλούστευση του φορολογικού συστήματος, απορροούμενη πλείστα θετικά στοιχεία όπως αυτά αναφέρθηκαν ανωτέρω και επιτυγχάνοντας παράλληλα μείωση του διοικητικού κόστους, ήτοι του κόστους που επωμίζονται οι πολίτες και οι επιχειρήσεις προκειμένου να ανταποκριθούν πλήρως στις διοικητικές ρυθμίσεις. Ταυτόχρονα, ωστόσο, αν και ενδημούν φορολογικές ελαφρύνσεις παγιώνεται και ενισχύεται έτι περαιτέρω η ανισότητα που επιδεικνύεται στο παρόν σύστημα, ευνοώντας τα ανώτερα εισοδήματα που θα πληρώνουν φόρο με ενιαίο φορολογικό συντελεστή, ο οποίος θα υπολείπεται του σημερινού.

Παραλλαγή 2ης Θεωρίας

Η λύση που προτείνεται προκειμένου να αμβλυνθούν οι προαναφερόμενες συνέπειες αποτελεί ο διαχωρισμός των φορολογικών συντελεστών σε δυο διάφορα κλιμάκια, όπως άλλωστε εφαρμοζόταν και με τα εισοδήματα των ελεύθερων επαγγελματιών έως και το 2016. Κατά τον υποδεικνυόμενο τρόπο, τα εισοδήματα έως 40.000€ θα φορολογούνταν με συντελεστή 20%, ενώ στα ανώτερα εισοδήματα ο εφαρμοστέος φορολογικός συντελεστής θα ανερχόταν σε ποσοστό της τάξεως του 30% έως 35%. Όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω για τις εκπιπόμενες δαπάνες και τις μειώσεις φόρου ισχύουν στο ακέραιο.

6.2.3 Θεωρία 3^η

Η τρίτη θεωρία εμπεριέχει αρκετές ομοιότητες με τη δεύτερη, βασιζόμενη κυρίως στο «flat tax rate». Επεξηγηματικά, και στην παρούσα θεωρία εφαρμόζεται ενιαίος φορολογικός συντελεστής, ο οποίος ωστόσο θα είναι μειωμένος προκειμένου να είναι σε θέση το σύνολο των πολιτών να ανταπεξέρθει στις φορολογικές του υποχρεώσεις. Ταυτόχρονα, δεν θα υφίσταται στον νόμο πρόβλεψη για πάσης φύσεως εκπτώσεις φόρου (λόγου χάρι μείωση φόρου λόγω δωρεών προς αναγνωρισμένους φορείς). Η εξέλιξη τούτη θεωρείται θα ενισχύσει ουσιαδώς τα έσοδα του κράτους και τη διαφάνεια του φορολογικού συστήματος, μειώνοντας παράλληλα το διοικητικό κόστος και το κόστος συμμόρφωσης, δεδομένου του ελάχιστου όγκου πληροφοριών που θα έχουν να διαχειριστούν οι φορολογικοί ελεγκτές.

Ωστόσο, όπως και στη δεύτερη θεωρία, η συνθήκη τούτη χωλαίνει σε μεγάλο βαθμό ως προς την κοινωνική ανισότητα, δημιουργώντας μέγα χάσμα μεταξύ των οικονομικά ασθενέστερων και των οικονομικά εύρωστων. Η πολιτεία είναι σε θέση να παρέμβει χορηγώντας κοινωνικά επιδόματα ή κοινωνικές δαπάνες σε χαμηλά εισοδήματα, ούτως ώστε οι χαμηλές εισροές των φυσικών προσώπων να ανέλθουν με το κοινά αποδεκτό από το κράτος και τους πολίτες ως ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Μάλιστα, η Ισπανία αποφάσισε την καταβολή ελάχιστου κοινωνικού εισοδήματος έως 1.000 ευρώ στα οικονομικά ασθενέστερα στρώματα.

Τοιουτοτρόπως, το σενάριο τούτο θα ευνοεί και τους ελεύθερους επαγγελματίες, καθώς οι επιτηδευματίες με χαμηλά εισοδήματα θα ενισχύονται με πάσης φύσεως κοινωνικά επιδόματα, ενώ τα υψηλότερα εισοδήματα θα αποπληρώνουν τους φόρους τους με μικρό συντελεστή, έχοντας την ευκαιρία αυξήσουν τον κύκλο εργασιών τους και εν γένει να ισχυροποιήσουν την θέση τους στην αγορά. Ωστόσο, αγκάθι αποτελεί η μη έκπτωση των επιχειρηματικών εξόδων, η οποία θα έχει ως απόρροια τη μείωση της δαπάνης των επιχειρήσεων, είτε αφορά σε αγορά πρώτων υλών και υπηρεσιών είτε στην υποστήριξη κοινωνικών δράσεων, και δύναται να λειτουργήσει ως αντιστάθμισμα του ανωτέρω αναφερόμενου θετικού αποτελέσματος.

Μελέτες

Διανέοσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης. (04/2018). *Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα*. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών. (2018). Προτάσεις για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος. [<https://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=211334>, ημερομηνία πρόσβασης: 10. 12. 2020]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από τα ανωτέρω λεχθέντα είναι δυνατόν να συναχθεί το συμπέρασμα πως η Ελλάδα δεν διέθετε τους δημοσιονομικούς και τραπεζικούς μηχανισμούς προκειμένου να αντιμετωπίσει την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το έτος 2008. Περαιτέρω, τα μέτρα οικονομικής προσαρμογής που εφαρμόστηκαν σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα οποία είχαν ως κύριο σκοπό την περιστολή των δαπανών του Κράτους, αποδείχτηκαν λανθασμένα. Ένα εκ των δημοσιονομικών μέτρων που υιοθετήθηκαν αποτέλεσε η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, με τον εκσυγχρονισμό μεταξύ άλλων του υφιστάμενου τότε ΚΦΕ, η οποία ωστόσο αποσκοπούσε κυρίως στην άμεση άντληση εσόδων για το Δημόσιο, παρά στην ορθολογική κατανομή των φορολογικών βαρών. Ακολούθησε δε σωρεία τροποποιήσεων του εν λόγω κώδικα, και ειδικώς των φορολογικών συντελεστών, που είχαν ως απόρροια την επιπλέον οικονομική επιβάρυνση των πολιτών, και δη των ελεύθερων επαγγελματιών.

Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι διαμέσου των ετών και με την μεταβολή των φορολογικών συντελεστών με τον νόμο 4387/2016, η φορολογική επιβάρυνση των αυτοαπασχολούμενων παγιώθηκε σε υψηλά επίπεδα για τα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα ενώ εκτοξεύτηκε για τους επαγγελματίες με κύκλο εργασιών ανώτερο των 40.000€. Μάλιστα, η σταδιακή αύξηση της προκαταβολής φόρου εισοδήματος από το ποσοστό του 55% σε 75% το έτος 2015 και 100% το έτος 2016 συνετέλεσε ουσιαστικά στην αύξηση των φορολογικών βαρών των ελεύθερων επαγγελματιών. Συγκεκριμένα, οι ως άνω επαγγελματίες κλήθηκαν να καταβάλλουν εκ των προτέρων υψηλά χρηματικά ποσά, τα οποία εξαιτίας της οικονομικής κρίσης δεν ανταποκρίνονταν στα κέρδη του επόμενου έτους, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της ρευστότητάς τους.

Επιπρόσθετα, η καθιέρωση της αρχικά έκτακτης εισφοράς αλληλεγγύης και η μεταβολή των σχετικών συντελεστών και του τρόπου υπολογισμού της το 2016 επηρέασε έτι περαιτέρω τους ελεύθερους επαγγελματίες με υψηλά εισοδήματα. Παρομοίως, η διατήρηση του τέλους επιτηδεύματος και μετά την εισαγωγή του νέου ΚΦΕ συμπίεσε την οικονομική δυνατότητα των μικρομεσαίων αυτοαπασχολούμενων.

Από την αντίπερα όχθη, κρίνεται επιβεβλημένο να λεχθεί πως ο νεόδομος ΚΦΕ περιείχε τομές που εξορθολόγισαν το ελληνικό φορολογικό σύστημα. Ειδικότερα, σημαντική τροποποίηση αποτελεί η απλοποίηση της κατηγοριοποίησης των εισοδημάτων και η φορολόγησή

τους με ενιαία κλίμακα. Αναφορικά με τους ελεύθερους επαγγελματίες, ορόσημο βελτίωσης του φορολογικού κώδικα αποτελεί η ευκρινέστερη αποτύπωση των κανόνων περί της έκπτωσης των επιχειρηματικών δαπανών, η καθιέρωση απλουστευμένων συντελεστών απόσβεσης, και η εισαγωγή σαφών προϋποθέσεων για την πρόβλεψη και διαγραφή επισφαλών απαιτήσεων και τη μεταφορά ζημιών. Συν τοις άλλοις, η διατήρηση της απαλλαγής από το τέλος επιτηδεύματος και της μείωσης κατά ποσοστό 50% του φορολογικού συντελεστή για τα εισοδήματα έως 10.000€ για τα πέντε και τρία πρώτα έτη αντίστοιχα από την έναρξη της επαγγελματικής δραστηριότητας συμβάλλουν ως κάποιον βαθμό στην ελάφρυνση των βαρών των νέων ελεύθερων επαγγελματιών.

Πέραν τούτων, οι πρόσφατες τροποποιήσεις για εισοδήματα από το έτος 2020 και εφεξής, και πιο συγκεκριμένα η μείωση των φορολογικών συντελεστών, κρίνεται ότι κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση, ήτοι προς την οικονομική ελάφρυνση των αυτοαπασχολούμενων. Ωστόσο, η φορολογική επιβάρυνση των ελεύθερων επαγγελματιών παραμένει δυσβάσταχτη, ενώ ειδικότερα για τα υψηλότερα εισοδήματα αυτών, η ελάφρυνσή τους οφείλεται σε καίριο βαθμό στην προσωρινή απαλλαγή από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης. Επιτακτική αποτελεί ως εκ τούτου η εισαγωγή περαιτέρω διατάξεων προς εξορθολογισμό της φορολογίας των ελεύθερων επαγγελματιών.

Πέραν των εναλλακτικών που παρατίθενται στην παρούσα διπλωματική εργασία και οι οποίες αποσκοπούν σε μια εν γένει αναμόρφωση του σχετικού φορολογικού περιβάλλοντος, ενδημούν και λύσεις ελάσσαντος κλίμακας, όπως λόγω χάρη η παροχή κινήτρων προς νέους ελεύθερους επαγγελματίες μέσω της περαιτέρω μείωσης του εφαρμοστέου φορολογικού συντελεστή και της επαναφοράς της προκαταβολής φόρου στα επίπεδα του 55% ή και 75%, τουλάχιστον για τα πρώτα έτη δραστηριότητάς τους. Τα μέτρα αυτά δύνανται άλλωστε να τύχουν και γενικευμένης εφαρμογής στο σύνολο των εισοδημάτων, σε συνδυασμό με την αναμόρφωση των συντελεστών της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης με κύριο σκοπό την ελάφρυνση των υψηλών εισοδημάτων, καθώς και την αμεσότερη και ευχερέστερη σύνδεση της μείωσης του τελικού πληρωτέου φόρου με επενδύσεις.

Η Ελλάδα με το πέρας της οικονομικής κρίσης είναι επιβεβλημένο να μεταβάλει τυχόν καρκινώματα που ενδημούν ακόμα σε θεσμούς, όπως λόγω χάρη τη διαφθορά, να μειώσει κρατικές δαπάνες και να προβεί σε εν γένει μεταβολή των κακών κειμένων που ίσχυαν εκ μεταπολιτεύσεως. Όντας εναρμονισμένη πια με την διεθνή οικονομική σκηνή και παρά τις οικονομικές απώλειες από την πανδημία του Covid-19, είναι ικανή να προσελκύσει επενδύσεις μέσω της μείωσης των φόρων, της παροχής κινήτρων και της βελτίωσης των δημόσιων υπηρεσιών της, οι οποίες θα προσφέρουν στους πολίτες της οικονομική και κοινωνική ευημερία.

BIBΛIOΓPAΦIA

Βιβλιογραφία

Αγιάκλογλου, Χ. Ν., και Πέκκα-Οικονόμου, Β. (2014). Η μικροοικονομική προσέγγιση της σύγχρονης επιχείρησης. Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα.

Γαρνέλης, Δ. και Σγουρινάκης, Ν. (2020). Εφαρμογές – Παραδείγματα λογιστικής και φορολογίας. Οικονομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Καράγιωργας, Δ. Π. (1981). Οι δημοσιονομικοί θεσμοί. Παπαζήση Εκδόσεις ΑΕΒΕ, Αθήνα.

Μέντης, Γ. (2018) *Δίκαιο φορολογίας εισοδήματος*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σαρίπολος, Ν. Ι. (1918). *Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο ΙΙ*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.

Σπηλιωτόπουλος, Ε. Π. (2017). *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου: Τόμος Ι*. 15^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σπηλιωτόπουλος, Ε. Π. (2011). *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου: Τόμος ΙΙ*. 14^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σταματόπουλος, Δ. και Καραβοκύρης, Α. (2020). *Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων: Τόμος Α΄*. 3^η έκδοση. Εκδόσεις «FORIN Σταματόπουλος», Αθήνα.

Σταματόπουλος, Δ. και Καραβοκύρης, Α. (2020). *Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων: Τόμος Β΄*. 3^η έκδοση. Εκδόσεις «FORIN Σταματόπουλος», Αθήνα.

Φινοκαλιώτης, Κ. Δ. (2011). *Φορολογικό Δίκαιο*. 4^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα.

Χρυσόγονος, Κ. Χ., και Βλαχόπουλος, Σ. Β. (2017). *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. 4^η έκδοση. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Smith, A. (1776). *Wealth of nations*. Wordsworth, Hertfordshire

Νομοθεσία

Σύνταγμα της Ελλάδος

Αστικός Κώδικας

Αναγκαστικός Νόμος 89/1967, «Περί εγκαταστάσεως εν Έλλάδι Αλλοδαπών Έμποροβιομηχανικών Έταιρειών»

Νόμος 1545/1985, «Εθνικό σύστημα προστασίας από την ανεργία και άλλες διατάξεις»

Νόμος 2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος»

Νόμος 2859/2000, «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας»

Νόμος 2889/2001, «Βελτίωση και εκσυγχρονισμός του Εθνικού Συστήματος υγείας Ε.Σ.Υ. και άλλες διατάξεις»

Νόμος 2954/2001, «Φορολογικές ρυθμίσεις, αμοιβαία κεφάλαια, συμπλήρωση της χρηματοπιστηριακής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις. [Αυτοτελής φορολογία αφορολόγητων αποθεματικών]»

Νόμος 2992/2002, «Μέτρα για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3219/2004, «Ενισχύσεις Ιδιωτικών Επενδύσεων για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3220/2004, «Μέτρα αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής - αντικειμενικοποίηση του φορολογικού ελέγχου και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3842/2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις (Φόρος Ακίνητης Περιουσίας)»

Νόμος 3943/2011, «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών»

Νόμος 3985/2011, «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015»

Νόμος 3986/2011, «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 - 2015 - [Ειδική εισφορά αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα - Τέλος επιτηδεύματος]»

Νόμος 4024/2011, «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015»

Νόμος 4072/2012, «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4110/2013, «Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4174/2013 «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4223/2013, «Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4308/2014, «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4336/2015, «Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης»

Νόμος 4386/2016, «Ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4387/2016, «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας - Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού συστήματος - Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4399/2016, «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4446/2016, «Πτωχευτικός Κώδικας, Διοικητική Δικαιοσύνη, Τέλη-Παράβολα, Οικειοθελής αποκάλυψη φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών, Ηλεκτρονικές συναλλαγές, Τροποποιήσεις του ν. 4270/2014 και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4549/2018, «Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 4577/2018, «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2016/1148/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο ασφάλειας συστημάτων δικτύου και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4605/2019, «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου – Μέτρα για την επιτάχυνση του έργου του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης και άλλες διατάξεις [Προστασία πρώτης κατοικίας]»

Νόμος 4611/2019, «Ρύθμιση οφειλών προς τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, τη Φορολογική Διοίκηση και τους Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4646/2019, «Φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακή διάσταση για την Ελλάδα του αύριο»

Αποφάσεις Διοίκησης

ΠΟΛ. 1088/2002

ΠΟΛ. 1029/2006

ΠΟΛ. 1216/2014

ΠΟΛ. 1056/2015

ΠΟΛ. 1071/2015

ΠΟΛ. 1073/2015

ΠΟΛ. 1094/2015

ΠΟΛ. 1113/2015

ΠΟΛ. 1055/2016

ΠΟΛ. 1088/2016

ΠΟΛ. 1094/2016

ΠΟΛ. 1158/2016

ΠΟΛ. 1080/2017

Ε.2080/2019

ΔΕΑΦ Α 1095974 ΕΞ 2015/14.7.2015

ΔΕΑΦ Β 1121357 ΕΞ 2015/14.9.2015

ΔΕΑΦ Α 1035254 ΕΞ 2016/3.3.2016

ΔΕΑΦ Α 1134898 ΕΞ 2016/16.9.2016

ΔΕΑΦ 1140965 ΕΞ 2017/22.9.2017

ΔΕΑΦ 1157677 ΕΞ 2017/20.10.2017

Έγγραφο υπ' αριθ. 1122098/2224/Α0012/21.12.2007

Έγγραφο υπ' αριθ. 1058910/1065/Α0012/28.05.2007

Έγγραφο υπ' αριθ. 1006598/118/A0012/28.01.2008

Έγγραφο υπ' αριθ. 1059634/1111/A0012/10.06.2008

Έγγραφο υπ' αριθ. Δ121006031 ΕΞ 2015/19.1.2015

Αποφάσεις Δικαστηρίων

Ολ ΣτΕ 2563/2015

Ολ ΣτΕ 1/2016

ΣτΕ 68/1950

ΣτΕ 1587/1959

ΣτΕ 680/1964

ΣτΕ 2490/1971

ΣτΕ 870/1976

ΣτΕ 1281/1983

ΣτΕ 1865/1985

ΣτΕ 2633/1989

ΣτΕ 3456/1995

ΣτΕ 4033/1999

ΣτΕ 4467/2001

ΣτΕ 3712/2005

ΣτΕ 3231/2007

ΣτΕ 3537/2008

ΣτΕ 693/2011

ΣτΕ 1604/2011

ΣτΕ 2033/2012

ΣτΕ 1729/2013

ΣτΕ 2527/2013

ΣτΕ 3872/2013

ΣτΕ 2653/2015

ΣτΕ 1445/2016

ΣτΕ 99/2017

ΣτΕ 1222/2017

ΣτΕ 2465/2018

ΣτΕ 89/2019

Τριμελές Εφετείο Χανίων 24/2013

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων)
απόφαση της 23.4.1991, C-297/89, Rigsadvokaten κατά N. C. R.

Γνωμοδοτήσεις Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

ΝΣΚ 170/2014

ΝΣΚ130/2017

Μελέτες

Διανέοσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης. (04/2018). *Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα*. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών. (2018). Προτάσεις για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος. [<https://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=211334>, ημερομηνία πρόσβασης: 10. 12. 2020]

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. (2018). *Τι είναι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ)*. [<https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/npl.el.html>, ημερομηνία πρόσβασης: 01. 08. 2020].

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2020). *Προϋποθέσεις ένταξης στη ζώνη του ευρώ: Κριτήρια σύγκλισης*. [<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>, ημερομηνία πρόσβασης: 02. 08. 2020].

Μπιτζένης, Α., και Βλάχος, Β. Α. (2013). *Τα αίτια της παγκόσμιας κρίσης και το ελληνικό αδιέξοδο*. [<https://www.liberal.gr/apopsi/ta-aitia-tis-oikonomikis-krisis-oi-sunepeies-kai-i-diexodos-muthoi-kai-pragmatikotita/41761>]

Στουρνάρας, Γ. (2020). Διδάγματα από την ελληνική οικονομική κρίση, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για το μέλλον. [<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=fc915812-ab24-47ab-9e60-a566653a1f42>, ημερομηνία πρόσβασης: 07. 08. 2020].

Φριντερίκε, Μ., και Μπέντερ, Γ. (2020), Χειρότερη η νέα κρίση από εκείνη του 2008;. [<https://www.dw.com/el/%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7-%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CE%B5%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-2008/a-53052827>, ημερομηνία πρόσβασης 10. 08. 2020].

<https://www.bankofgreece.gr/statistika/nomismatikh-kai-trapezikh-statistiki/epitokia-katathesewn-kai-daneiwn/trapezika-epitokia-gia-to-koino>

<https://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=141954>, ημερομηνία πρόσβασης: 05. 08. 2020].

<https://www.forin.gr>

<https://www.taxheaven.gr>

